

౯

మనుచరిత్రము

ఆంధ్రకవితాపితామహా
అశ్వినీపెద్దనకవిప్రణీతము

పల్లిశర్మ
కొండపల్లి వీరవెంకయ్య అండ్ సన్స్
శ్రీ సత్యనారాయణ బుక్ డిపో
రాజమండ్రి

వెల రు 1-50

కథలు - చరిత్రలు

భట్టివిక్రమార్కుని కథలు 200 పేజీలు	1-50
డిటా బైండు 500 పేజీలు	4-00
మైరావణ చరిత్ర పెద్దది	1-50
అభయరాఘవము	0-75

L.		0-75
d. 1951		1-50
★ Krishna Dt.		1-00
Book Name		1-50
No.	27	0-75
Presented by		0-12

మరియు

వేములవాడ భీమకవి

శ్రీకృష్ణ దేవరాయలు

మదనకామరాజు కథలు

పదహారురాజుల కథలు

నలమహారాజు కథలు

భోజకాళిదాసు కథలు

మహాపతివ్రతల కథలు

తెనాలి రామకృష్ణ కథలు

కొండవల్లి వీరవెంకయ్య ఆండ్ సన్సు, బుక్ సెల్లర్సు, రాజమండ్రి.

విశ్వవ్యాసముని వ్రాసిన
శ్రీ TPLFIBIBIO
స్వారోచిష

మనుచరిత్రము

అల్లసాని పెద్దనకవి ప్రణీతము.

722
50

వల్లిపర్తి:

కొండపల్లి వీరవేంకయ్య అండ్ సన్స్

శ్రీ సత్యనారాయణ బుక్ డిపో,

రాజమండ్రి.

1962

కాపీరైట్ రిజిస్టర్డ్

[వెల రూ—50]

రాజమ హేంద్రవరమున
 శ్రీ కొండపల్లి ముద్రాశాలయందు,
 ముద్రింపబడియె.

భాషాభిమానులారా !

ఆంధ్రవాఙ్మయమునందు నానాటి కభివృద్ధి గాన్పించుచున్నది. భాషామణి
యగు సంస్కృతభాష మరల పునరుద్ధరింపబడి తల యెత్తుచున్నది. దానినోబాటు
ఆంధ్ర సారస్వతము మీఁది యభిమానము స్థిరత్వమును జెందుచున్నది. వారువీరనక
ప్రతివారును ప్రబంధములను కావ్యములను చేతబట్టుచున్నారు. అర్థజ్ఞానము లేని
బాలురు సహితము నేడు భాషాపరిజ్ఞాను లగుచున్నారు ప్రబంధకాలము మరి
వచ్చు నేమో యను వాసలు పొడనూపుచున్నవి. ఆంధ్రవాఙ్మయమునందలి ప్రథమ
ప్రబంధకుసుమంబగు ముచరిత్రమును, తద్ద్రంధకర్తయగు నల్లసాని పెద్దనార్యుని,
తద్యశఃపతాకంబును విననివా రుండరు. రమారమి క్రీ॥శ॥ పూర్వము వెయ్యేండ్ల
నుండి సంస్కృతభాషయందలి యుద్ద్రంధముల ననువదించుటతోనే మహాకవుల
కాలమును గడపిరి. స్వతంత్ర గ్రంథ రచన మంతవఱకు లేదనుట నిస్సంశయము.
క్రీ॥శ॥ 1500 సం॥ ఆంధ్రభోజుడనుబిరుదు వహించిన కృష్ణదేవరాయలు విజయ
నగరరాజ్యమును బరిపాలించువాఁడు. అతని కాలమున స్వతంత్రగ్రంథరచనమారంభ
మయినది. రాయలు తన యాస్థానమునకు మహాకవుల ననేకుల రప్పించెను. అందులో
నన్నివిధంబుల పేరెన్నికంగన్న యెనమండ్రకవులను పోషింపుచు నష్టదిగ్గజములని
పేరిడి వారి ననంతప్రేమచే గనుంగొనుచు గావలసినదెల్ల వినుచు నుండెడివాఁడు.
అష్టదిగ్గజములలో, మిగుల పేరొందినవా డల్లసాని పెద్దనకవీంద్రుఁడు. ఇతఁడు
నందవైదిక బ్రాహ్మణుఁడు. నందవరీక బ్రాహ్మణుఁడని చెప్పుచు వీరేశలింగము
పంతులుగారు నియోగియని వంచించిరేకాని దాని కాధారములు కానరావు.
ఇతఁడు శతగోపముతి శిష్యుడు. ఇతఁడు కేవల కవియేకాక విగ్యాంసుడుకూడనై
యుండెను. కృష్ణదేవరాయలు వెండిపల్లెరమందు గండపెండేరము నొకదానినుంచి
నిందు సభజేసి తన యాస్థానకవులఁ దిలకించి యుభయభాషాపాండిత్యము తేట
తెల్ల మగునటుల కవిత్వమును వచింపఁగలవా రీసమ్మానమునంద నర్హులని పల్క-
తక్కినవారందఱు యూరుకొనగా పెద్దనార్యుఁడు లేఁ:—

ఉత్పలమాలిక.

పూత మెఱుంగులున్ బసరు పూపబెడంగులు చూపునట్టివా
కైతలు జగ్గునిగ్గునెనగావలె గమ్మన గమ్మనస్వలెన్

ఆంధ్రకవితాపితామహాఁడని బిరుదముకూడ యిచ్చెను. అప్పుడు గండ
పెండేరము నొకదాని నిచ్చెను. ఇంకను ననేకములయిన బహుమతులచే నీ కవిని
ఁగాదరించెను. అందువల్లనే కృష్ణదేవరాయలు మరణించిన దినమున పెద్దనార్యుఁడు
తన విచారము నీ విధముగా వెల్లడించెను.

నీ. ఎదురైనచోఁ దన మదకరీంద్రముడిగి,
గేలుత యొసఁగి యెక్కించుకొనియె

మనుచరిత్రం బందు కొనువేళఁబురమే గ,

బలకి తన కేలఁ బట్టియె తె
బిరుదయిన కవిగండ పెండేరమున కీవె

తగుదని తానె పాదమునఁ దొడఁగె

గోకటగ్రామా ద్యనేకాగ్రహారము
లడిగిన సీమలయందు నిచ్చె

నాంధ్రకవితా పితామహ యల్లసాని
పెద్దన కవీంద్రయని ననుఁ బిలచునట్టి
కృష్ణరాయలతో దివి కేగలేక,
బ్రతికియుండితి జీవచ్ఛకంబ నగుచు.

ఈ మనుచరిత్రమును పెద్దన మూర్ఖుండేయ పురాణాంతర్గత కథ నాధార
ముగా గొని రచియించెను.

మనుచరిత్రమునందు గానుపించిన యసాధారణ కవితాధోరణి యా కాలము
నాటి ముక్కుతిమ్మనార్యుని పారిజాతాపహరణము మొదలగు గ్రంథాదులయందు
గానుపింపదు. దీనియందలి భాషాసాంప్రదాయములే పామరులచే గూడ నీ గ్రంథ
మను పరిపజేయుచున్నవి. గ్రంథపఠనమువలన భాషాజ్ఞానమేకాక సుగుణసంప
దయు నలవడును.

శ్రీ
స్వారోచిష
మనుచరిత్రము

ప్రథమాశ్వాసము

- శ్రీవత్సోజకురంగనాథ మేదపై జెన్నోంద విశ్వంభరా
జేవిన్ దత్తమలాసమిపమునఁ బ్రీతిన్ నిల్పినాఁడో యనం
గా వందారుసనందనాది నిజభక్తశ్రేణికిం దోచు రా
జీవాత్ముండు గృతార్థుఁజేయు శుభదృష్టిం కృష్ణరాయాధిపున్. 1
- ఉ. ఉల్లమునందు నక్కటిక మానుట మీకులమందుఁ గంటి మం
చల్లన మేలమాడు నచలాత్మజ మాటకు లేతనవ్వు సం
ధిల్లఁ గిరీటిఁ బాశుపత దివ్యశరాధ్యునిఁ జేయు శాంబరీ
భిల్లుఁడు కృష్ణరాయల కభీష్ట శుభప్రతిపాది గాతవున్. 2
- ఉ. నాలుగు మోముల న్నిగమ నాదము లుప్పతిలం బ్రచండవా
తూతనాతిం జనించువొద తోడి గుహావళి నొప్పు మేరువుం
బోలెఁ బయోజపీఠి మునిముఖ్యులు గొల్వఁగ వాణిఁగూడి పే
రోలగ మున్నధాత విభవోజ్జ్వలుఁ జేయుతఁ గృష్ణరాయనిన్. 3
- ఉ. అంకముఁజేరి శైలతనయా స్తనదుగ్ధము లానువేళ బా
ల్యాంకవిచేష్టఁ దొండమున నవ్వలి చన్దబలింపఁ బోయి యా
వంక కుచంబు గాన కహివల్లభహారముఁ గాంచి వే మృణా
ళాంకుర శంక నంటెడు గజాశ్యుని గొల్తు నభీష్టసిద్ధికిన్. 4

సీ. చేర్చుక్కగా నిడ్డ చిన్న జాబిలిచే

సిందూరతిలకంబు చెమ్మగిల్ల

నవరంగు కుసుమంబు నందున్న యెలఁకేటి

రుతి కించిదంచిత శ్రుతుల నీన

స్వారోచిష మనుచరిత్రము

ఘనమైన రారాపు చనుదోయి రాయిడిఁ
దుంబీఫలంబు దుందుడుకుఁ జెందఁ
దరుణాంగుళిచ్ఛాయ దంతపు సరికట్టు
లింగిలీకపువంత రంగు నీన

గీ. నుపనిషత్తులు బోటులై యోలగింపఁ
బుండరీకాసమునఁ గూర్చుండి మదికి
నించువేడుక వీణ వాయించు చెలువ
నలువరాణి మందాత్మలో వెలయుఁగాత.

క. కొలుతున్ మద్గురువిద్యా
నితయున్ గరుణాకటాక్ష నిబిడజ్యోత్స్నా
దళితాశ్రిత జనదురిత
చ్ఛలగాఢధ్వాంతసమితి శరకోపయతిన్.

6

మ. వనజాక్షోపము వామలూరుతనయున్ ద్వైపాయనున్ భట్టబా
ణుని భానున్ భవభూతి భారవి సుబంధున్ బిల్వణుం గాలిదా
సుని మాఘున్ శివభద్రు మల్లాణకవింజోరున్ మురారిన్ మయూ
రుని సామిల్లిని దండిఁ బ్రస్తుతుఁ యేర్కొందు న్వచశ్శుద్ధికిన్.

7

ఆ. వ్యాసరచిత భారతామ్నాయ మాండ్రభా
షగ నొనర్చి జగతిఁ బొగడుఁ గనిన
నన్న పాఠ్యుఁ డిక్కనను గృతక్రతు శంభు
దాను నెఱ్ఱ సుకవిఁ దలఁతు భక్తి.

8

మ. భరమై తోచు కటుంబరక్షణకుఁగాఁ బ్రాల్మాలి చింతన్ నిరం
తరతాళీదళసంపుటప్రకర కాంతారంబునం దర్థపుం
దెరువాటుల్ దెగి కొట్టి తద్జపరిషద్విజ్ఞాతచార్యక్రియా
విరసుండై కొఱఁతంబడుం గుకవి పృథ్వీభృత్సమిపక్షితిన్.

9

క. అని యిష్టదేవతావం
దనసుకవిస్తుతులుఁ గుకవి తలనికృతియుఁ జే
సి నవీనకావ్యరచనకు
ననుకూలకథల్ దలంచు నాసమయమునన్.

10

సీ. ఉదయాచలేంద్రంబు మొదలనెవ్వని కుమా
రితకుఁ గ్రొంచాచల రాజమయ్యె
నావాడపతి శకంధరసింధురాధ్యక్షు
లరిగాపు లెవ్వని, ఖరతరాసి
కాపంచగౌఢ ధాత్రీపదం బెవ్వని
కనివారుగా నేగు నట్టిబయలు
సకలయాచకజనాకాపూర్తి కెవ్వని
ఘనభుజాదండంబు కల్పకాఖి

గీ. ప్రబలరాజాధిరాజవీర ప్రతాప
రాజపరమేశ విరుద విభ్రాజియ్యె
డట్టి శ్రీకృష్ణ దేవరాయగ్రగణ్యుఁ
డొక్కనాఁడు కాతూహలం బుప్పతిల్ల.

11

సీ. ఇందీవరంబుల నీను క్రాల్లన్నుల
శరదిందుముఖులు చామరము లిడఁగ
బణిననూనుకణాద బాదరాయణనూత్ర
ఫక్కి విద్వాంసు అపన్యసింపఁ
బార్వ్యభూమి నభీరు భటకదంబకరాళ
హేతిచ్చటాచ్చాయ నిరులుకొనఁగ
సామంతమండనోద్ధామమాణిక్యాంకు
మండలం బొలసి యీరెండ గాయ

గీ. మూరురాయరగండపెం డారమణి మ
రీచిరింఛోళిఁ గలయ నావృతములగుచు
నంకపాలి నటదుకూ లాంచలములు
చిత్రమాంజిష్టవిభ్రమ శ్రీవహింప.

12

క. భువనవిజయాఖ్య సంస
ద్భవన స్థితసింహాసీతిఁ బ్రాజ్ఞులగోష్ఠిన్
కవితామధురిమ డెందము
దవులం గొలుపుండి సదయతన్ ననుఁ బల్కెన్.

18

తే. సప్తసంతానములలోఁ బ్రశస్తి గాంచి
ఖిలము గావండినది ధాత్రిఁ గృతియకాన
కృతి రచింపుము మాకు, శిరీషకుసుమ
పేశలసుధామయోక్తులఁ బెద్దనార్య. 14

క. హితుఁడవు చతురవచోనిధి
వతుల పురాణాగమేతి హాసకధార్థ
స్మృతియుతుఁడ వాంధ్ర కవితా
పితామహుఁడ వెవ్వ రోడు పేర్కొన నీకున్. 15

క. మనువులలో స్వారోచిష
మనుసంభవ మరయ రస సమంచిత కథలన్
వినిపింపు కలి ధ్వంసక
మనఘ భవచ్ఛతురరచన కనుకూలంబున్. 16

ప. కావున మార్కండేయ పురాణోక్త ప్రకారంబునం జెప్పమని యడిగి
కర్పూర తాంబూలంబు పెట్టినం బట్టి మహాప్రసాదం బని మోడంబున
నమ్మహా ప్రబంధ నిబంధనంబునకుఁ బ్రారంభించితి నేకత్క ధా నాయక
రత్నంబగు నమ్మహీనాథు వంశావతారం బెట్టి దనిన. 17

సీ. కలశపాథోరాశి గర్భ వీచిమతల్లి
కడుపార నెవ్వనిఁ గన్నతల్లి
యనలాక్షు ఘనజటా వనవాటి కెవ్వఁడు
వన్నెఁబెట్టు ననార్తవంపుఁ బువ్వు
సకలజైవత బుభుక్షాపూర్తి కెవ్వఁడు
పుట్టుగానని మేని మెట్టవంట
కటికి చీకటి తిండికరముల గిలిగింత
నెవ్వఁడు దొగకన్నె నవ్వజేయు

గీ. నతఁడు వొగఁడొందు మధుక్తటభారి మఱిది
కళల నెఱవగువాఁడు చుక్కలకు జేఁడు
మిసిమి పరసీమ వలరాణ మేనమామ
నేనెలుంగుల దొరజోడు రేనెలుంగు. 18

తే. ఆసుధాధాము విభవ మహాంబురాశి

కుబ్బుమీఱంగ నందనుఁ డుదయ మయ్యె

వేద వేదాంగ శాస్త్రా^{ప్ర} విశదవాస

నాత్మధిషణా ధురంధరుం డైన బుధుఁడు.

19

క. వానికిఁ బురూరవుఁడు ప్ర

జ్ఞానిధి యుదయించె సింహాసదృశుఁడు తదృచ్ఛ

జానికి నాయువు తనయుం

డై నెగఁడె నతండు గనె యయాతి నరేంద్రున్.

20

క. ఆతనికి యదుతుర్వకు లను

గురు లుద్భవ మొంది రహిత నూదనులు కళా

న్వితమతులు వారిలో వి

శ్రుతకీర్తి వహించె దుర్వసుఁడు గుణనిధియై.

21

తే. వానివంశంబు తుగువాన్వయామయమయ్యె

నందు బెక్కండ్రు నృపు లుదయంబునొంది

నిఖిల భువన ప్రపూర్ణ నిర్ణదకీర్తి

నధికులైరి తదీయాన్వయమునఁ బుట్టి.

22

మహాస్థగర. ఘనుడై తిమ్మక్షీతీశాగ్రణి శతకమత్రావసంఘాతవాతా

శనరాడాశాంతదంతి స్థవిరకిరుల జంజాటము ల్మాన్వి యిమ్మే

దిని దోర్దండైకపీఠం దిరముపఱిచి కీర్తిద్యుతుల్ రోదసిం బ

ర్వనరాతు, ల్నమ్రులైపార్శ్వములగొలువఁదీవప్రతాపంబునూపెన్.

23

క. వితరణఖని యాతిమ్మ

క్షీతిప గ్రామణికి దేవకీదేవికి నం

చితమూర్తి యీశ్వర ప్రభుఁ

డతిపుణ్యుడు పుట్టె సజ్జనావన పరుఁ డై.

24

చ. బలమదమ తదుష్టపురభంజనుఁ డై పరిపాలితార్యుఁ డై

యిలపయిఁ దొంటి యీశ్వరుడై యీశ్వరుడైజనియింప రూపతెన్

జలరుహ నేత్రలందొఱఁగి శైలవనంబుల భీతచిత్తులై

మెలఁగెడు శత్రుభూపతుల మేనులఁదాల్చిన మన్మథాంకముల్.

25

స్వారోచిష మనుచరిత్రము

సీ. నిజభుజాశ్రిత ధారుణీ వజ్రకవచంబు
 దుష్ట భుజంగాహితుండికుండు
 వనజేక్షణామనో ధనపశ్యతోహరుం
 డరిహంస సంసదభ్రాగమంబు
 మార్గణ గణపిక మధుమాస దివసంబు
 గుణరత్నరోహణ త్తోణిధరము
 బాంధవ సందోహ పద్మవనీ హేళి
 కారుణ్యరస నిమ్నగాకశత్రు

గీ. డనజగంబుల మిగులఁ బ్రఖ్యాతిగాంచె
 ధరణి ధనదత్త వివిధోపధావిధాన
 మార్జిత శ్రీ వినిర్జిత నిర్జరాల
 యేశ్వరుఁడు తిమ్మభూపతి యీశ్వరుండు.

26

క. ఆయాశ్వర నృపతికిఁ

బుణ్యాశుతమతియైన బుక్కమాంబకు దేజ
 స్తోయజహితు లుదయించిరి
 ధీయుతులగు నారసింహ తిమ్మనరేంద్రుల్.

27

క. అందు నరసప్రభుఁడు హరి

చందన మందారకుండ చంద్రదాంతుని భా
 స్పంద యశస్తుందిల ది
 క్కందరుడై ధాత్రియేలె గలువము లడఁగన్.

28

ఉ. శ్రీరుచిరత్వభూతిమతి జిత్వర తాకృతి శక్తికాంతులన్

ధీరతసారభోగముల ధీనిధి యీశ్వర నారసింహుఁ డా
 వారిజనాథ శంకరుల వారికుమారుల వారితమ్ములన్
 వారియనుంగు మామలను వారివిరోధులఁ బోలు నిమ్మహిన్.

29

సీ. అంభోధివసన విశ్వంభరావలయంబుఁ

దన బాహుపురి మరకతముఁ జేసె
 నశ్రాంత విశ్రాణనాసారలక్ష్మికిఁ
 గవికదంబముఁ జాతకములఁ జేసెఁ

గతుబంత నిఖిల రాణికరంబుఁ జరణమం
జీరంబు సాల భంజికలఁ జేసె
మహనీయనిజ వినిర్మల యశస్సరసికి
గగనంబుఁ గలహంసకంబుఁజేసె

గీ. నతిశితకృపాణ కృతమత్తారి వీర
మండ లేశ సకుండల మకటనూత్న
మస్తమాల్య పరంపరా మండనార్చి
తేశ్వరుండగు నారసింహేశ్వరుండు.

30

తే. ఆనృసింహ ప్రభుండు తిప్పాంబవలన
నాగమాంబికవలన నందనులఁ గాంచె
వీరనరసింహరాయ భూవిభుని నచ్యు
తాంశ సంభవుఁ గృష్ణరాయక్షీతీంద్రు.

31

క. వీరనృసింహుఁడు నిజభుజ
దారుణ కరవాల పరుష ధారాహత వీ
రారి యగుచు నేకాతప
వారణముగ నేలె ధర నవారణ మహిమన్.

32

క. ఆవిష్టు ననంతరము ధ
రావలయుముఁ దాల్యై గృష్ణరాయఁడు చిన్నా
దేవియు శుభమతి తిరుమల
దేవియునుం దనకుఁ గూర్చు జేవేరులుగాన్.

33

సీ. తొలఁగెను సూమకేతుక్షోభ జనులకు
నతివృష్టిదోష భయంబు వాసెఁ
గంటకాగమభీతిగడచె నుదతభూమి
భృత్కంటకం బెల్ల నెత్తువడియె
మానె నఘస్ఫూర్తి మరుభూములందును
నెలమూడువాసలు నిండఁ గురిసె
నాబాలగోపాల మఖిలసద్వ్యజమును
నానందమున మన్ని నతిశయిల్లెఁ

గీ. బ్రజలకెల్లను గడు రామరాజ్య మయ్యె
జారుసత్త్వాధ్యుఁ డీశ్వర నారసింహ
భూవిభుని కృష్ణరాయఁ డభ్యుదయ మొంది
పెంపుమీఱంగ ధాత్రి బాలింపుచుండ.

34

మ. అలపోత్రిప్రభుదంష్ట్ర భోగివరభోగా గ్రాళిరా లుద్భటా
చలకూటోపలకోటిరూపుచెడ నిచ్చల్ రాయఁగానైన మొ
క్కలు భూకాంతకు నున్న నయ్యె నరస త్కృపాలు శ్రీకృష్ణరా
యలబాహుమృగ నాభిఘంకుమద సాంద్రాలేప పంకంబునన్.

35

ఉ. క్రూరవ నేభదంతహత కుద్యపరిచ్యుతవజ్రపంక్తిఁ బా
ల్పారుమిడుంగుఱుంబురువు లంచువెసం గొనిపోయి పాంత శృం
గార వనద్రుమాళి గిజిగాడులుగూడులఁ జేర్చు దీపికల్
గారహిఁ గృష్ణరాయ మహికాంతుని శాత్రవపట్టణంబులన్.

36

సీ. తొలుదొల్త నుదయాద్రి కిలఁ దాకి తీండ్రించు
నసి లోహమున వెచ్చనయిజనించె
మఱి కొండవీడెక్కి మార్కొని నలియెన
యలకసవాస్త్రాతు నంటి రాజై
నటసాగి జమ్మిలోయఁ బడి వేగదహించె
గోల బిట్టేర్చె గొట్టానఁ దగిలె
గనకగిరిస్ఫూర్తి గరఁచె గౌతమిఁత్రాఁచె
నవుల నాపొట్నూర రవులుకొనియె

గీ. మాదెములు ప్రేల్చె నొడ్డాది మసియొనర్చె
గటకపురిఁ గాలె గజరాజు గతిఁగి పఱవ
దోకచిచ్చన నార యుద్ధురత గృష్ణ
రాయబాహుప్రతాపజాగ్రన్మహాగ్ని.

37

మ. ధర కంఠాశులు కృష్ణరాయలచమా ధాటిగతి నిన్వింధ్య గ
హ్వరముల్ దూఱఁగజూచి తాఁ రచటఁగాపెయ్యుండుటం జాల న
చ్చెరువై యెఱ్ఱని వింతచీకటులు వచ్చెం జూడరే యంచు నే
సారిదిం జాతురు వీరరుద్ర గజరా ట్పుద్ధాంత ముగాంగనల్.

38

చ. ఆభిరతి కృష్ణరాజుఁడు జయాంకమలన్ లిఖియింప తాళస
న్నిభముగఁ బొట్టునూరికడ నిల్పినకంబము సింహభూధర
ప్రభుతిరునాశ్శృంగం దిగు శుభప్రకరంబు కలింగ మేదిని
విభు నపకీర్తి కజలము వేమఱుఁ బెట్టి పఠించు నిచ్చలున్.

39

మహాస్రగ్ధర

ఎకరాలన్ మందువాసాహిణములు గల భద్రదేభసందోహ దాహ
ప్రకరంబుంగొంచుఁడ తత్ప్రభువులుననుపన్ రాయబారుల్ విలోకా
త్సుఖలై నిత్యంబుక్రికృష్ణనియవసరముల్ చూతురందందకొల్వం
దకయాప్రత్యూష మాసంధ్యము పనివడి తన్మందిరాళిందభూమిన్.

40

చ. మదకలకుంభికుంభనవమాక్తికముల్ గనుపట్టు దట్టమై
వదలక కృష్ణరాయ కరవాలమునం దగు ధారనీట న
భ్యుదయము నొంది శాత్రవుల పుట్టి మునుంగఁగ ఘేనపంక్తితోఁ
బాదిగొనిపైపయిన్ వెడలు బుద్బుదపంక్తులువోలె బోరులన్.

41

సీ. వేదండభయదశుండాదండనిర్వాంత

వమధువుల్ పైజెల్కువారిగాఁగఁ
దత్కర్ణవిస్తీర్ణ తాళవృంతోద్ధూత
ధూళిచేటలఁజల్లు దుమ్ముగాఁగఁ
శ్రమ బుర్బురత్తురంగమ నానికోగ
త్పంకంబు వైచు కర్దమము గాఁగఁ
గుపితయోధాక్షిప్త కుంతకాంతార ఘే
లనములు దండఘట్టనలుగాఁగఁ

గీ. జెనఁటి పగఱ ప్రతాపంబు చిచ్చులార్పు
కరణి గడిదేశములు సొచ్చి కలఁచి యశఁచు
మూరురాయర గండాంక వీరకృష్ణ
రాయభూభృద్భయంకర ప్రబలధాటి.

42

—షష్ఠ్యంతములు—

క. ఏవం విధగుణవంతున

కావలత్తురగ బహువిధాకోహ కళా

రేవంతున కతికాంతున

కానిష్కృత కీర్తి ధవళితా కాంతునకున్.

43

క. పుంఖానుపుంఖ సైంధవ
రింఖాసంఘాతజాత రేణూగ్ర తమో
రింఖ ద్రిపున్మపద హర
ప్రేంఖద నుదగ్రసనజరర, భృత్య సిధణికిన్. 44

క. ఆవిరళ వితరణ విద్యా
నవ రాధేయునకు సజ్జన విధేయునకుం
గవితాస్త్రీలోలునకున్
కవిటంక నట ద్యోబ్ధి కల్లోలునకున్. 45

క. దిగధీశా సహ్యా ధగ
దగి తేదరుచిర ప్రతాప తపనస్ఫురణ
సగిత ద్యుమణికి నిమిషా
ర్థ గృహీతకలింగరాజ తనయాగ్రణికిన్. 46

క. కరుణాకర వేంకటవిభు
చరణస్మరణ ప్రసంగ సంగతమతి కీ
శ్వర నరసింహ మహిభృ
ద్వరనందన కృష్ణరాయ ధరణీపతికిన్. 47

వ. ఆభ్యుదయ పరంపరాభివృద్ధిగా నాయొనర్పంబూనిన స్వాకోచిష మనుసంభ
వంబను మహాప్రబంధంబునకుఁ గ థాక్రమం చెట్టిదనిన జైమిని ముని స్వామం
భువమను క థాశ్రవణానంతరంబున మీఁద నెవ్వండు మనువయ్యె నెఱింగింపు
మనవుఁడుఁ బక్షులు మార్కండేయుండు క్రోష్టికిం జెప్పిన ప్రకారంబున
నిట్లని చెప్పందొడంగ. 48

మ. వరణాద్వీపవలీతటాంచలమునన్ వప్రస్థలీచుంబితాం
బరమై సాధసుధాప్రభాధవళిత ప్రాలేయరుజ్జుండలీ
హరిణంబై యరుణాస్పదం బనఁగ నార్యావర్తదేశంబునన్
పురమొప్పున్ మహికంతహార తరళ స్ఫూర్తిన్విడంబించుచున్. 49

సీ. ఆచటి విప్రులు మెచ్చ రఖిల విద్యాప్రాధి
ముది మది దప్పిన మొదటివేల్పు
నచటిరాజులు బంటు నంపి భార్గవునైన
బింకానఁ బిలుపింతు రంకమునకు

నచటి మేటికిరాటు లలకాధిపతి నైన
మును సంచి మొదలిచ్చి మనుప దత్తు
లచటి నాలవజాతి హరిమూర్తి విధూతి
నాది భిక్షువు భైక్షమైన మాన్పు

గీ. నచటి వెలయాండ్రు రంభాదులైన నొరయఁ
గాసెకొంగున వారించి కడపఁ గలరు
నాట్యరేఖా కళాదురంధరనిరూఢి
నచటఁ బుట్టిన చిగురుగొమ్మైనఁ జేవ.

50

ఉ. ఆపురి బాయకుండు మకరాంకశశాంకమనోజమ్మార్తి భా
షాపర శేషభోగి వివిధాధ్వరనిర్మలధర్మకర్మ దీ
క్షాపరతంత్రుఁ డంబురుహగర్భకులాభరణం బనారతా
ధ్యాపనతత్పరుండు ప్రవరాఖ్యుఁ డలేఖ్య తనూవిలాసుడై.

51

ఆ. వానిచక్కఁదనము వైరాగ్యమునఁజేసి
కాంక్ష సేయు జార్జ కామినులకు
భోగ బాహ్యమయ్యెఁబూచిన సంపెంగ
పాలుపు మధుకరాంగనలకుఁబోలె.

52

ఉ. యశావసమందు యజ్ఞయూ ధనాధ్యుడైనై కమనీయకౌతుక
శ్రీవిధిఁ గూఁకటుల్ గొలిచి చేసిన కూరిమి సోమిదమ్మ సౌ
ఖ్యావహర్యై భటింప సుఖులై తలివండ్రులు గూడి దేవియున్
దేవరవోలెనుండి యిలుఁదీర్పఁగఁ గాపుగ మొప్పువానికిన్.

53

సీ. వరణాతరంగిణీ దరవికస్వరనూత్న
కమలకషాయగంధము వహించి
ప్రత్యాషపవనాంకురములు పెకొనువేళ
వామనస్తుతిపరత్వమున లేచి
సచ్చాత్రుడగుచు నిచ్చలు నేఁగి యయ్యేట
నఘమర్షణ స్నాన మాచరించి
సాంధ్యకృత్యముఁ దీర్చి సావిత్రి జపియించి
పైకతస్థలిఁ గర్మసాక్షి కలుఁగి

గీ. ఫలసమిత్కుశి కుసుమాది బహుపదార
తతియు నుదికిన మడుగు దోవతులుగొంచు
బ్రహ్మచారులు వెంటరా బ్రహ్మణుండు
వచ్చు నింటికిఁ బ్రజ దన్ను మెచ్చి చూడ.

54

శా. శీలంబుం గులమున్ శమంబు దమముం జెల్వంపు లేబ్రాయముం
బోలంజూచి యితండు పాత్రుడని యేభూపాలుఁ డీ వచ్చినన్
సాలగ్రామము మున్ను గాఁగొనఁడు మాన్యక్షేత్రముల్ పెక్కుచం
దాలం బండు నొకప్పుడుం దఱుఁగ దింటం బాఁడియుంబంటయున్.

55

తే. వండనలయదు వేవురు వచ్చి రేని
నన్నపూర్ణకు నుద్దియౌ నతనిగృహిణి
యతిఘలే తేర నడికిరే యైనబెట్టు
వలయుభోజ్యంబు లింట నవ్వారిగాఁగ.

56

సీ. తీర్థసంవాసు లేతెంచి నారని విన్న
నెదురుగా నేగు ద వ్వెంతయైన
నేగి తత్పదముల కెఱఁగి యింటికిఁ దెచ్చుఁ,
దెచ్చి సద్భక్తి నాతిథ్యమిచ్చు
నిచ్చి యిష్టాన్నసంతృప్తులుఁగాఁజేయుఁ
జేసి కూర్చున్నచోఁ జేరవచ్చు
వచ్చి యిద్దరగల్గు వనధిపర్వతసరి
తీర్థమహాత్మ్యముల్ తెలియ నడుగు.

గీ. నడిగి యోజనపరిమాణ మరయు నరసి
పోవలయుఁజూడననుచు నూర్పులు నిగుడ్చు
ననుదినము తీర్థసుదర్శ నాభిలాష
నాత్మ నుప్పొంగ నత్తరుణాగ్నిహోత్రి.

57

క. ఈవిధమున నభ్యాగత
సేవా పరతంత్ర సకల జీవనుడయి భూ
దేవ కుమారకుఁ డుండం
గా విను మొకనాఁడు కుతప కాలమునందున్,

58

సీ. ముడిచిన యొంటికెం జడ మూకు ముగ్ధున్నె
మెగముతోలు కిరీటము ధరించి

కకపాలశ్రేణుల కటకముగ్రితపాణిఁ
గురుచలాతాముతోఁ గూర్చిపట్టి
యై గోతుమైన యొడ్డాణంబు లవణిచే
నక్కలించినపొట్టమక్కలించి
యారకూటచ్చాయ నవళులింపఁగజాలు
బడుగుదేహంబున భస్మమలఁది.

గీ. మిట్టయురమున నిడుయోగపట్టె మెఱయఁ
జెవుల రుద్రాక్షపోగులు చవుకలింప
గావి కుటుసంబు జలకుండికయునుబూని
చేరె దద్దేహమాషధ నిన్దుఁ డొకఁడు.

59

తే. ఇట్లు చనుదెంచు పరమ యోగీంద్రుఁగాంచి
భక్తిసంయుక్తి నెదురేగి ప్రణతు డగుచు
నర్ఘ్యపాద్యాది పూజనం బాచరించి
యిష్టమృష్టాన్న కలన సంతుష్టుఁజేసి.

60

క. ఎందుండి యెందుఁ బోవుచు
నిందుల కేతెంచినార లిప్పుడు విద్య
ద్వందిత నేఁడుగదా మ
నృందిరము పవిత్రమయ్యె మాన్యుఁడనైతిన్.

61

క. మీమాటలు మంత్రఁబులు మీ
మెట్టినయెడఁ బ్రయాగ మీపాద పవి
త్రామల తోయము అలఘు
ద్యోమార్గఝరాంబు పానరు క్త్యము లుర్విన్.

62

ఉ. వానిది భాగ్యవైభవము వానిది పుణ్యవిశేష మిమ్మెయిన్
వాని దవంధ్యజీవనము వానిది జన్మము వేఱుసేయ కె
వ్యానిగృహాంతరంబున భవాదృశయోగిజనంబు పావన
స్నానవిధాన్న పానముల సంతసమందుచుఁ బోవు నిచ్చలున్.

63

తే. మానినాథ కుటుంబ జంబాల పటల

మగ్న మాదృశగృహ మేధి మండలంబు

నుదరింపగ నావధ మొందు గలదె

యొమ్మదంఘ్రి రజోలేశ మొకటి దక్క.

64

క. నా విని ముని యిట్లను వ,

తా విను మావంటి లెరి కావలికల్లన్.

మీవంటి గృహస్థులసుఖ

జీవనమునఁ గాదె తీర్థ సేవయుఁ దలఁపన్.

65

సీ. కలఁకుతనున్న తంగటిజున్న గృహమేధి

యజమానుఁ డంక స్థితార్థ పేటి

పండిన పెరిటికల్పకము వాస్తవ్యుండు

దొడ్డిఁ బెట్టినవేల్పుగిడ్డికాఁపు

కడలేని యమృతంపు నడఁబావి సంసారి

సవిధ మేరునగంబు భవనభర్త

మరుదేశపథమధ్యమ ప్రప కులపతి

యాకటి కొవపు సస్యము కుటుంబి

తే. బధిర పగ్వంధ భిక్షుక బ్రహ్మచారి

జటి పరివ్రాజ కాలిధి క్షుపణకావ

ధూత కాపాలి కాద్యనాగుతకుఁ గాన

భూసురోత్తమ గార్హస్థ్యమునకు సరియ.

66

క. నావుఁడుఁ బ్రవరుం డిట్లను

దేవా ! దేవర సమస్త తీర్థాటనముం

గావింపుదు రిలపై నటుఁ

గావున విభజించి యడుగఁ గౌతుక మయ్యెన్.

67

కా. ఏ యే దేశములన్ వసించితిరి మీ రే యే గిరుల్ చూచినా

రే యే తీర్థములందుఁ గ్రుంకిడితి రే యే ద్వీపముల్ మెట్టినా

రే యే పుణ్యవనాళిఁ ద్రిమ్మరితి రే యే తోయధుల్ దాసినా

రా యా చోటులఁ గల్గువింతలు మహాత్మా నాకఱింగింపరే.

68

తే. పోయి సేవింపలేకున్న బుణ్యతీర్థ
మహిమ వినుటయు సకల కల్మషహరంబు
కాన వేదెద ననిన నమ్మానివర్యుఁ
డాదరాయత్తచిత్తుడై యతని కనియె.

69

ఉ. ఓచతురాస్యవంశకలశోదధిపూర్ణశశాంక ! తీర్థయా
త్రాచణశీలిపై జనపదంబులు బుణ్యనదీనదంబులుం
జూచితి నందునందుఁగల చోద్యములం గనుగొంటి నాపటి
రాచలపశ్చిమాచలహిమాచల పూర్వదిశాచలంబులన్.

70

కా. కేదారేశు భజించితిన్ శిరమునం గీలించితిన్ హింగుళా
పాదాంభోరుహముల్ ప్రయాగనిలయుం బద్మాక్షు సేవించితిన్
యాదోనాథసుతాకశత్రు బదరీనారాయణుం గంటి నీ
యా దేశం బన నేల చూచితి సమస్తాశావకాశంబులున్.

71

వ. అది యట్లుండ వినుము. గృహస్థరత్నంబ ! లంబమాన రవి రథ తురంగ
శృంగారచారుచామరచ్ఛటాపేక్షుణ్ణ త్తనోద్గ్రీవ చమర సముదాయం
బగు నుదయంబునం గల విశేషంబులు శేషఫణిక్తన లెక్కింప శక్యంబే?
అంధకరిపు కంధరావాసవాసుకి వియోగభవదుర్యుధా భోగభోగినీభోగభాగ
పరివేష్టిత పటీరవిటపివాటి కాల్లదేలాలతావలయంబగు మలయంబునం గల
చలువకు విలువ యెయ్యది! అకటకట! వికటకూటకోటివిటంక
శృంగాటకాఢౌకమానశరదెంగు బింబగళ దమృతబింగు దుర్దినార్ద్రీకృత
వల్లకీ పల్లవ ప్రభంజన వరాంజన హస్తహస్తింబగు నస్తంబునంగల మణిప్ర
స్తరంబుల విశ్రాంతిఁ జింతించిన మేనంబులక లిప్పుడుం బాడమెడు స్వస్వ
ప్రవర్తితవర్తిష్టు ధరణీరుహ సందోహదోహదప్రధానాసమానభేదైలవిల విలా
సినీ విలాసవాచాల తులాకోటికలకలా హూయమాన సమదాలస మరాళం
బగు రజితశైలంబు నోలంబులంగాలగళు విహార ప్రదేశంబులంగన్న సంస్కృతి
క్షేత్రంబులు వాయవే! సతతమదజల శ్రవణపరాయణైరావణ విషాణకోటి
సముట్టంకిత కటకపరిస్ఫురత్కురువింద కందళవ్రాతజాతాలాతశంకాపట్న
దభ్రము భ్రమి విభ్రమ దురంధరం బగు మేరుధరాధరంబు శిఖరంబుల
సోయగంబులు గలయం గనుగొనుట బహుజన్మకృత సుకృతపరిపాకంబునం
గాక యేలచేకూర నేర్చు? నేనిట్టి మహాద్భుతంబు లీశ్వరానుగ్రహంబున

నల్పకాలంబునం గనుగొంటి ననుటయు నీవదంతురిత హసనగ్రసిష్టుగండ
యుగభండగుఁ బ్రవరుం డతని కిటునియె. 72

చ. వెఱవక మీకొసర్తు నొక విన్నప మిట్టివి యెల్లజూచి రా
నెఱకలు గట్టుకొన్న మఱి యేండ్లును బూండ్లును బట్టుఁ బ్రాయపుం
జిఱుత తనంబు మీ మొగము నెప్పక చెప్పెడు నద్దిరయ్య! మా
కెఱుగఁ దరంబె మీ మహిమ లీర యెఱుంగుదు రేమి చెప్పుదున్. 73

క. అనినఁ బరదేశి గృహపతి
కనియెన్ సందియముఁ దెలియ నడుగుట తప్పా?
వినవయ్య జరయు రుజయును -
జెనకం గా వెఱచు మమ్ము సిద్ధుల మగుటన్. 74

మ. పరమంబైన రహస్య మా నయిన డాఁపం జెప్పెదన్ భూమిని
రరవంశోత్తమ ! పాదలేప మను పేరం గల్లు దివ్యోషధం
పు రసం బీశ్వరసత్కృపం గలిగఁ దద్భూరి ప్రభావంబునం
జరియింతుం బవమానమాన తిరస్కారిత్వరాహంకృతిన్. 75

క. దివి బిసరుహ బాంధవ సైం
ధవసంఘం బెంతదవ్వు దగ లే కరుగున్
భువి నంతదవ్వు నే మును
తవతవ లే కరుగుదును హుటాహుటి నడతన్. 76

మ. అనిన నివ్వప్రవరుండు కాతుకభర వ్యగ్రాంతరంగుండు భ
క్తినిబద్ధాంజలి బంధురుండు నయి మీదివ్యప్రభావం బెఱుం
గని నా ప్రల్లదముల్ సహించి మునిలోకగ్రామణీ! సత్కృపన్
నను మీ శిష్యుని దీర్ఘయాత్రవలనన్ ధన్యాత్ముగాఁ జేయరే. 77

క. అనుటయు రసలింగము నిడు
తనవట్టువప్రేపసజ్జ దంతపుఁబరణిన్
ను నిచిన యొకపస రిది యది
యని చెప్పక పూనఁ దత్పదాంబుజ యుగళిన్. 78

క. ఆ మందిడి యతఁ డరిగిన
భూమిసురుఁ డరిగఁ దుహిన భూధరశృంగ
శ్యామల కోమల కానన
హేమాఢ్య దరీ ఝరీ నిరీక్షాపేక్షన్. 79

వ. అనిన విని యమ్మహీశురవరుం డట్లరిగి యెట్లు ప్రవర్తించె నతని పుణ్య
వర్తన శ్రవణంబు మనంబునకు హర్షోత్కర్షంబు కల్పించెఁ దర్వాతి వృతాం
తంబు కృపాయత్తచిత్తంబున నానతియ వలయునని యడుగుటయును. 80

కా. గంగాస్వచ్ఛతరంగభంగిక యశోగాఢచ్ఛ విచ్ఛన్న సా
రంగాంకాంకనిరంకుశప్రతికళాప్రాధిప్త్యంభావుకా
గాంగేయాచల చాపనూపుర వచోగాంభీర్య లీలాస్పదా
బంగాళాంగ కళింగభూప కుభటాభ్రశ్రేణి ఝంఝానిలా. 81

క. మండలిక తపన శోభిత
కుండలిపతి శయన కర్ణ కుండలిత రసా
ఖండ కవి కావ్య దిగ్వే
దండ శ్రుతిదళనకలహ తాడిత పటహా. 82

ఉ త్సాహము

కుకురుకాశకురుకరూశ కోసలాంధ్రసింధు బా
హ్నిక శకాంగ వంగసింహశేశ కన్యకామణి
ప్రకరపాణిఘటితరత్న పాసుకాకలాచికా
ముకురవీటికాకరండ ముఖ్యరాజలాంఛనా. 83

ఇది శ్రీ మదాంధ్రకవితా పితామహ సర్వతోముఖాంక పంకజాక్ష
పాదంబుజాధీన మానసేందిందిర నందవరపురవంశోత్తంస
శతకోపతాపస ప్రసాదాసాదిత చతుర్విధకవితామతల్లి
కాల్లసాని చోక్కయామాత్యపుత్ర పెద్దనార్య
ప్రణీతంబయిన స్వాగోచిష మనుసంభవం
బను మహాప్రబంధమునందు

ప్రథమాశ్వాసము

సంపూర్ణము

శ్రీ
స్వారోచిష
మనుచరిత్రము

ద్వితీయాశ్వాసము

శ్రీఖండకీతనగమ,

ధ్యాఖండక్షోణిమండలాఖండల వి

ద్యాఖేలన భోజసుధీ

లేఖద్రుమ కృష్ణరాయ లీలామదనా.

1

వ. అవధరింపుము జైమినిమునీంద్రునకుం బ్రజాసాంద్రంబులగు పక్షీంద్రంబు
అవ్వలికథ యట్లని చెప్పందొడరిగె.

2

చ. అటఁ జని కాంచె భూమిసురుఁ డండర చుంబిళిరస్సరజ్జరీ
పటల ముహుర్ము హుర్లుతదభంగతరంగమృదంగనిస్వన
స్ఫుటనటనానుకూలపరి పుల్లకలాపకలాపిజాలమున్
కటకచరత్క రేణుకరకంపిత సాలము శీతశైలిమున్.

3

వ. కాంచి యతరంగమునఁ దరంగితంబగు హస్తోత్కర్షరంబున.

4

క. నరనారాయణచరణాం

బురుహద్వయభద్రచిహ్న ముద్రితబదరీ

తరుషండమండలాంతర

సరణిన్ ధరణీసురుండు సనఁ జన నెదుటన్.

5

క. ఉల్లలదతి కా జలకణ

పల్లవిత కదంబ ముకుళ పరిమళలహరీ

హల్లాహలమదబంధర

మర్లధ్వనులెసుఁగ విసురె మరుదంతురముల్.

6

సీ. తొండముల్పాచి యందుగుఁజిగుళ్ళకునుక్కు
కరులదంతచ్చాయ కడలుకొనఁగ
నెలవులవనదంశములు మూఁగి నెఱవెట్ట
గ్రోల్పులు ల్పొదరిండ్ల గుఱకలిడఁగ
సెలయేటియిసుకలంకల వరాహంబులుఁ
మొత్తమ్మలై త్రవ్వ ముసైలై త్ర
నడ్డంబు నిడుపు నాపడ్డలగతి మను
బిళ్ళుదొంకలనుండి క్రేళ్ళుదాట

గీ. బ్రబలభల్లక నఖభల్లభయదమధన
శిథిలమధుకోశవిసర వికీర్ణమక్షి
కాంతరాంతరదంతురితాతపమునఁ
బుడమి తిలతండులన్యాయమున వెలుంగ.

7

క. పరికించుచు దెండంబునఁ
బురికొను కాతుకముతోడ భూమిసురుఁ డ
గిరి కటక తట నిరంతర
తరు గహన గుహావిహార తత్పర మత్తిమై.

8

సీ. నిడుద పెన్నెఱిగుంపు జడకట్ట సగరు ము
మ్మనుమండు తపము గైకొనినచోటు
జరరకచ్చపకులేశ్వరువెన్ను గాన రా
జగతికి మిన్నేరు దిగినచోటు
పుచ్చడికతనంబు పోఁబెట్టి గిరికన్య
పతిఁగొల్వ నాయాసపడిన చోటు
వఱరాచరాచవాడలికాక్షు కనువెచ్చ
గరఁగిన యల కనికరఁపు చోటు

గీ. తపనీయిల్లాండ్ర చెలువంబు దఱచి తలఁచి
మున్ను ముచ్చిచ్చును విరాళి గొన్నచోటు
కనుపపులువేల్పుఁ బడవాలుఁగన్న చోటు
హర్షమునఁ జూచి ప్రవరాఖ్యు డాత్మలోన

9

చ. విలయకృకానుకీలముల వేడిమి బోడిమి మాలి వ్రేల్మిడిన్
గలసిన భూతధాత్రి మఱి క్రమ్మర రూపయి నిల్చియో షధుల్

మొలవఁగ జేయునట్టి నయముం బ్రతికల్పము నెట్లు గాంచు నీ
చలిమలవల్ల నుల్లసిలు చల్లఁ దనంబును మానకుండినన్.

10

నీ. పసుపు నిగ్గులదేలు పాపసన్నిద మొప్పుఁ
బ్రమథాదిపతియింటిపట్టెఱింగ
శచి కీఠఁగఱపుచు జడలేట సురరాజు
జల కేళిసవరించు చెలు వెఱింగ
నదనుతోఁజేపి చన్నవినియోషధుల మ
నొదవు కొండలనెల్లఁబిడుక నెఱిగె
వేల్పుటింతులలోన విఱవీగుచు మేన
నవరత్నరచనల రవణ మెఱిగెఁ

గీ. బరిపరివిధంపు జన్నంపుఁ బరికరంపు
సాంపుసంపద నిఖిలనిలింపసభయు
నప్పటప్పటికిని జిహ్వా త్రుప్తు డుల్ల
నామెత లెఱింగె నీ తుషారాద్రికతన.

11

మ. తలమేబ్రహ్మకునైన నీ నగమహత్వం బెన్న నే నియ్యడం
గలచోద్యంబులు రేపు గన్గొనియెదం గాకేమి నేఁ దేఁగదన్
నలినీబాంధవభానుత ప్తరవికాంతస్యందినీహారకం
దళచూత్కారపరంపరలోపయిపయిన్ మధ్యాహ్నముం దెల్పెడిన్.

12

గీ. అనుచుఁ గ్రమ్మరువేళ నీహారవారి
బెరసి తత్పాదలేపంబు గరఁగిపోయెఁ
గరఁగి పోవుట యెఱుఁగ డదరణీసురుఁడు
దైవకృతమున కిల నసాధ్యంబు గలదె.

13

మ. అతఁ డట్లొషధహీనుడై నిజపురీ యాత్రామిశ్రత్కృతుకొ
ద్ధతిఁ బోవన్ సపదిస్ఫుటార్తిఁ జరణద్వంద్వంబు రాకుండినన్
మతిఁ జింతించుచు నవ్విధంబెఱిగె హా! నన్నిట్లు దైవంబ! తె
చ్చితె యీఘోరవనప్రదేశమునకున్ సిద్ధోపదేశంబునన్.

14

క. ఎక్కడి యరుణాస్పదపుర
మెక్కడి తుహినాద్రి క్రొవ్వి యే రాదగునే ?
యక్కట! మును సను దెంచిన
దిక్కిది యని యెఱుఁగ నడలు తెరు నయ్యదియో.

15

మ. అకలంకావధసత్త్వముం దెలియ మాయాద్వార కానంతి కా
శి కరుత్తేత్ర గయా ప్రయాగములు నే నేవింప కుద్దండ గం
డక వేదండ వరాహ నాహరిపు ఖడ్గవ్యాఘ్ర మిమ్మంచుఁ గొం
డకు రాఁ జెల్లునె బుద్ధిజాడ్యజనితో న్మాదుల్ గదాశ్రోత్రి యుల్.

16

సీ. నను నిముసంబు గానకయున్న నూరెల్ల
నరయు మజ్జనకుఁ దెంతడలు నొక్కొక్క
యెపుడు సంధ్యలయందు నిలువెళ్ళనీక న
న్నోమెడు తల్లియొం తొరలు నొక్కొక్క
యనుకూలవతి నాదు మనసులో వర్తించు
కులకాంత మది నెంత కుందునొక్కొక్క
గడఁ దోడునీడలై క్రీడించు సచ్చాత్ము
లింతకు నెంత చింతింతు నొక్కొక్క

గీ. యతిధిసంతర్పణంబు లేమయ్యె నొక్కొక్క
యగు ను లేమయ్యె నొక్కొక్క నిత్యంబులైన
కృత్యములఁ బాపి దైవంబ కినుక నిట్లు
పారవైచితె మిన్నులు పడ్డజోట.

17

క. నను నిలు సేరు నుపాయం
బొనరింపగఁజాలు సుకృతి యొకఁ డొదఁజఁజొకో
యనుచుం జింతాసాగర
మున మునిఁగి భయంబు గదురఁ బోవుచు నెదురన్.

18

సీ. కలిశధారాహతి పాలుపునఁ బై నుండి
యడుగుమోవగఁ జేగురైన తటులఁ
గనుపట్టు లోయగం గానిర రమువాఁఱ
జలువయా నయ్యేటి కెలఁకులందు
నిగుక పెట్టిన నేఱ నేచి యర్కాంకుల
జొరనీకదట్టమై యిరులు గవియు
క్రముక పున్నాగసా రంగరంభానారి
శ్రీరాదివిటపకాం తారవీధిఁ

- గీ. గరలు పికళారికాకీర కేకిభృంగ
సారసధ్వనిఁ దనలోని చంద్రకాంత
దరులు ప్రతిశబ్దమీన గంధర్వయక్ష
గానఘూర్ణిత మగు నొక్క కోనఁ గనియె. 19
- క. కనుగొని యిది మునియాశ్రమ
మను తహతహవోడమి యిచట కరిగిన నాకుం
గన నగు నొక తెఱకువ యని
మనమునఁ గల దిగులు కొంత మట్టువడంగన్. 20
- చ. నికటమహీధరాగ్రతట నిర్గతనిర్గత
యకుఁ దలక్రిందుగా మఱియై దిగుకాలువవెంట బూచు మ
ల్లిక లవలంబనంబుగ నలిప్రకరధ్వని చిమ్ము రేగలో
నికి మణి పట్టభంగసరణిన్ ధరణీసురుఁ దేగి చెంగటన్. 21
- కా. తావుల్ క్రేవలఁ జల్లు చెంగలువ కేదారంబు తీరంబునన్
మావుల్ క్రోవులు నల్లిబిల్లిగొను కాంతారంబునం దైందవ
గ్రావాకల్పిత కాయమానజటిల ద్రాక్షగుళుచ్ఛంబులం
బూవుం దీపల నొప్పు నొక్క భవనంబున్ గారుడోత్కిర్ణమున్. 22
- క. కాంచి తదీయ విచిత్రో
దంచిత సౌభాగ్యగరిమ కచ్చెరువడి య
క్కాంచన గర్భాన్వయమణి
యించుక దరియంగ నచటి కేగుడు వేళన్. 23
- క. మృగమద సౌరభవిభవ
ద్విగుణిత ఘనసారసాంద్ర వీటిగంధ
స్థి తేతర పరిమళమై
మగువ పాలుపు దెలుపు నొక్క మారుత మొలసెన్. 24
- మ. అతఁ డావాతపరంపరా పరిమళ వ్యాపారలీలన్ జనా
న్విత మిచ్చోటని చేరఁబోయి కనియెన్ విద్యుల్లతా విగ్రహన్
శతప్రతేక్షణఁ జంచరీక చికురం జంద్రాస్యఁ జక్రస్థనిన్
నతనాభిన్ నవలానొకానొక మరున్నారీ శిరోరత్నమున్ 25

తే. అమలమణిమయ నిజమంది రాంగణస్థ
తరుణసహకార మూల వితర్దిమీఁద
శీతలానిల మొలయ నాసీన యైన
యన్నిలింపాబ్జ ముఖియు నయ్యవరసమున.

26

సీ. తతనితం బాభోగ ధవళాంకుకములోని
యంగదట్టపుఁ గావి రంగువలన
శశికాంత మణిపీతి బాలువాఱఁగఁ గాయ
లుత్తుంగ కుచపాలి నత్త మిల్ల
దరుణాంగుశీఘ్రత తంత్రీ స్వనంబుతో
జలిబిలిపాట ముద్దులు నటంప
నాలాపగతిఁజొక్కి యరమోడ్పుఁ గనుదోయి
రతిపారవశ్య విభ్రమముఁ దెలుప

గీ. బ్రౌఢిఁబలికించు గీత ప్రబంధములకు
గమ్రుకరపంకరుహరత్న కటకర్పణర్పు
ణధ్వనిస్ఫూర్తి తాళమానములు గొలుప,
నింపు దళుకొత్త వీణవాయింపుచుండి.

27

ఉ. అబ్బురపాటుతోడ నయనాంబుజముల్ వికసింపఁ గాంతి పె
ల్లుబ్బి కనీనికిల్ వికసితోత్పలపంక్తులఁ గ్రుమ్మరింపఁగా
గుబ్బ మెఱుంగుఁజన్గవ గగుర్పొడువ న్మదిలోనఁగోరికల్
గుబ్బటిలంగఁ జూచె నలకూబరసన్నిభు నద్ధరామరున్.

28

ఉ. చూచి యుశంయుశత్కటక సూచిత వేగ పదారవిందయై
లేచి కంచంబులుం దుఱుము లేనదు మల్లలనాడ నయ్యెడన్
బూచిన యొక్కపోక నునుబోదియఁ జేరి విలోకనప్రభా
వీచికలం దదీయ పదవీకలకాంబుధి వెల్లిగొల్పుచున్.

29

మ. మనమున్ పుట్టెడు కొంకులౌల్యము నిడన్ మోదంబు విస్తీర్ణతం
జూనుపన్ గోర్కులుగ్రేళ్లుద్రిప్ప మదిమెచ్చుల్ తెప్ప లల్లార్ప న
త్యనుషంగస్థితి తీచ్చపాటొసఁగ నొయ్యారంబునం జంద్రికల్
దనుకం జూచె తాంగి భూసురుఁ బ్రఫుల్ల న్నేత్రపద్మంబులన్.

30

క. పంకజముఖి కప్పుడు మై
నంకురితములయ్యెఁ బులక లావిష్కృత మీ
నాంకానల సూచక ధూ
మాంకురములుఁ బోలె మఱియు నతనిం జూడన్.

31

ఉ. తొంగలి తెప్పలం దొలగఁద్రోయుచుఁ బైపయి విస్తరిల్లు క
న్నంగవ యాక్రమించుకొనునో ముఖచంద్రునటంచుఁ బోవ నీ
కంగజఁ డానవెట్టి కదియన్ గుఱివ్రాసె ననంగ జాతి సా
రంగమదంబు లేజెమటఁ గ్రమ్మె లలాటము డిగ్గి చెక్కులన్.

32

మ. అనిమేషసితి మాన్వే బిత్తరపుజా పస్వేదతావృత్తి మా
న్వే నవస్వేదసమృద్ధి బోధకళ మాన్వేన్ మోహవిభ్రాంతి తో
డనె గీర్వాణవధూటికిన్ భ్రమరకీట న్యాయ మొప్పన్ మను
ష్యుని భావించుట మానుషత్వము మెయిం జూపట్టె నా నత్తఱిన్.

వ. ఇట్లతనిరూపు శేఖావిలాసంబుతకుఁజొక్కి యక్కమల పత్రేక్షణ యాత్మ
గతంబున.

ఉ. ఎక్కడివాఁడో యక్షతనయేందు జయంత వసంతకంతులన్
జక్కదనంబునం గెలువఁ జాలెడువాఁడు మహీసురాన్వయం
బెక్కడ యీతనూవిభవ మెక్కడ యేలనిబంటుగా మరుం
డక్కఁగొనంగ రాదె యకటా నను వీడు పరిగ్రహించినన్.

35

సీ. వదనప్రభూత లావణ్యాంబు సంభూత
కమలంబు లన వీని కన్నులమరు
నిక్కి వీనులతోడ నెక్కసక్కెములాడు
కరణి నున్నవి వీని ఘనభుజములు
సంకల్పసంభవాస్థానపీఠికవోలె
వెడఁదయై కనుపట్టు వీని యురము
ప్రతిఘటించు చిగుళ్ళ పై నెఱ్ఱవాఱిన
రీతి నున్నవి వీని మృదుపదములు

గీ. నేరఁటేటి యగుల్ తెచ్చి నీరజాపు
సానబట్టిన రాపాడి చల్లి మెదిపి

పదను సుధ నిడి చేసెనో పద్మభవుడు
వీనిఁ గాకున్నఁగలదె యీ మేనికాంతి.

36

క. సుర గరుడోరగ నరభే

చర కిన్నర సిద్ధసాధ్య చారణవిద్యా
ధరగంధర్వకుమారుల

నిరతము గనుఁగొనమె పోలనేర్తు రె వీనిన్.

37

మ. అని చింతించుచు మీన కేతనధను ర్జ్యాముక్త నారాచ దు

ర్దిన సమూర్ఛిత మానసాంబురుహయై దీపించు పెం దత్తఱం

బునఁ జేటెత్తిన లజ్జ నంఘ్రికటకంబుల్ మ్రోయ నడ్డంబు ని

ల్చిన నయ్యచ్చరఁ జూచి చేరఁ జనిపల్కెన్ వాఁడు విభ్రాంతుఁడై.

38

ఉ. ఎవ్వలె వీవు భీతహరిణేక్షణ యొంటిఁ జరించె దోటలే

కివ్వనభూమి భూసురుడ నేఁ బ్రవరాఖ్యుడఁ ద్రోవ తప్పితిం

గ్రొవ్వున నిన్న గాగ్రమునకున్ జనుదెంచి పురంబుఁ జేర నిం

కెవ్విధిఁ గాంతుఁ దెల్పగదవే తెరు వెద్ది శుభంబు నీకగున్.

39

క. అని తనకథ నెఱిఁగించినఁ

దన కనుఁగవ మెఱుఁగులుబ్బ దాటంకములుం

జనుఁగవయు నడుము వడఁకగఁ

వనిత సెలవివాఱ నవ్వి వానికి ననియెన్.

40

ఉ. ఇంతలుకన్నులుండఁ దెరు వెవ్వరి వేఁడెరు భూసురేంద్ర ! యే

కాంతమునందు నున్న జవరాండ్ర నెపం బిడి పల్కరించులా

గింతియకాక నీ వెఱఁగవే మును వచ్చినత్రోవచొప్పు నీ

కింతభయంబు లే కడుగ నెల్లిద మైతిమి మాట లేటికిన్?

41

మ. అని నర్మగర్భంబుగాఁ బలికి క్రమ్మఱ నమ్మగువ యమ్మహీసురున కిట్లనియె.

సీ. చిన్ని వెన్నెలకందు వెన్నుదన్ని సుధాబ్ధిఁ

బొడమిన చెలువతోఁబుట్ట మాకు

రహిపుట్ట జంతగాత్రముల రాల్ గరగించు

విమలగాంధర్వంబు విద్యమాకు

ననివిల్లు శాస్త్రంపు మినుకు లావర్తించు
 పని వెన్నతోడఁ బెట్టినది మాకు
 హయమేధరాజనూయము లనఁ బేర్వడ
 సవన తంత్రంబులుం కవలు మాకుఁ

గీ. గనకనగనీమఁ గల్పవృక్షములనీడఁ
 బచ్చరాచట్టుగమి రచ్చ పట్టు మాకు
 పద్మసంభవ వైకుంఠ భర్తసభలు
 సాముగరిడీలు మాకు గోత్రామరేంద్ర.

43

క. పేరు వరూధిని విప్రకు
 మార ఘృతాచీతిలోత్తమా హరిణీ హే
 మా రంభా శశిరేఖలు
 దారగుణాఢ్యలు మదీయ లగు ప్రాణసఖుల్.

44

మ. బహురత్నద్యుతి మేదుకోదరదరీ భాగంబులం బొల్పు ని
 మ్మిహికాహార్యమునం జరింతు మెపుడున్ బ్రేమ న్నభోవాహినీ
 లహరీ శీతల గంధవాహ పరిఘేల న్మంజరీ సౌరభ
 గ్రహణేందిరిర తుందిలంబులివి మత్కాంతార సంతానముల్.

45

క. భూసుర ! కైతవ కుసుమ శ
 రాసన ! మాయింటి వింద వెలివి గైకొ
 మ్మా సముదంచన్మణిభవ
 నాసీనత నేదదేతి యాలిధ్యంబున్.

46

తే. కుందనమువంటి మేను మధ్యందినా త
 పోష్మహాలి గంజ వడదాకె నొప్పు లాలుకు
 వదన మస్మద్భావంబు పావనము నేసి
 బడలికలు వాసి చను మన్న బ్రాహ్మణుండు.

47

ఉ. అండజమాన నీ వొసగునట్టి సపర్యలు మాకు వచ్చె నిం
 దుండగరాదు పోవలయు నూరికి నిప్పు డేను రా
 కుండ నొకండు వచ్చి మఱియొందునె ? భక్తియ చాలు సత్త్రియా
 కాండముదీర్ప వేగ చనఁగావలయుం గరుణింపు నాపయిన్.

48

ఉ. ఏ నిక నిల్లునేరుటకు నెద్ది యుపాయము మీమహత్వము
ల్యానిని దివ్యముల్ మదిఁ దలంచిన వెందును మీ కసాధ్యముల్
గానమునాన తల్లి ప్రజలన్ ననుఁ గూర్పు మటన్న లేతన
వ్యాననసీమఁ దోఁప ధవళాయతలోచన వాని కిట్లనున్.

49

ఉ. ఎక్కడియూరు కాల్ నిలువ కింటికిఁ బోయెద నంచుఁ పల్కెడి
వక్కట మీబటిరనిలయంబులకున్ సరిరాకపోయేనే
యిక్కడి రత్నకందరము లిక్కడి నందనచందనోత్కరం
బిక్కడిగాంగనైకతము లిక్కడి యీ లవలీనికుంజముల్.

50

ఉ. నిక్కము దాపనేల ధరణీసురనందన యింక నీపయిం
జిక్కె మనంబు నాకు ననుఁ జిత్తజా బారికి నప్పగింతువో
చొక్కి మరందమద్యముల చూఱలఁ బాటలు నాడుదేంట్ల సాం
పెక్కిన యట్టి పూవుఁ బొదరిండ్లను గొఁగిట గారవించెదో.

51

కి. అనుటయుఁ బ్రవరుం డిట్లను
వనజేక్షణ యిట్లు పలుక వరుసయె వ్రతులై
దినములు గడపెడు విప్రులఁ
జనునే కామింప మది విచారము వలదే.

52

ఉ. వ్రేలిమియు స్ఫురార్చనయు విప్రసపర్యయుఁ జిక్కె భుక్తికిన్
వేళ యతిక్రమించె జననీజనకుల్ కడువృద్ధు లాకటన్
సోలుచుఁ జింతిలో నెదురు నూచుచు నుండుదు రాహితాగ్ని నేఁ
దూలు సమస్తధర్మములుఁ దోయ్యలి నేఁ డిలు సేరకుండినన్.

53

ఉ. నావుడు విన్నబాటు వదనంబున నించుక దోఁప బల్కెనో
భావజరూప యిట్టి యెలప్రాయము వైదికకర్మనిష్ఠలం
వగ నింక భోగములఁ బొందుట యెన్నడు యజ్ఞకోటులం
బావమలౌటకు స్థలము మా కవుఁగిళ్ళ సుఖించుటేకదా.

54

సీ. సద్యోనినిర్భిన్న సారంగ నాభికా
హృతమై పిసాలించు మృగమదంబు
కసటువోబీటెండఁ గరఁగి కఱ్ఱలనంటి
గమగమవలచు జొక్కపు జవాజి

పారలెత్తి ఘనసారతరువులఁ దనుఁ దాన
 తొరఁగిన పచ్చకప్పురపుసిరము
 గొజఁగి పూఁబొదల్ఁ గురియంగఁ బటికంపు
 దొనరనిండినయట్టి తుహినజలము

గీ. వివిధకుసుమకదంబంబు దివిజతరుజ
 మృదుల వసన ఫలాసనా మేయరత్న
 భూషణంబులు గల విందు భోగపరుడ
 వయి రమింపు ననుం గూడి యనుదినంబు

55

క. అంధునకుఁ గొఱయె వెన్నెల
 గంధర్వాంగనల పొంగు గాదని సంసా
 రాంధువునఁ బడియె దకట ! ది
 వాంధము నెలుఁగు గని గొంది నడఁగినభంగిన్.

56

ఉ. ఎన్నేభవంబులం గలుగు నిక్షుశరాసన సాయక వ్యధా
 భిన్నత వాడి వత్తలయి కేలఁ గపోలము లూఁది చూపులన్
 విన్నదనంబు తోఁప గను వేమటునం బయిగాలి సోకినన్
 వెన్నవలెం గలుగు నలివేణులఁ గొఁగిటఁ జేర్చు భాగ్యముల్

57

క. కుశలతయే వ్రతిముల నగు
 నశ నాయాసమున నింద్రియ నిరోధమునం
 గృహఁడవయి యాత్మనలఁచుట,
 సశరీరస్వర్గసుఖము సమకొనియుండన్

58

తే. అనినఁ బ్రవరుఁడు నీవన్న యర్థమెల్ల
 నిజము కాముకుఁడైలవానికి నకాము
 డిది గణించునె జలజాక్షి యెఱిఁగి తేని
 నగరమార్గంబుఁ జూపిపుష్పమునఁబొమ్ము.

59

క. బ్రాహ్మణుఁ డింద్రియవశగలిఁ
 జిహ్మచరణైక నిపుణ చిత్తజనికితా
 జిహ్మగములపాలై చెడు
 బ్రహ్మనందాది రాజ్య పదవీచ్యుతుడై

60

వ. అనిన నత్తెఱవ యుక్తఁకరి పలుకుల కలికి గళిగళిం గధన కరికరిఁ జెఱకు
వింకఁడు పరిగించు విరివమ్మి గొరకలు నెఱవలఁ జఱుకుచుఱుక్కునం
గాడినఁగడుం గెరలి పరిత వివిధ విబుధతరు జనిత మధురమధురసం బారు
మదంబునదటునం జిదిమిన నెఱుంగక మదన హరునైనఁజరుగునం గడియ
గమకించు తిరుగునంగొమిరె ప్రాచుపుమదంబునను ననన్య కన్యా
సామాన్యలావణ్యరేఖా మదంబునను నొంటి పాటనం గంటికిం బ్రయఁదై
తంగేటిజొంటి చందంబునం గొంటుదనం బెఱుంగక కుఱంగట నున్న
యమ్మహీసుగవర కుమార కారుణ్య మాగ్ధ్యంబులంజేసి తనవైదగ్ధ్యంబు
మెఱుఁగలిగెనని పల్లవించునుల్లంబు నుల్లాసంబునం గదురుమదంబున నోన
రించుక చంచలదృగంచలప్రభ లతని ముఖాంబుజాంబునం బొలయు వలయు
మణి గణచ్చాఱులాపంబులుప్పగం బెగఱుఁ గొప్ప చక్కం జెక్కుచు
జక్కవ గిబ్బలుంబోని గబ్బిగుబ్బలం బొబ్బిల్లు కంకుమరసంబునం బంకిలంబు
లగు హారముక్తాతారికంబుల నఖికోరకరంబులం గీటి తీరువడం జేయుచుఁ
బలితవనతరు కుసుమ కేసరంబులు రాల్చు నెపంబునం బయ్యెద విదిల్చి చక్క
సవరించుచు సంతతం బొలయు చెయిలం దలచూపకయూడ దత్తఱంబునం
జేసిబామముడిపాటుతో మగిడిమగిడి నూచుచు నంకురించు జంకెనల వారిం
చుచుఁ జేరి యిట్లనియె.

61

కా. ఎందేదెందము గందలించు రహితే నేకాగ్రతన్ నిర్వృతిం
జెందుం గుంభగత ప్రదీపకళికా శ్రీనోఁప నెందెందుఁ బో
కెందేనింద్రియముల్ సుఖంబు గను నా యింపే పరబ్రహ్మ మా
నందో బ్రహ్మ యటన్న ప్రాజగువు సంతర్బుద్ధి నూహింపుమా

62

గీ. అనుచుఁ దన్నొడఁబఱచు నయ్యమరకాంత
తత్తఱముఁ జూచి యాత్మ నతండు దనకు
సిగ్గు వెగటును బాడమ నిస్పృహతఁ దెలుపు
నొక్క చిఱునవ్వు నవ్వి యయ్యువిద కనియె.

63

కా. ఈపాండిత్యము నీకుఁ దక్కుమఱి యెందే గంటిమే కామకా
స్త్రాపాధ్యాయని నా వచించెదవు మేలోహణ! త్రయీధర్మము
ల్పపంబుల్ రతిపుణ్యమంచు నిక నేలా తర్కముల్ మోక్ష ల
క్ష్మీ పథ్యాగమనూత్రపంక్తి కివె పో మీసాంప్రదాయార్థముల్.

65

మ. తరుణీ రేపును మాపు హన్యములచేతం దృపుడౌ వహ్ని స
త్కరుణాదృష్టి నొసంగు సౌఖ్యము లెఱుంగన్ శక్యమే నీకు నా
కరణుల్ దగ్భలు నన్నులుం బ్రదుములై రనట్లవ్యము ల్లావౌడల్
తిరమే చెప్పకుమిట్టి తుచ్ఛసుఖముల్ మీసాల్పైఁ దేనియల్

65

చ. అనుటయుమాటలేక హృదయాబ్జము చల్లన మోము వెల్లనై
కనలును నీకు దేఱు తెలిగన్నుల నాతనిఁ బల్కుపుల్కునం
గనుగొని మాటలం బొదువు గద్దదికం దల యూఁచి యక్కటా !
వనిత తనంతఁ దా వలచి వచ్చినఁ జల్కనగాదె యేరిన్.

66

మ. వెతలం బెట్టకు మింక నన్ననుచు నీవీబంధ మూడన్ రయో
ద్ధతి నూర్పుల్ నిగుడన్ వడిన్ విరులుచిందం గొప్పు వీడందనూ
లత దోడ్తోఁ బులకింపగా ననునయాలపాతిదీనాస్యయై
రతిసంరంభము మీఱ నిర్లగవధూరత్నంబు పైపాటునన్.

67

కా. ప్రాంచద్యుషణబాహుమూలరుచితోఁ బాలిండ్లు పొంగారఁ బై
యంచు ల్మోవఁగ గొఁగిలించి యధరం బాసింప హా శ్రీహరీ
యంచున్ బ్రాహ్మణుఁడోరమోమిడి తదీయాంసద్వయం బంటిపా
మ్మంచుం ద్రోచెఁగలంచునే సతులమానుల్ ధీరచిత్తంబులన్.

68

క. త్రోవువడి నిలిచి ఘన

జాపరవళయగుచుఁ గొప్పు సవరించి యొడల్
దీపింప నతనిఁ జూచుచుఁ
గోపమానం జూచి క్రేటుకొనుచుం బలికన్.

69

ఉ. పాటున కింతు లోర్తు రె కృపారహితాత్మక నీవు త్రోవవ్వని
చ్చోట భవన్నఖాంకురము సోకఁ గనుంగొను మంచుఁ జూపియ
ప్పాటలగంధి వేదన నెపం లిడి యేడ్చెఁ గలస్వనంబుతో
మీటిన విచ్చుగుబ్బచనుమిట్టల నశ్రులు చింగువందగన్.

70

క. ఈ విధమున నతికరుణము

గా వనరుహనేత్ర గన్నుఁగవ ధవళరుచుల్
కావికొన నేడ్చి వెండియు
నావిప్రకుమారుఁ జూచి యలమటఁ బల్కెన్.

71

ఉ. చేసితి జన్మముల్ తపము చేసితినంటి దయావిహీనతన్
చేసిన పుణ్యముల్ ఫలము నెందునె పుణ్యము లెన్ని యేనియుం
జేసినవాని సద్గతియె చేకరు భూతదయార్ద్రబుద్ధి కో
భూసురవర్య ! యింతఁ దలపోయవు నీచదువేల చెప్పమా ?

72

సీ. వెలివెట్టిరే బాడబులు పరాశరుఁ బట్టి
దాశకన్యాకేళి తప్పఁజేసి
కులములో వన్నెతక్కువ యయ్యేనే గాధి
పట్టికి మేనక చుట్టరికము
ననుపుకాడె వేల్పు నాగవాసముఁగూడి
మహిమ గోల్పడియేనే మాందకర్ణి
స్వారాజ్యమేలంగ నీరైరె సుర లహ
ల్యాజారుఁడైన జంభాసురారి

గీ. వారికంటెను నీమహత్త్వంబు ఘనమె
పవనపర్ణాంబు భక్షులై నవసి యినుప
కచ్చడాల్ గట్టుకొను మునిముచ్చులెల్ల
తామరసనేత్రలిండ బందాలుగారె.

73

తే. అనిన నేమియు ననక యత్వనజగంధి
మేన జవ్వాది పస కదంబించునొడలు
గడగికొనివార్చిప్రపరుఁడుగార్హ పత్య
వహ్నినిట్లని పొగడె భావమునఁదలఁచి.

74

మ. దివిషద్వర్గము నీముఖంబునన తృప్తిగాంచు నిన్నీశుఁగా
స్తవముల్ నేయు శ్రుతుల్ సమస్త జగదంతర్యామివి న్నివ యా
హవనీయంబును దక్షిణాగ్నియును నీయం దుద్భవించుం గ్రతూ
త్సవసంధాయక నన్నుఁ గావఁగద వే స్వాహావధూవల్లభా.

75

ఉ. దాన జపాగ్నిహోత్ర పరతంత్రుఁడ నేని భవత్పదాంబుజ
ధ్యాన రతుండనేనిఁ బరదార ధనాదులఁ గోర నేని స
న్మానముతోడ నన్ను సదనంబున నిల్పు మిచుండు పశ్చిమాం
భోనిధిలోనఁ గ్రుంకకయ మున్న రయంబున హవ్యవాహనా.

76

వ. అని సంస్తుతించిన నగ్ని దేవుం డమ్మహిదేవు దేహంబున సన్ని హితుండగు
టయు నమ్మహాభాగుండు గండుమిఠి పాడుపుఁగొండ నఖండ సంధ్యారాగ

ప్రభామండ లాంతర్గుతుం డగు పుండరీకవనబంధుండునుం బోలె ను త పకనక
ద్రవధారా గౌరంబగు తనుచ్ఛాయపూరంబున నక్కాన వెలిగించుచు నిజగ
మన నిరోధినియగు నవ్వరూధిని హృదయకంజంబున రంజిల్లు నమందానురాగ
రసమకరందబునందంద పొంగం జేయుచుఁ బావక ప్రసాదలబంబగు పవన
జవంబున నిజమందిరంబున కరిగి నిత్యకృత్యసత్కర్మకలాపంబులు నిర్వర్తించె
నని మార్కండేయుండు క్రోష్టికిం జెప్పెనని చెప్పిన. 77

క. జైమిని యాదివ్యఖగ

గ్రామణులం జూచి వేడ్కగడలుకొనంగా

నామీద వరూధిని విధ

మేమయ్యె నెఱుంగఁ జెప్పరే నా కనుడున్.

78

కా. ని స్తంద్ర ప్రతిభా సుధీనుత దిశో నీలద్యశశ్రీవధూ

హస్తగ్రామల కాయమాన మహనీ యాంభోజ గర్భాండ నై

న్యస్తోమోత్థ రజోవ్రజ స్థగిత కృష్ణాగౌతమీ మధ్య భూ

మ్యస్తోకోత్కల రాట్పురీ హరణ లీలావార్య శౌర్యోదయా.

79

క. చిసరుహనయనా నవవిధ

కుసుమాయుధ యవధికుధరకూటంగల షూ

విస్మమర తేజశ్చంపక

భసలదసత్కిర్తి మలిన పరిపంధిన్యపా.

80

కవిరాజవిరాజితము

నల నృగరంతి భగీరథ భారత నందన కల్ప యనల్పయశ

శ్చులుకితలోక విలోకి వధూజన సూనశరాసన మానఖనీ

ప్రళయఘనాఘనఘోషజయానక భాంకృతిభీమన పేటలుర

త్కలబరిగీకటకక్షీతిరక్షక కన్నడరాజ్యరమారమణా.

81

ఇది శ్రీ మదాంధ్ర కవితాపితామహ సర్వతోముఖాంక పంకజాక్ష

పాదాంబుజాధీన మానసేందిందిర నందవరపుర వంశోత్తంస

శరణోపతాపస ప్రసాదాసాదిత చతుర్విధకవితామతల్లి

కాల్లసాని చొక్కాయామాత్యపుత్ర పెద్దనార్య

ప్రణీతంబయిన స్వారోచిష మను సంభవం

బను మహాప్రబంధమునందుఁ

ద్వి తీ యా శ్వా స ము

సం పూ ర్ణ ము

శ్రీ
స్వారోచిష
మనుచరిత్రము

తృతీయాశ్వాసము

శ్రీ వేంకటేశపద ప

ద్మావేళిత సదయ హృదయ హరనిటలనట

త్పావక పరిభావిమహాః

ప్రావృతనిఖిలాశ కృష్ణరాయ మహీశా.

1

వ. అవధరింపు మమ్మహాత్మునకుఁ బక్షు లిట్లనియె.

2

శా. ఆధూ దేవకుమారుఁడేఁగినఁ దదీయానూన రమ్యాకృతిం
దా భావంబుననిల్పి యంగభజకోదండ్జోగ్రహార్విర వ
క్షోభాకంపితఛైర్యయై యలతనచ్చో నల్వ కచ్చెల్వ త
ద్యాభృశ్మేఖలవెంటఁ గానలఁ బడెన్ దుఃఖాబ్ధి నిర్మగ్నయై.

3

క. తిరుగుచు ధరణీసురవరుఁ

డరిగిన చొప్పరసి యరసి యటఁ గానక యా

హరిణాంకముఖి సుఖీజన

పరివృతయై మిడి వచ్చి భావములోనన్.

4

ఉ. అక్కట వాఁడు నాతగుల మాఱి నేసి దయావిహీనుడై
చిక్కక త్రోచిపోయె దరిజేరఁగరాని వియోగసాగరం
బెక్కడ నీదుదాన నిఁక నీకొఱనోములు నోచినట్టి నే
నెక్కడ వానికొఱిలది యెక్కడ హా విధి యేమి సేయుదున్.

5

ఉ. కమ్మనికుందనంబు కసుగందని మే నెలదేటి దాటులన్
బమ్మెరవోవఁ దోలు దెగబారెడు వెండ్రుక లందుబింబముం

గిమ్మన నీదు మోము గిరి క్రేపులు మాఁపులు కాను గాన రా
దమ్మక చెల్లవాని వికచాంబకముల్ శత్రుపత్రజైత్రముల్.

6

ఉ. చొక్కపుఁబ్రాయమున్ మిగులసోయగముం గల ప్రాణనాయకుం
డెక్కుడ వశ్యతన్ రతుల నేకటదీర్చి సమేళ మొప్పగా
నక్కున గారవించి ప్రియమందఁగ నోచనియింతి దైన యా
చక్కదనంబ దేమిటికి జవ్వనమేటికిఁ బ్రాణమేటికిన్.

7

ఉ. ఎంత తపంబు చేసి జనియించినవారొకొ మర్త్యభామినుల్
కాంతుఁ డవజ్ఞ చేసినను కాయము వాయుదు రేనమర్త్యునై
చింతల వంతలం జివికి సిగ్గుఱితిన్ మృతిలేని నాదు చె
ల్వంతయు శూన్యగేహమున కత్తిస దీపిక యయ్యె నక్కటా !

8

వ. అని వితర్కించుచు గ్రించుదనంబునఁ బునఃపునః పరిభవకారియై కాఱియం
బెట్టి నీరిపట్టి బెట్టేయం గాఁడి చను నల రంపకట్టియల గుట్టుచెడి వెచ్చ
వెచ్చనై హెచ్చి విచ్చలవిడిం గాయు నుద్దామ విరహ దహనదాహంబున
దేహంబు తల్లడిల్ల మల్లడిగొని పెల్లడరు నిట్టూర్పు గాడ్పువిసరులం గసరెత్తి
యంత కంత కంతరంగంబున నింతంతవరాక పొంగి చింతాసాగరంబు వేగి
రంబు వెల్లివొడిచెననం దుడిచిన నడుగక సారెకుం దారకల నీరికలెత్తుపొగ
రన నిగనిగ లినుమడిగ నిగుడ మిగుల వగల బుగులుబుగులుననెగసి యెగసి
యొప్పుల కుప్పలగు తెప్పలం జిప్పిలు కాటుక లప్పళించి కరించి దర దళ
దగుణ కమలదళశోణంబులగు దృక్కోణంబులం నిగువార కన్నీరు చెన్నారు
కర్ణద్వయ్యాగోళంబులు నిండి తనుతాపతి ప్తంబగు హాటకతాటంకయుగళం
బునం బడి క్రొంబొగ లెగయింప బిసకిసలయసగంధంబగు మణిబంధంబునఁ
జిగురబంధంబుఁ జేర్చుకొని పొరలం దుఱిమిన విరు లురల నర విరిసి కలిసి
యిరువుకొను గరగరని నెఱికురులు గుఱిగ డవఁ బెరిగినవగుటం జేసి రాసినడి
మెయి మాసికొని గ్రహగణంబులం జెన్నగుమిన్ను విఱిగిపయింబడినవడువున
బెడంగు వడఁగలకుం దలకొను పులక మొలక పయిరునకుం బాటు దుర్వార
రవారపూరంబనం గ్రమక్రమంబున నంగంబులం గ్రమ్ము చెమ్మటల మిన్నేటి
పెన్నేటికణ్ణున మునుంగకుండ నవరించిన మించికుంభప్లవంబునం బరిభ్ర
ష్టతరీయంబై గయలువడి యబ్బురపు గుబ్బచనుదోయి నిబ్బఱంపు మెఱుంగు
లీనం గుపిత హరనయన శిఖిశిఖాభస్మీకృత స్వర విరహశోకంబునం బడి

చందురునింబట్టుకొని యడలు రతిరమణిచందంబునం గుసుమిత లతానికాంత
శశికాంత వేదికాంతరంబున మేను నేర్చి వివి ధాంతరంబుల నేగుచుండెనంత9
చ. తరుణి ననన్యకాంత నతి దారుణ పుష్పశరీముఖ వ్యధా
భరవివశాంగి నంగభవు బారికి నగ్గమునేసి క్రూరుడై
యరిగ మహీసురాధముఁ డహంకృతితో నని రోషభీషణ
స్ఫురణ వహించెనో యన నభోమణివార్యుఁ గ మాయదీధితిన్. 10

సీ. ఉరుదరీ కుహరసుస్తోత శార్దూలమున్
యురవారిశోణిత శంకఁ ద్రావ
వనకుంజమధ్య శాద్వలచర నృగపంక్తి
దావ పాపకభీతి తల్లడిల్ల
నాశ్రమాంతర భూరుహాగ్రమున్
మనికోటిఁ బద్ధకామయవిభ్రాంతిఁ జూడ
ఘనసానుశృంగ శృంకాట కంబులఁగాంచి
యమరులు హేమాద్రియనుచు వ్రాలఁ

గీ. గానె బేళలగుచిఁ గింశుక ప్రవాళ
ఘుప్యణ కిసలయ కం కేలి కుసుమగుచ్ఛ
బంధుజీవ జపారాగ బాంధవరిబు
లన్నగంబున జరరారుణాతపములు. 11

శా. శ్రేణున్ గట్టి నభోంతరాశమునఁ బాటె బక్కు లున్నాంసు పా
షాణవ్రాతము కోష్ఠమయ్యె మృగతృష్ణావార్ధ లింకన్ జపా
శోణంబయ్యెఁ బరంగబింబము దిశాస్తోమంబు శోభాదరి
ద్రాణంబయ్యె సరోజపండములు నిద్రాణంబు లయ్యెం గడున్ 12

క. తరణి యిదె క్రుంకుచున్నాఁ
డరు చెమ్మని చంద్రుఁ బిల్వ నరిగెడు రజనీ
తరుణిమణి దూతికలన
నరిగెం దూర్పునకు నీడ లలిదీర్ఘములై. 13

క. క్రుంకె నపరాంబురాశిం
బంకజబంధుండు దదీయ బడబాముఖవీ
క్షాంకురిత కుతుకరధ్వని
రంకుశ వేగాప మృతశతాంగుఁడుఁ బోలెన్. 14

వ. ఆ సమయంబున,

15

నీ, ఏవిహంగముగన్న నెఱుగించుచుచు సారె
 కను సైకతంబులఁగూడఁ దారు
 దారి కన్గొని యది తనబోడు గావన్న
 మెడయై త్తి కలయంగ మింట నరయు
 నరసి కన్నీటితో మరలి తామరయెక్కి,
 వదన మెండఁగసరోవారి నద్దు
 నద్దితావఁగ సైప కటిటు గన్గొని
 బ్రతిబింబ మీక్షించి భ్రమసి యులుకు

గీ. నుటికి యెఱకలు దడియవేటొక్క తమ్మి
 కరుగు నరిగి రసంబుతోఁ దిరుగు తేంట్ల
 బాడుచు ముక్కున మఱియును బోవువెదక
 సంజఁబ్రియుఁ బాసివగ నొక్కచక్రవాకి.

16

నీ. రవిబింబ పతనదీర్ఘపయోధిగర్భిని
 ర్గత శేష ఫణిఫణారత్నరుచియై
 దివసావనసందీప్తా సుగిరిశిఖా
 జ్యోతిర్ణ తాప్రతానాతపంబా
 తపనధూర్దండనిర్దళితది క్టదృశ్య
 కమలజాండకటాహకనకఘృణియై
 చండీశతాండవోత్సవసంభృతిక్షపా,
 హస్తాగ్రదీపగభస్తిచయమై

గీ. ద్రాగ్విదాహచ్చిదావినిద్రాణమఘవ
 దంజ నాలానమూలశయ్యావిధాన
 వారుణాధోరణాకల్పిణోరుశోణ
 మృత్తికారాశియో యన మొలుసె సంధ్య.

17

క. బహుళజలప్లవమాన

ద్రుహిణాండము. చెమ్మ యుటికి యాక్షార్కనిభా
 రహితతఁ గాటుక పట్టును
 రహిచెడి యన నంధతమసరాసులు బెరసెన్.

18

సీ. మృగనాభిపంకంబు మెయినిండ నలఁదిన
 మాయాకిరాత మెచాయఁ దెగడి
 నవపింఛముయభూష లవధరించి నటించు,
 పంకజాక్షుని చెల్లు గుంకమడిగి
 కాదంగునిగుంబకలితయై ప్రవహించు
 కాళిందిగర్వంబుఁ గాకునేసి
 తాపింఛవిటపి కాంతారసంవృతమైన
 యంజనాచలరేఖ నవఘళించి

గీ. కవిసె మఱియును గాకోల కాలకంఠ
 కంఠకలకంఠ కరిఘటా ఖంజరీట
 ఘనఘనాఘనసంఘాత గాఢకాంతిఁ
 గటికిచీకటి రోదసీగహ్వరమున.

19

క. అంతటఁ బ్రాచి నిశాపతి,
 యంతికగతుఁడౌట విని ముఖాలంబితమః
 కుంతలమలు దీర్పఁగఁ గొను
 దంతపునువ్వెన యనంగ ధవళిమ దోచెన్.

20

చ. మరున కొసంగఁ గాలము తమశ్చట గాటుకగా నవోదయ
 స్ఫురదరుణప్రభాపథిక శోణితసి క్తసితోడు భక్తయున్
 హరిహయదిజ్ఞభస్మలమునన్ బలిచల్లి వటాంకమున్ వనూ
 త్కరధరితంబునె వెలుఁగఁగాంచి సుధానిధి నెత్తె నత్తరిన్.

21

మ. జలజాగారపరంపరల్ మఘవదాశాభిత్తిఁ దీండ్రించుచున్
 దళమై వెన్నెలచిచ్చు లంటిన మిశ్రద్వాహ్యచ్ఛదశ్యామికా
 చ్ఛలనం గంది ముందుంగుచో నిమసిమ చ్ఛబ్దంబుతోఁ బుట్టు న
 గ్గలపుం గ్రాంబాగలో యనంగ వెడలెన్ గర్భస్వరదబ్ధంగముల్.

22

సీ. శిథిల కైరవదళశ్రేణి నొక్కులుదీతె
 శిశికాంతపంక్తుల జలము లూరె
 గోరి కాంతులతోఁ జకోరికల్ రతిఁ గేరె
 వారాశిగర్వంబు మేరమీఱె

ద్రోపడి లురులు పటాపంచలై పాటె
 దిబ్బుఖంబులవింత తెలివినేరె
 జక్రవాకంబు అబడుంగములఁ దూటె
 గామినీకాంతుల కలకఁదేటె

గీ. మదనఁ డమ్ముల నూటె హిమంబు పేరె,
 జడిసే విరహిణి వగఁగూరె బారచోర
 దర్పములు జాటె రవికరతాపమాటె
 జూడజూడఁగ దారకస్ఫురణ దాటె.

23

మ. స్ఫుటసౌగంధిక రాగరిక్త రుచియైఁ బూనెం జపాసన్నిధి
 స్ఫటికం బట్టుదయాన్రి గైరిక శిరస్థానస్థితిం జంద్రుఁ డ
 చోట వాయుశుచిరుయ్యెనాఁ బ్రకృతివచ్చుండైనసన్మార్గి యె
 న్నటికిం గూటమివంక వచ్చు వికృతి నృగుండు గానేర్చునే.

24

శా. ఆరూఢస్థితిఁ జంద్రికాధవళితాజాండంబులొఁ జంద్రుఁ డొ
 ప్పారెం గాలభిషగ్వరుం డవిరతంబై కాముకశ్రేణికిన్
 మాఠోత్సాహము నిల్వ బాదరసమున్ బంధించి గ్రాసార్థమై
 క్షీరస్థాలికఁ బెట్టినట్టి ఘటికాఫిద్దాపధంబో యనన్.

25

తే. గాజు తేజస్వియై గ్రహరాజు మీఁద
 నలిగి దాడిగ వెంటాడ నిలువ కతఁడు
 బెగడువడి పాటుచోఁ బెట దగిలినట్టి
 ఛాయ యిది యన నీలలాంఛనము మెఱుసె.

26

గీ. కలయ జగమునఁ గలయట్టి నలుపులెల్లఁ
 బెలుపులుగ జేసి నీడలు తెలుపునేయఁ
 గా వశముగామిఁ బొడము దుఃఖమునఁ బోలె
 సాంద్రచంద్రిక తుహినబాష్పములు గురిసె.

27

వ. మఱియు వికసితకైరవంబు లగు సరోవరంబుల నిజధవళధాశధశ్యంబున
 నాక్రమించి యందు నానందించు నరవిందమందిరకుం బుట్టినొంటిసాబగుచూపి
 చూపఱకు నిందుబింబం బిది గ్రహఁబులివియనునంతరంబు లేకుండ నేక
 వర్ణంబు గావించి నేవించు చకోరకదంబంబుల పుక్కిళ్ళకు వెక్కసంబై

ముక్కులకు నెక్కి చిక్కంబడి యుండొండ బొందుమల్లియల దందడిం
దొఱగుపుప్పొళ్ళ నుప్పల్లి నెత్తావులకు వెకల్లులె యాడు మొకరితుమ్మెద
లురొదలుగల మెఱుగుండుబురువులట్లు మిసమిసని మెఱవసని మెఱుంగు
మొత్తముల నుమిసి యుమిడి యందందప్రవహించు నిందూపల గ్వందంబు
లకు వింగు లగు నిందీవర మరందంబులబెందడిం బడి బందనగొనువలిమంచు
క్రొమ్మంచు బొదులీది యీది వడిసడల్లి సుడివడుచు నొడలో ముసోమరి
గాలి యలవోకసోకులం గదలెంగదల వనం గదలు నుపవనకదలీ కేతకీ
తాల హింతాల నారికేళ పూగావళీ కోమల పలాశవ్రోణికత నుపుగల
పొరలయొరలశరధితరగలమీదనుం బోలె గిట్టికొని యెల్లవల్లికలుఁ బూవక
పూచినట్లులసిలి టెల్లులసిలి న చందంబునందెల్లతెల్లనై, మెల్లమిగనంతకంతకు
దిగంతంబులుదంతంబులుదీరిచినయిడుపులుంబోలెదీండ్రింప రేయెండఁదానగు
టగజేసియెండమావులం బుట్టిచే వనం బట్టుగల పటికంపరాచట్టునేలల
నెట్టుకొని వెండియుం జిట్టకంబులకుం బెడ మొగంబు వెట్టుకొని పట్టబట్టం
బోబో ప్రాణభర్తలవెంటంబడి నూపురంబులు మొరయవేనలులు విరియఁ
గ్రమంబునంబుట్టు నిట్టూర్పుపవనంబు జవంబుకం బెట్టుకొంగెడలింప నందని
గొఁగిటం బొదవి ప్రియంబు చిలుకం బలికి ముద్దాడుజవరాండ్ర దంతచంద్రి
కలసాండ్రతంబంతంబు మెఱసి మంతనంపువేళలమాట తబ్బిబ్బునం బుట్టు
పొలయలుకలం దలలువంచి రొదలేని నాలియేడ్పు లేడ్చుప్రియలననునయింప
నింపునం జనవుమెరసి చెక్కుకద్దంబులు నొక్కి మొగం బెగయనెత్తిముత్తి
యంపునుంగఁ జగంగునఁ గడలుకొనుబుడిబుడి కన్నీటం ప్రతిఫలించి తుఱంగ
లించు తనగు నిగనిగలుగనుంగొని నగెనగెననుచుం జొంబనం బిడంబోయి
కంగేల నదరంట వాడువడు కాముకుల వెలవెలపాటుకూటువంగోటికిఁ బడగ
లెత్తిపిండిచల్లినగతిం గాయు డాయు లజ్జించి బుజవంబునం బొదరిండ్లకు దార్చి
కాంతులం గవయు నంగ నామలకు నంగనల యంగంబుల పస ముంగిటం
బడఁ జలితకిసలయాంతరాళంబులం దూతీమాతీ యిరులు విరియించి సతుల
ప్రార్థనంబులం బుంభావసురతాడంబరమునకుఁ దోడునూపి నూపటిలి యంగ
రాగంబులు గరంగంజెమర్చిన చంచలాక్షుల నిద్దంపు, తనూలతలంబుట్టి
దట్టంబులగు చిఱుచెనుట బొట్టులం బొడకట్టి తెలుపారు మలయజగపుఁ
జిటులుగందంబుల యందఁబు లొసంగి సంజకడందారు నొడివిన సంకే
తంబులనుండక తెరువుగట్టి పొరువుదరువుల నీడల నడంగి నవ్వుటాలకు

వెనుకపాటునఁ గదిసి ముకుంగులెడలింప బెగడి కళవళంపుల జాపుల
 వల్లభులం జూచి యల్లన నగు నభిసారికల వెడందకన్నుల చెన్నున నన్ను
 కొని పొదలు మదనోన్మాదంబునకుం బ్రోదిగా మోదంబున గాదంబరి
 గందూషించి విటకదంబంబునకు నొసంగు నంబురుహముఖుల యొప్పుల
 కుప్పలగు నిప్పుపూమొగ్గలంబోనిబుగ్గలం దగ్గలిక సూపుకమ్మ మంజుల వజ్ర
 పుంజకచకలనకనకలు వీడుకొని కలికితనంబునంగలసి మెలసి రతాంతంబున
 బరిశ్రాంతి యడంగ నంగణంబులనిలిచి యొండొరుల కరులుదువ్వుచు విహ
 రించుసమయంబున బల్లవులు కేళి కల్లప్పుడన్న తమమాటలు దలఁపించిన
 నదరిపడి మందస్మితంబులంకురించు హుంకృతుల శంకించి కంకణంబు రత్న
 పుండభుకులు నెదర నుంకించి వైచు చేమంతి పూబంతులం బుటపుటనై
 మిటమిటంగాయు దట్టంపు పండువెన్నెల మెండున బెండువడి దెందంబు
 గంది తాలిమి చిందువందె కందలిరుపాన్పునం దనువొందకలేచి కూర్చుండి
 కన్నీరు గోట మీటుచు బోటితో వరూధిని యిట్లనయె. 28

ఉ. నోములు న్నోచి నమ్మలు మనోరథముల్ దయివాఱ నిత్యః
 తామరతంపరై ప్రియులుఁ దారు విహారము సల్ప వీరిలో
 నీమెయి దుఃఖశీల నగు నే వసియింపఁ దరంబె పోద మా
 రామముఁ జూడ నందు శుకరంబగు సర్వము నంబుజాననా. 29

క. అని పలికి పాన్పు డిగి కా
 మిని చంద్రదాతపమువేడిమికిఁ బైట చేఱం
 గున ముసుఁగిడి నిజకేళీ
 వనిఁ జొచ్చి వియోగవహ్ని వడఁబడి తెగువన్. 30

సీ. చనుఁగప్పు దొలఁగ వాసనగాలి కెదురేగు
 బరువొప్పు నలుఁగులఁబాఱు కరణి
 నిడుదవేనలినూనె ముడివీడఁ జిగురాకుఁ
 బొదఁ దూఱుఁ గార్చిచ్చుఁ గదియుకరణిఁ
 బసిడివాజులు పైకి వెసఁద్రోచి నును దీఁగ
 దెమలించు నురిత్రాడు నెమకు కరణి
 మొలనూలు బిగియించి వెలఁది వెన్నెలఁ జొచ్చు,
 బిలుదీయ కేటిలో నురుకుకరణి

గీ. జడియ దగులకుఁ గురియు పుప్పాడుల మునుఁగు
మావికడ నిల్చు విగుల నెత్తావిఁ గ్రోలు
విషమసాయకు నేపుత విసివి విసివి
తనువుఁదొఱఁగంగఁ దలఁచి యవ్వనగుహాక్షి.

31

క. అట్టియెడ నమ్మగేక్షణఁ,
బట్టి సభీజనము వెడఁగుఁబట్టి తగ వే
యిట్టి లెగు వనుచుఁ జెక్కలఁ
దొట్టిన కన్నీరు వోవఁ గుడుచుచుఁ బలికెన్.

32

ఉ. పూతపసిండినంటి వలపున్ బచరించు కలంబు నీతికెన్
లేత గదమ్మ యిల్లెఱఁగు లేమ సురాంగనలెల్ల నిట్టి నీ
చేతకు మెత్తురమ్మ దయసేయక తిన్నని మేను వెన్నెలన్
వేతురఁటమ్మ యింత కనువేదులు సెల్లనఁటమ్మ యింతికిన్.

33

చ. ఉడుపతి బారికిన్ వెఱచి యూట యానని పేరుటామనిన్.
ముడివడుకంటు సేనలకు ముయ్యెలగుట్టయినట్టి యిందు రా
నడఁగునె తాపవహ్ని మనమై హరిణేక్షణ ముల్లు పుచ్చి కొ
ఱడచిన చందమయ్యెఁ బచమా యెలదోటఁ జరింప కింటికిన్.

34

క. అని యొడఁబడఁ బల్కుచుఁ దో
దొనివచ్చినఁ బాన్పుఁజేరి గురుకుచ దనపై
గనకనఁ గనలెడు వెఱఁగులఁ
గనికర మఱి మండుచంద్రుఁ గని కర మలుకన్.

35

క. ఓచెల్ల విరహిణీవధ
మేచతురత నీగు దురితమే చేయుపనుల్
రాచరికపు ఫలమే య
య్యో చంద్ర వివేక మెఱుఁగ వొకొ గురుసేవన్.

36

సీ. తొలుదొల్లఁ గమలమిత్రునివంక రూపాట
దక్షాధ్వరధ్వంసి తన్నుఁగనుట
బరివేషమిషమున బాశంబుఁ దాల్చుటఁ
గప్పుదేహమునందుఁ గానఁబడుట

గాలవశంబునఁ గాని తోఁపకయుంట
 సతతనిష్ఠురగ దాన్వితతఁ గనుటఁ
 బూని పాండుక్షేత్రమునఁ బ్రవర్తించుటఁ
 ప్రకటానురాగతారకుఁ డగుటను

గీ. నంతరం బెద్ది యాత్మలో నరసి చూడ
 రాజ నీకును నల ధర్మరాజునకును
 బ్రాణిలోకంబు బాధలఁ బఱచునపుడు
 ధర్మపద మొక్కఁ డెక్కఁ డా ధన్యునందు.

37

చ. ఒక పెనుఁబాపఁజేడు చలమొప్పు రసాతలసీమకుం జకో
 రకములు భూతధాత్రికి సురల్ దివికిం బగదీలునట్లుగా
 మెకమెకపాటుతోడ నిను మ్రింగకపో రెపుడుం ద్రిలోకకం
 టకుఁడవు గాని నీయొడలు నజుగఁజేసి కురంగలాంచనా !

38

క. వాతాపివలన నెరిగితొ
 శీతకిరణ కడుపుఁజొచ్చి జీర్ణింపని యీ
 రీతి నిను దినియు నాయువు
 చేత సురల్ చెడరుగాక చెలుపవె వారిన్.

39

తే. త్రిపురసంహార మొనరించునపుడు హరుఁడు
 బండికల్లుగ నీమేను గండిచేసి
 నదియు నెలనాటి లెగటారవైతి చంద్ర
 యకట రోహిణియొడ నపథ్యమునఁ జేసి.

40

తే. పాలఁబుట్టినమాత్రాన మేలిగుణము
 నేఁడు నీకేలఁ గల్గు నో నీరజారి
 నీటఁబుట్టినవాఁడు గా డోటు వహ్ని
 గాల్పుచున్నాఁడు జగమెల్లఁ గరుణలేక.

41

క. గోవధము సేయు తుఱకల
 దైవంబవు నీవు మొదలఁ దక్కక పాంథ
 స్త్రీవధముసేయ రోయుదె
 నీవర్తన మేమి చెప్ప నీరజవరీ.

42

క. విడువక తలపయిఁ గొన్నా
 శ్శిడి చూచి కళంకి వరుట యెఱిఁగి మహేశుం
 డుడుకుచు దక్షాధ్వరమున
 నడుగునఁ బడవైచె దాన నడఁగవు చంద్రా. 43

క. గాండీవము నీచేతిది
 పాండవునిం జేరఁబట్టి బ్రతికితి మా వి
 ల్లండిన నేఁడు నిశాచర
 చెండవె యల్లునికిఁ దోడు శతభల్లమునన్. 44

వ. అని పలికి యక్కలికి తేనియలొలుకు పూములుకుల జగుకుఁ బుట్టించు నించు
 విలుతు నుద్దేశించి. 45

చ. తొడిఁబడఁబాటి పైకుశీకి ధూర్జటికంటికడింది మంటలో
 నడపాడ గానరాక తెగటారియుఁ గాలినకుట్టి మ్రోడుకై
 వడి రతిలోచనాంబువుల వాన నిగిర్చితె పాంథబాధకై
 మడియ కనంగ యవ్వెలఁది మంగళసూత్రమహత్వ మెట్టిదో. 46

కా. సాహంకారత శంకరుం డలిగి నేత్రాన్నిం బయిం బంపినన్
 స్వాహాకాముకుఁ డౌట నిన్నతఁడుఁ గావంబోలు మోమోడి సం
 దేహం బేని రతీశ నీవు మగుడన్ దేహంబుతో నుండు టె
 ట్లాహా దైవము దోసకాగులక తోదైవచ్చు నెప్పట్టునన్. 47

చ. జడ నొక యంతలేని నెఱి చక్కదనంబుల నెల్లఁ గూర్చఁగాఁ
 బాడవయినట్టి ధన్యుడవు భోగివి పూవిలుకాఁడ విట్టి నీ
 పెడపక నిఘరత్వమున కెట్లలవాటుగఁ జేసి తక్కటా !
 పడతులమీద నేను రతి పయ్యెదకున్ ననుబైన చేతులున్. 48

తే. అనుచు నిందించి వలవంత యినుమడింప
 యవ్యరాశోహ విదళిత హల్లకముల
 కమ్మపుప్పొడిపై దుమారమ్ము రేచు
 మలయమంధరపవనుపై నలుక వొడమి. 49

ఉ. అక్కట గంధవాహ తగవా హరిణాంకునిఁగూడి పాంథులం
 బొక్కఁగ జేయుఁ బావకుని పొందొసరించి జగమ్ము లేర్చు నీ

యక్ష్మోఽగమి మాన వది యట్టిద చుల్కనివృత్తి దుర్జనుం
దొక్కనిఁ జొచ్చి క్రిందపడు నొండ్రుకుఁ గీడొసరింపఁ గల్గినన్.

50

క. నాలుకలు రెండు నిన్నుం,
గ్రోలనె కల్పించె నలువ ఘోరాహికి న
న్నాల్గిగ్రహమిపుడుఁదెగఁ దిన,
జాలద మృదుపదనవిరహి జనదురితమునన్.

51

వ. అని పలికి యక్కలకంఠకంఠి దీపించు తాపంబుపెల్లున మూర్ఛిల్లి నం దోడి
పల్లవోష్టు లల్లనల్లన హల్లకంబుల హిమాంబుపూరంబులం గర్హారపటిరకర్
మాసారంబులం జెంగావుల మృణాళభంగంబుల నంగంబులం జలువపుట్టింప
నెట్ట కేలకుం దెలిసె నంతప్రభాతసమయం బగుటయు నొక్క పువ్వుబోడి
వరూధినితో నిట్లనియె.

52

ఉ. పాటనసేయమిం గురులు పైబడి శీర్ణపటిరపంకలా
లాటికమై దరస్మితవిలాసపుఁజంద్రిక దొంకి వాడుటన్
దేటఁ దొఱంగి విన్ననగు నీ మొగమో యన మాసి చంద్రుఁడో
పాటలగంధి వ్రాలె నదె భానురుచిం దనకందు మీఱఁగన్.

53

సీ. సవటుంబ యగవీఁగి చరమశైలముఁజేరు,
తుహినాంశుశుముదారు దొరయనంగ
నాసీరమై వచ్చు నలినబాంధవుటెక్కి
యంబుపై దీపించు నద్దమనఁగ
నరుణాగ్రనిబిడ వాద్యములలోఁ గనుపట్టు
సమయశాంఖికుచేతి శంఖమనఁగ
నినుఁ డప్పు డజుఁ డౌట మునుమున్న పడివాగె
గొనివచ్చురాయంచ కొదమయనగ

గీ. ఉదయగిరిమీఁద గోపురంబుండి నిగుడు
నహితర విరక్తిచేబద్ధుడగుచుఁ దోడి
బలగమై నట్టిచుక్కల వలసత్రోవఁ
జూప నే లెంచె నన వేగుఁజుక్కవొడిచె

54

మ. సకలాకాగతి నర్మకోపవిరతి శ్రౌతక్రియారంభజా
త్మకవర్గ త్రయికిన్ మదుచ్చరిత శబ్దజ్ఞాన మేమూల మిం

తకుఁ బోలన్ వినుఁ డంచుఁ దెబ్బగతిఁ జెంతం గొండపై పల్లెలం
గృకవాణ్ లొరసెన్ గృహహోపరిఁ ద్రిభంగిన్ భుగ్నకంఠధ్వనిన్

55

మ. ఇనుఁ డస్త్రానికిఁ బోవఁ గొల్లగొని నే దేతేరఁ దద్దీప్తి నం
జనసంబంధజబాంధవంబున రతి శ్రాంతాంగనానేత్రతో
ణనికాయంబుల దాచి తదవళిమం దాఁబూనెనో చొప్పు మా
'ర్పననన్' వెల్వెలఁబాటె దీపకళికా వ్రాతంబు శాతోదరీ.

57

శా. వాలారుం గొనగోళ్ల నీ వలసతన్ వాయించుచో నాటకున్
మేళంబైన విపంచి నిన్న మొదలున్ నీవంటమిం జేసి యా
యాలాపంబె యవేళఁ బల్కెఁడుఁ బ్రభాతాయాతవాతాహతా
లోతత్తంత్రుల వేళవింపఁ గదవే లోలాక్షి దేశాక్షికిన్.

57

చ. పలుకులు నేర్పు వేళ కలభాషిణి నీ నిటులుండఁ బంజరం
బుల నరగన్న వెట్టిముఖముల్ చరణాగ్రనఖాళిఁ గోఁకుచున్
నిలుగుచు నావులింపుచు వనీవిహగోత్కర మెట్లువల్కు న
ప్పలుకులె యట్టులెత్తి విన పల్కెడు వింటివె కీరశారికల్.

58

మ. ఉరుసంధ్యాతపశోణ మృత్కలితమై యొప్పగు బ్రహ్మాండమ
న్గరిడిం గాలపుహొంతకాఁడు చరిమాగస్కంధముం జేర్చు ని
బ్బరపున్ సంగడమో యనన్ శశి డిగెం బ్రాగ్భూమిభృత్యైత వే
తరబాహాగ్రపుసంగడం బనఁగ మార్తాండుండు దోచెన్ దివిన్.

59

చ. కరికరి గూఁట గఱ్ఱయిడఁగా మొరవెట్టెడులీల బాలభా
స్కరకరకాండకందళవిఘట్టన నించుక వాయివిడ్డ తా
మర మొఱవెట్టి పెట్టి పలుమాటును వాకిలి దాటి యాఁగుచున్
మెరయు విపంచి మీటుగతి మ్రోసియళుల్ వెడలెంగొలంకులన్

చ. అడరు నవీన భానుకిరణానల నుంటినఁ గూడుకొన్న పు
ప్పొడి కొలుచెల్ల మోచికొని పోయెడి సంభ్రమ మొప్పుఁగంటివే
పడఁతి భవద్విహారవన పద్మసరఃకుముదాల నుంబునన్
వెడలు మిళిందబృందములు వీఁపుపిశంగిమక్తతవంబునన్.

61

చ. కొలకొలఁ గూయుఁ బై నొఱఁగు గుత్తుకఁగుత్తుకజాట్టుఁబాటు చి
ల్వలక్ష్మీయఁ గానరానిగతులన్ మయి మై చెనుచుం జనించు న

శ్రు లఱుత నొత్తుసోలు నిలుచున్ విధిచాతురిఁగూడియున్ రతిం
దలఁపవు కంటె పాసినవెతల్ దలఁపించుచుఁగోకదంపతుల్.

62

ఉ. ఇందునిభౌస్య వాడనఁగ నింద్రుఁడొచంద్రుఁడొయాయు పేంద్రుడొ
యిందులకై వగం బొగుల నేటికి నేటికి నందుఁ బోద మా
నందనభూమి భూమిసురనందనుఁ డుండకపోఁడు రమ్ము నీ
చందము నందముం గనిన జవ్వని యెవ్వని వెట్టి జేయదే.

63

ఉ. ఏల దురంతవేదన మెయిం బొరలాడెను తాల్మి దక్కి మే
లే లలితాంగి యెంతపని లె మ్మిది విప్రవరుండు గోలయున్
బాలుఁడు గాన నప్పటికిఁ బైపడఁగొంకను గాని వానికిన్
గా లొకచోట నిల్చునె వగన్మగుడన్ నినుఁ జూచునంతకున్.

64

క. రారమ్మనుటయు దివిష,
న్నారీరత్నంబు నికట నాకధునీక
ల్లారాంభోరుహమధురస,
ధారాచంద్రకిరీసలిల ధౌతాననయై.

65

సీ. ఘనసారపంక మొక్కలతాంగి దెచ్చిన
ముట్టివేలనె ముక్క బొట్టువెట్టి
యింతియొక్కతె పూవుటెత్తులె తినఁజూచి
విసువుతో నొకకొన్నివిరులుగుఱిమి
పడఁతి యొక్కతె రత్నపాదుక లిడనిల్చి
తోడుగ కవ్వలికిఁ బోనడుగువెట్టి
బాగాలు వెనొక్క పద్మాక్షియొసఁగిక
వెగ్గలంబని కొన్ని వడల నుమిసి

గీ. సగము గొఱికిన యాకును సఖులు పిలువ
సగ మొసఁగు నుత్తరముఁ దెల్పి సగము మఱపు
సగము నయి చింతచే సగమగుచు నరిగె
నవ్వయాధిని యంతికోద్యానమునకు.

66

వ. ఆసమయంబున దేవజాతిత్వజనితవిమలజ్ఞాన పాటవంబునం దద్వైతాంతంబు
సమస్తంబు నెఱుంగుటజేసి.

67

కా. ఏగంధర్వుఁడు తత్వలాసముల మున్నీక్షించి తానెంతయున్
రాగాంధుండయి కోరి హత్తక గడున్ రారాపులం గంతుఁడు
ద్యేగంబందఁగఁజేయ నెవ్వగల నువ్విశ్కూరుచున్ వేగువాఁ
డాగంధర్వకుమారుఁ డంగభవవిద్యాపారగుం డాత్మలోన్.

68

ఉ. ఒక్కొక్క వేళ పద్మముఖు లొల్లమిసేయుదు రొక్కవేళఁ బె
న్మక్కువ నాదరింతురు తుణతుణముల్ జవరాండ్రచిత్తముల్
పక్కున వేసఱం జన దుపాయములం దగు నిచ్చకంబునన్
మక్కువ జేసి డాసి సతి చిత్తముఁబట్టి సుఖింపగాఁదగున్.

69

క. అని తలఁచి యవ్విలాసిని
యనిశము గ్రీడించు పుష్పితారామంబున్
మునుకలుగఁ జొచ్చి యొక చం
దనభూజమునీడ నిల్చి దంభం బమరన్.

70

సీ. అర్ధచంద్రుని తేట నవఘటించులలాట
పట్టిఁదీర్చిన గంగ మట్టితోడ
జెక్కుటద్దములందు జిగి వెల్లువలు చిందు
రమణీయ మణికుండలములతోడ
పసిడినాత చెఱుంగు మిసిమిఁదోపఁ జెలంగు
నరుణాంశుకోత్తరీయంబుతోడ
సరిలేని రాకట్టు జాలువా మొలకట్టు
బెడఁగారు నీర్కావి పింజెతోడ

గీ. ధవళధవళములగు జన్ని దములతోడఁ
కాశికాముద్ర యిడిన యంగరముతోడ
కాంతిరసమొల్కు బ్రహ్మ తేజంబుతోడ
బ్రవరుఁ డయ్యె వియచ్చరప్రవరుఁ డపుఁడు.

71

క. ఇట నవ్యరూఢియు నొ
క్కొటఁ గతిపయసఖులు దన్నుఁ గొలిచి నడువఁగాఁ
జటులర్పుశంర్పుశరవపద
కటకసమాకృష్ట కేళి కలహంసికయై.

72

సీ. ఉరగపూత్కారధూమోగగ్రంథమః బాసి
 పాలయబో యితావి మలయపవను
 డనలాక్షు పెడబొబ్బ నలమిన తలదిమ్మ
 పాయుబో యితేంట్లపాట మరుడు
 ఘర్మసామిప్య సంకలితదాహన్పూర్తి
 నాగుబో యినీడ నల్ల మధుడు
 గరళసౌందర్యాత్తకర సుధాకటుకత్వ
 ముడుపు బో యితే నె నోషధీశుః

గీ. డనగః జంపక కరువక పనస తినిశ
 నిచుల వంజాలదాడిమీ విచికి లామ్రు
 పాటలీ పూగ కేసర ప్రముఖతరుల
 సాబగు మీరు నుద్యానంబు జొచ్చి యచట.

73

మ. పవమాన ప్లవమాన పంకజరజః పాలీ పిశంగచ్ఛవీ
 భవదభ్యర్ణ వికీర్ణ కృత్రిమసరిత్పాథ స్తరంగాఃపాతైం
 దనపాషణ వితర్ది కాతలమునన్ నాళికపత్రాక్షు లు
 త్సవ మొప్పున్ విహరించుచున్ సరసవాచాప్రాధిమ శ్రీరగన్.

74

చ. బటువయి విఱ్ఱవీగి పరిపాటిగః టూచి పరాగపుంజ మొ
 క్కొటః గలయంగబర్వ గొన చెమ్మనుగోయిలమించనొప్పెఁ జెం
 గటియెలమాని హారరుచి గండవొడిం గనుపట్టి నీలతా
 స్ఫుటతరచూచుకం బగుచు బొల్పు వనేందిర గుబ్బచన్ననన్.

75

తే. వెలఁది యిచ్చటి సంపెంగవిరులు గహన
 దేవతల యిండ్లనెత్తిన దీపశిఖలు
 గాకయుండినఁ బంచబం గాళమగుచుఁ
 బాణునే మత్తమధుకర పటలతమము.

76

చ. అపరిమితానురాగసుమనోలసయై చిగురాకుఁ జేతులన్
 తపసిని గొగిలించె వనితా యిదె రంభ దలంప రంభ దా
 నపరిమితానురాగసుమనోలసయై చిగురాకుఁ జేతులన్
 తపసిని గొగిలించు టుచితంబె కదాయన నవ్వె రంభయున్.

77

అ. కొమ్మ కన్నుగవకు గోరసింపుగ బూచి
 తఱచు బొత్తుగవ్వు దాసనంబు
 గవియు నీతిమాల గహనాంధకారవి
 తానమునకు నుదయభానుడయ్యె.

78

తే. క్యామలోపరి నిబిడ పత్రాభ్రములకుఁ
 గాండవండంబు దిగు వానకాశ్యుగాఁగఁ
 బంకరుహ నేత్ర వర్ష రు శంక నొసఁగు
 పోతఁబోదయ నవకంపుమోకఁగంటె.

79

ఉ. చూతమె దానీ పక్వతర కుక్తిపుటాంతరదృశ్య మాక్తిక
 వ్రాతములై వెలుంగు గరువంపుఁగొటారుల నొప్పు తామ్రప
 రీతటమట్లు జీర్ణదళ బృందసమావృతపాండురప్రసూ
 నాతి మనోజ్ఞ మూలముల నర్థి నెఱంగు మధూక సాలమున్.

80

క. పంకజముఖి విరహులపయు
 గింకన్ నిజనైన్యకోటికిని నెలవిడు మీ
 నాంతుని కరతలమన నల
 కంకళిం జిగురుగాలిఁ గదలెడు గంటె.

81

చ. నునుఁజిగురాకు మేయుతరి నోరికలంబులఁ దేటి గుట్టినన్
 వనతరుకాఖలం గువకువధ్వనిఁ బాఱుపికాంగనం బికం
 బనునయ మొప్పు మాన్పుగతి నాత్మసూఖంబు ముఖంబుఁ జేర్చిచుం
 బన మొనరించె సందుగుడి మాయలుగా మగవారి కృత్యమూర్.

82

క. అని పొగడుచు నొయ్యారపు
 టనువున జడలల్లి జిలుఁగు తగు పయ్యెదల
 జనుపట్లు గట్టి గట్టిగ
 ననిమిషకాంతలు లతాంత హరణోత్సుకలై

83

ర గ డ

నేర్పుమై నల్లయది నెలులఁ దొలుపూఁ దుజీమె
 దర్పకున కర్పింప దలఁప వెంతటి పెరిమె
 యింతి పావురపురొద యేల విసె చారజము
 వింతియే విరహిణుల వెతఁబెట్టు బేరజము

కురపొన్న క్రొన్ననలు సొచ్చి నలుగడ వెదకు
 తరుగదందులతావి తడంబు క్రొవ్వెదకు
 నరిమినను జివురునకు నగునె కంటకమాడఁ
 జాటుకును నేవోక్కచోటఁ గంటకమాడఁ
 నుందములు నీకొసఁగఁ గూర్చితిని గైకము
 నిందులకు నేల యడుగ నేల విడు వైకము
 చిరుదేంట్ల కొసఁగ గుజనగూఢు గొజంగ
 నెఱుంగ కది పూవంద నేల యిటు రజంగఁ
 నెదిరింపఁబోలు నీవింత రతిపతిఁ దగడఁ
 బొదలఁ జిగురులు తుదలఁ బూచి యున్నది పొగడ
 పుడుకు మల్లన గంద వొడికి నీప్రేంకణము
 దడఁకుట నీకిత్తు దగరత్నకంకణము
 నెఱిసిపోఁజూచెదవు నిలునిలపుమా కనము
 గురియులే నెలజీబు కొన్న దంతట ననము
 కాదల్ల యది పుల్లకంకళి పన్నిదము
 మోదు గోడిన నీదు ముత్యాలజన్నిదము
 వీటకాలైనయది యీయరటిబాలెంత
 చేటునక యగుచూలు చేర గలుగు మేలెంత
 నెఱత యీగేదంగి నీక బృ బుక్కాము
 చిలుకు నీపుప్పొర్పు చెంచెతల బుక్కాము
 మితిలేని లేన సామెతచేసే విరవాది
 యితరలతికల మరగి మేగునది పరవాది
 కలిగొట్టు ప్రాణువేడ్కలె నీకుఁ దఱచెదను
 నలివాక్షికడిమిగండమున కేవలచెదను
 గురువంద నదెగిలుబు కొనియొ బయ్యెదదొంగ
 విరులఁ గరికుంభకుచ పెరజ్జుమె యర గ్రుంగ
 మెరమెరని కొలనిదరి మొలంచు లకుముకులు
 మరిగ నీకనుదోయి మాయంపు చకచకలు
 ఏకాంతమని తొలఁగ నిందు నీవటె వేఱు
 చేకొనవె మున్నాడి చెలువ యీవటి వేఱు
 అరిది యీయేడాకు అరటి నగు కప్పురము

గరిరారు దానికల శశియొడలు కప్పరము
 పూళ కల్లదిపోకఁ బ్రాక బందము దెగియె
 నాళి యది దిగజారు నట్టిచందము నగియె
 మలయపకనునిఁ బిలిచె మావి బలి యీవేళ
 మలయు కోవెల పంచమస్వరం బను నీల
 సులభమై దొరక మంజులవాణి చంపకము
 చిలుకవన్నె పుబ్బదలు చేరి యింక వంపకము
 చనకుఁ దింక దవ్వనకు సఖులార పువ్వలకు
 నగుచు నలరులు గోనీ రతివ లల్లన డాసి

84

క. నాళికమఘాన్మత్తము
 రాళి ముఖరాళి సుఖకరంబగు కొలనం
 గళి లాతసగతి దిగి
 యాళి నివహంబు లోలలాడెడివేళన్

85

ఉ. వాడినివెనుకఁదమ్మి తెలివాలిక కన్నులు విన్నవోకఁ గో
 నాడక లెన్నోసల్ కరమునందితి తీరవిషణ్ణయై జలం
 బాడఁగఁ బిల్చువారి నొక మాస్తపుత్రుయొక్కన నాదుఁడంచుఁదా
 బాడక మాచుచూడ్కి నల జోటి దిశల్ పరికింప నొక్కచోన్

మాలిని. రవిరుచిఁ ద్రసలేణు వ్రాతముల్ మించువాత్యా
 నివహనిహతిలో నిందిందిర శ్రేణు లాడం
 గునలను ఘనకల్యా కూలవల్లివనీ సం
 భవము లగుచు మింటం బర్వ పుష్పాశ్శలోనన్.

87

నీ. పసిడితోరముతోడి బాహువల్లనయైతి
 సారెకు బాదలపైఁ జూచి చూచి
 దింబాధరంబు గంపింప నొయ్యన విపం
 చీస్వరంబునఁ జట పెప్పి పెప్పి
 దిశలమార్గాశ్వేషి దీర్ఘ లోచనదీ పి
 గణముచే దోరణ గట్టి కట్టి
 కమనీ కుశమకాంతి కనకద్రవంబున
 సారామరంగంబు నలికి యలికి

గీ. యానితంబవిలంబి కాలాహికల్ప

ఘనకచక్రంధి నచటిభృంగముల కనిత

దీదిరులు వడ్డికొనఁగుచు దేవపూజ

విరులుదిదిమెడి కపటభూసురునిఁ గనియె.

88

ఉ. కాంచి కలక్వణతక్కునక కాంచికయై యెదురేగి యప్పుడ

కాంచన కేతికీకుసుమగాత్రి వయస్యల డించి తన్నికుం

జాంచలనీధిఁ దాఱుచు ఘనాంతచలచ్చప లాకృతిం గలం

గాంచిన వస్తువుం దెలిసి కాంచినను ట్లనురక్తిఁ గాంచుచున్.

89

ఉ. ఆకనులాక్షి యింపున దృగంచల మించుక మూసి హర్ష బా

హ్మకులకోణకోణరుచు లగ్రమునం జనఁ జూచుచూపు తి

రైకనుపట్టెఁ దన్మురసమంటు కొనన్ వెడవింటివాఁడు త్రో

ధైకధురీణతం గఱచి యేసినసింగిటి కోలయో యనన్.

90

నీ. తొలుదొల్తవానిఁ గన్నులఁ గాంచినప్పుడ

పల్లవాధరగుండె జల్లుమనియె

నట రెండుమూఁడంజ లరుఁగునప్పుడ కాశ్యఁ

బంకజాక్షికిఁ దొట్టుపొటుగదిరె

దాయంగఁ జనునప్పుడ ముఖాంబుజంబునఁ

గంబుకంధరకు దైన్యంబుదోఁడె

గదిసి నిల్పినయప్త కనుదోయి తెప్పల

లలనకు మిగులఁ జంచలత బెరసె

గీ. గటకటా యనునపుడ గద్దదికవొడమెఁ

జెఱుగువట్టిన యపుడలేజెమటగ్రమ్మె

సాలసి మాటాడనుంకింపఁదలచిమోము

దేఱకొనిఁజూచునపుడ కన్నీరువొడమె.

91

క. పాటితకరిదంతద్యుతి

పాటచ్చరగండఘటక భౌగంబులపైఁ

గాటుక కన్నీ రొలుకఁగ

మాటవెడలఁ గ్రేటుకొనుచు మానిని పలికన్.

92

ఉ. ఏలర యాచలం బుడిగి యేలర బాలరసాలమాలతీ
జాలములో శకాంకకరజాలములో వలవంత నశ్రువుల్
జాలుగ నాల్గుజాలు నికక జాలు భవం బనునంత కాకకుం
బాలయి రాత్రి పంచశరు బారికిఁ జిక్కితి నీకు దక్కితిన్.

93

కా. రావైరాగ్యముఁ బూని నీవు కడు నిర్దాక్షిణ్యచిత్తంబునన్
రావైతేఁ జవిగాని యిందులకు హోరాహోరి గాఁ బోరి యే
లా వాలాయము సేయఁగా బ్రగుకు నీవాచారవంతుండవై
చావో యొక్కడొ నీయెడం బొడయు వాంఛన్ భూసురగ్రామణి

94

క. కట్టిడితనమున కిట్లాడి
గట్టి మనసు తాయిసేసి కరగవు మఱి నీ
పట్టినది విడువ విక ని
టిటన వేల మా యదృష్టం బుండన్.

95

వ. అనిన నక్కుహ నాభూసురకుమారుడు.

96

సీ. కొనసాగి కామినీ గోష్ఠిఁ బ్రాశములైన
యందుటుజాపులతెప్పతుదులనాఁచి
సంతసంబున ముఖాబంబునఁ జిలునవ్వు
కందలింపక యుండ డిందుపఱిచి
పొంగారుమై దోచు శృంగారచేష్టల
తమిఁదెచ్చికోలు మాగ్యమున డాఁచి
పొరము రసావేశ మునవచ్చు నర్కోక్తు
లాదవి నాలుకకు రాకుండ గ్రుక్కి

గీ. ముక్తకము వాంచి యుసురని మానముద్ర
నేల బొటవ్రేల వ్రాయుచు నిలిచి కొంత
సేపు వెడవెడ చింతించి శిర సొకింత
యెత్తి సన్నంపు పెలు గుతో నిట్లు లనియె.

97

కా. తల్లిం దండ్రీయు నన్నుఁ గానని మనస్తాపంబునం బొక్కఁగా
నిల్లాలార్తిఁ గృశింపగా సవనవహ్ని శ్రేణి చల్లారఁగా
నిట్లున్ శూన్యతనొంది యింపుచెడఁగా నిచ్చోటనేఁ జిక్కియో
పుల్లాంభోరుహవేత్ర యేసుఖమతిన్ భోగించెదం జెప్పవే.

98

ఉ. ఓసరసీరుహాక్షి వినవో రతి గాగిట నీవు చేర్చు నిం
పాసురభ రక్త నఁ గలదా వలదంచుఁ బెనంగ నేను స
న్నాసి నె యొక్కటే తహతహ న్మనస్సాగదు కేళిపై వనా
శ్వాసితదుఃఖితే మనసి సగ్వ మసహ్య మనా నెఱుంగవే. 99

క. ఐనం గానిమ్ము భవ
ద్దీనతకై క్రతము విడిచితిం బయలట మే
లైనం జాలు శరీరం
లైన నుపేక్షింపవలయు నది యట్లుండెన్. 100

క. తివ్రరక యింకొక్కటి విను
కవయునెడన్ వలయుఁగ న్నుఁగవయును మూయన్
భువి నిది యస్మదేశ
వ్యవహారము కన్నుఁగెఱవ నఘ మగు దెఱవా. 101

కా. ఈ మర్యాదకు నీవొడంబడిన మే నీధంగి గాజేని మా
భూమిం జేరఁగ నెల్లు నీయొడలితోఁ బోవంగలేనే కదా
యీమందాకినిపొంత నీ నునలనో నీవృక్షవాటంబులో
భామా యే దప నానరింతు విధి కబ్రహ్మణ్యముం బెట్టుదున్. 102

లే. ఇంకనొక్కటివినుము పూర్ణేందువదన
క్రతముచెడ సౌఖ్యమైననువలయుఁ గలుగ
వాంఛితము నీర నను నీవు వదలఁ జెల్లఁ
జేను నిను సమ్మతిలఁజేసి యేగుదనుక. 103

వ. ఇంతయేమిటికంటేనిం బెప్పెద నేను నీ జేళికుండ. బంధు మిత్రకళత్రంబులం
బాసి దైవయోగంబున నంతిదూరం బేగుదెంచినవాడ మీద భవదర్శంబు
ప్రార్థితుడనై క్రతహోమాద్యసామంబులు విడువం గలవాడ నగుటజేసి
యంతిరంగంబునం గల తెఱంగు లేటడదం బలుకవలసె నాకర్ణింపుము. 104

ఉ. నీచరుదోయి పగుమద నిగ్భగవాసన మేని మాన న
య్యా! చరసౌఖ్యముల్ నుట యొందెఁ దపంబానరించితాపముల్
రాచుట యొందెఁ గా కివాపరంబుల కూరిక దూగమే వను
శ్రీ చన రెంటికిం జెడిసి రేగఁగ నాదునె నీరజేక్షగా. 105

క. అని యాసు గలుగఁ బలికిన

విని వేలుపు వెడలి మోము వికసిల్లంగాఁ

దనచేతిచేఱఁగు వినియం

దెనచుచుఁ దలచాంచి నగవు వెరయఁగఁ బలికన్.

106

కా. హా ! నీనిష్ఠురవృత్తిమాని కరుణై కాంతై త్తంబునన్

మోనం జాలనటంచు వేడు శ్రవణానందంబుగాఁ బల్కుటన్

నూనాన్మున్ వెలవట్ట శీలితి సుఖాన్లోరాకిలోఁ గ్రుంకితిన్

నానోముల్ ఫలియించె నా వయసు ధన్యంబయ్యె విప్రోత్తమా.

107

క. నీవట్లు చెప్పి కట్లు నీయంగలదాన నని యతని నొడంబఱచు సమయంబునం

వోడివెచ్చెలు లచ్చకోరాక్షిం గూడకొని.

108

నీ. అకట నిర్దయబుద్ధి తని దూఱఁ గడుగుంభ

యాహా ! వివేకివాదనియై హరిణి

చేగు మ్రుంగదవంచుఁ జలికినవ్వె ఘృతాచి

మాయలాడని తీటై మంజుషూష

శ్వాయనిష్ఠురములఁ త్రార్థించె నూర్వశి

జంకించె రమ్మంచుఁ చంద్రశేఖ

నలిగిచి తని దిసంగులుగొట్టె శునక

విడువుమానులటంచు నొడివ నూను

గీ. నొంటవనియైఁ దిలోత్తమ మూర్తిఁ గొసగ

ధాన్యమాలిని పుంజికస్థలయదల్చె

దివిజకామిను లీరితి దిరుగువాటి

సుర్వకోల్గొందుఁ దనులోన నవ్వుకొంచు

109

క. అవరావాధూసునుఁ డవు

దాకాంతల సరస సమ్మదాలాపములం

గైకొనుచు ముదితహృదయుం

దై శ్రీకవనము వెడలి యరిగి బఱఁగటన్.

110

నీ. మృగనాభి నికరంపు బుగబుగల్ గలదోటఁ

జద లేటికుంపుగుల్ చెదరుచోట

నజ్జనాటిగంధవహుఁడు పెకొనుచోటఁ

గర్భాగతవధూళిగర్భుచోట

బసమిటు సెలయేటు లిసుక పెట్టినచోటఁ
 తిగురుమావుల గంజ నిగుడుచోటఁ
 నగమాలికలతీకె నట్లుట్టిపడుచోట
 మాణిక్యదీపముల్ మలయచోట

గీ. బ్రహ్మదనునఁ దేటు లెటుఁ గత్తిపాడుచోటఁ
 కారిక అనంగళాస్త్రముల్ చగువుచోట
 గీరకలకంఠములు క్రొవ్వి కేరుచోట
 బావురము లారజంబులు పలుకుచోట.

111

తే. ఆవరూఢిని మణిమండితాలయంబుఁ
 గాంచి యనురాగమునఁ బ్రవేశించి యంత
 వారి నిరువురఁగూర్చి యవ్వనజగంధు
 లాత్మగృహముల కేగి రసంతరంబ.

112

క. పుల్లలవలీనవైలా
 వల్లిమతల్లికలతోడ వాసుంతిక లు
 ద్యలీల నల్లిబిల్లిగ
 నల్లికొనిన యొకతాగృహంతరసీమన్.

113

క. ఆగంధర్వకుమారుడు
 నాగజ గమనయుఁ బ్రపుల్ల హల్లకతల్పా
 భోగంబున రహి మిగులఁగ
 భోగింపందొడగిరాత్మఁ బొంగెడుకాక్షన్.

114

క. ఆసమయంబున.

115

సీ. సహసా నఖంపచ స్తనదత్త పరిరంభ
 మామూలపరిచుందితాధరోష్ఠ
 మతిశయప్రేమకల్పిత దంతసంబాధ
 మగణిత గ్లానిశయ్యానిపాత
 మతి వేలమణితయాచారగల్గ చపేట
 మతిదీనవాక్కుచితాత్మవిరహ
 మంకుర త్పులక బాలావిధసర్వాంగ
 మానందకృతహార వాననాబ్జ

గీ. మాక్రమక్షీణ మతివర్ నిమామిలి
తాత్ మాస్విన్నగండమాయత్తచేష్ట
మాస్మిత భూషణారవ మావధూటి
ప్రథమ సురతంబు గంధర్వపతిః గరంచె

116

క. అన్ననఁ గనుమూయుట రొద
సన్నగిలుట కాగిలింత సడలుట నేర్పుల్
సున్నగుట వరూధిని రతి
కన్నెఱికపురతియుఁ బోలెఁ గడునింపొసఁగన్.

117

క. ఈవిధమున నయ్యిరువురు
భావజతంత్రైకపరత బహుకాలము సౌ
భ్యావహాలీలల నుండం
గా వేలుపుముద్గరాలు గర్భముఁ దాల్చెన్.

118

క. నడ జడనువడియె నా రే
ర్పడియెం జనుమొనలు నల్లవడియెన్ వడియం
బడియెఁ గడునొడలు పడఁలికి
బడలికయును నిదుర యరుచి బహుశంబయ్యెన్.

119

మ. పలుచంబాటుటఁ గోమలస్మితరుచుల్ పైదోచె నాగౌరకాం
తుల గండద్వితయంబు పొల్చెఁ బ్రమదాగ్లోరాశిభేలన్నవో
త్కలికాభంగ పరంపరోపరి సముద్యత్పాండు డిండీరపం
క్తులు నాఁ జిట్టుము లుల్లసిల్లెఁ దలుచె తోడ్తోఁ గురంగాక్షికిన్.

120

తే. నాకజలజాక్షి నిలుపేద నడుము బలిపి
యల్లనల్లన వళిసీమ నాక్రమించెఁ
బేర్చి దివసక్రమంబున బీదబలిసి
బందికాఁదైనఁ బొరువులు బ్రతుకుఁ గనునె.

121

క. పాటలగుగంధిపాటలు
నాటలు లేకప్పు డొప్పె నతిసతఁ బధికో
త్పాటనజయపరికాంత
జ్యాటంకృతిచలన మదనచాపముఁ బోలెన్.

122

సీ. మనసుకక్కుటితి మెల్లన లేచి చేతులఁ

గాంతుని జబ్బుగాఁ గొంగలించు

నలసత మృద్ధంధియైన, కమ్మనినోర

నధరంబు నెడనెడ నాని కూర్చు

మణితాదిపపనధారణశక్తి చాలమి

నొయ్యన నర్మోక్తి నుబ్బినయ్యఁ

గాంక్షితక్రీడ కంగము పంపుసేయమి

నొడ్డుగా నిట్టూర్పు లొలయఁబొగులు

గీ. నిచ్చయెఱిగిన రతికేళిమెచ్చి పొగడు

నప్పురఃకాంత రతి పరిహాసవేళ

జీవితేశు సమేశంపుఁజేత లుడుపు

బ్రాహ్మనాపూర్వదీనసంభాషణముల.

123

క. అంత వియచ్చరుఁ డభిమత

మంతయు సమకూరుటయును నచ్చరగర్భ

క్రాంత యగుటయును గనుఁగొని

యింతట నిచ్చోటు వాయు కే నిక నున్నన్.

124

క. వంచన యెఱిగిన మఱి శపి

యించునొ సురకాంత చెప్ప కేగిన బ్రేమన్

పంచశర శర పరంపరఁ

బంచత ప్రాపించి మీఁదఁ బాపం బిడున్.

125

వ. అని వితర్కించి యక్కపటవిప్రం దెఱిగించి యనిపించుకొనియ పోవువాఁడై

యప్పు డప్పువ్వుబోడి డాయంబోయి బుజ్జవం బొప్ప నిట్లనియె.

126

త. ఎవ్వఁడే బాదలేప మొక్కింత నాదు

పాదముల బూయ నింతేసి పనులుపుటై

నమ్మహాయోగి బహుయోజ నాధ్వగామి

యీగిరికి నేగుదెంచె నేడేగి కంటి.

127

క. అతఁడు మఱి తీర్థయాత్ర

వ్రతవశమున వచ్చి మాపురంబు తెరువు గా

గతలుగ మాసంసార

సితులెల్లను జెప్పే నేమి నెప్పుడు నబలా.

128

సీ. వైపరామరిక చొప్పడమి బక్వముడప్పి
పండఁబాటిన పొల మెండబాటె

గట్టఁ గాపింప దక్షత లేమి నూరూర
బందులఁ బడిపోయెఁ బశుగణంబు

వంచనామతిఁ బ్రాడ్వివాకులై వటువు లా

జ్జల కొప్పగించిరి చదువులెల్ల

గికురించి రిచ్చి పుచ్చుకొనుచోటులవార

లాకకు లోనుగా కప్పు లీక

గీ. గ్రహణసంక్రమణాదుల రాచనగరఁ

గానువీసంబు వెడలమి గ్రాసమునకు

నాధి వెట్టిరి తేత్రంబులందుఁ గొన్ని

లెస్సయుండునె గృహకర్త లేని బ్రదుకు.

129

క. అదిగా కే నిట వచ్చిన

యది మొదలుగఁ జింతిచే న హర్షిశమును నా

కదు రెదురె చూచు చిద్దలు

ముదుసల్గును పుత్రమోహమున నగు న్నార్తిన్.

130

క. తడిగంట నెపుడు దఱుఁగక

కడిదఱుఁగఁగవడియుఁ దరిగిఁగాసిం బుడమిం

బడిన గనరాక మంచపుఁ

దొడుగఱులై రట్టె రుజలతో నేమంగున్.

131

క. కావున వారలఁ జూడం

గా వేగమ చనఁగవలయు గమలదళాక్షి

నీవెఱుగని ధర్మాధ

ర్మావస్థితి గలచె దీనికె యడలకుమీ.

132

క. వడిఁ గాచికాఁలియుండం

కడవల నీ రినుముఁ ద్రావుకెవడిఁ బైఁబై

బొడమెడు కోర్కలచేఁ బె

ల్లుడికిన మది భోగము కి కూట గను నే.

133

ఉ. కావున నెన్నడుం దెగని కాంక్ష నెపం బొకఁడెన్ని రోసి నేఁ
బోవఁదలంతు నేని వలపు న్ననుపుం దగవుం బ్రయంబునన్
నీవలనన్ సమగ్రములు నిల్చిన సంపెఁగపువ్వుదేనె శ్రో
త్రావికిఁ దేటి చిక్కినవిధంబునఁ జిక్క నె లోలలోచనా.

134

ఉ. ఎవ్వఁడు మీఁదెఱుంగక యధేచ్ఛ సుఖైకరతిం జరింపఁగా
నవ్వల వంశహాని వ్రతహాని యశోధనహాని పుట్టుఁ దా
నవ్వెడఁ గమ్మవ్యపశు వయ్యవివేకి చెడున్ జగంబునన్
నవ్వగఁ బాలు రొరవమునం బడఁబాలును నిందపాలునై

135

మ. అనినం జిత్తము జల్లనన్ సొరుగు నయ్యంభోజపత్రాక్షి లో
చనగోళంబులఁ జిమ్మలై చిలుపలై జాలై తరంగంబులై
చనుదోయిం గొనబొ తరంగమదచర్చల్ జారిపో నొక్కమెం
డున బాష్పంబు ఝరంబు లుప్పతిలై బోటుంబాటుగా నెంతయున్. 136

క. అత్తరి గంధర్వవిభుం

డత్తామరసాక్షివదన మక్కునఁ గృపతో

నొత్తి మొగమెత్తి యశ్రులు

మెత్తనఁగొనగోరఁ బాఱిమీటుచుఁ బలికెన్.

137

కా. ధీరస్వాంతపు వంత నీకుఁ దగునే దివ్యాంగనల్ కోవిడల్
గారే యోగ వియోగముల్ సతములే కర్తవ్యముల్ సేయకే
పోరే రారె ప్రియంబు గల్గిన జనుల్ పోరామి పోబోవు నే.
పో రాకుండఁగ నేమి కాళ్ళు దెగనే పుల్లంబుజాతేక్షణా.

138

తే. మూలముట్టుగఁ దెల్పె నమ్మనివరుండు
ప్రార్థితుండయి నాకు నప్పరమవిద్య
వచ్చుచును బోవుచుండెద వదల నిన్ను
కుకకలాలాప నన్నుఁ ద్రిశుద్ధి నమ్ము.

139

తే. అని వరూధిని నూరార్చి యచటువాసి
బోయెఁ దనయిచ్చ గంధర్వపుంగవుండు
తప్పరాదు ఋణానుబంధంబు దెగినఁ
బ్రాణపదమైన వతిపును బాసి చనదె.

వ. అనుటయుం దరునాతి వృత్తాంతంబు గృహముత్తంబగు చిత్తంబగు చిత్తంబున
నానతియ వలయునని యడుగుటయును. 141

శా. హిందూరాజ్య రమాధురంధర భుజాహిగ్రామణీ కంచుక
తు. ౧౧ స్వచ్ఛ యశోగురుచ్ఛ యవన తోటిధవస్థాపనా
మంది భూత కృపాకటాక్ష యసకృ న్మాద్యత్కలింగాంగనా
బందీగ్రాహవిగాహితోత్తర కవభాటిసమాటికనా. 142

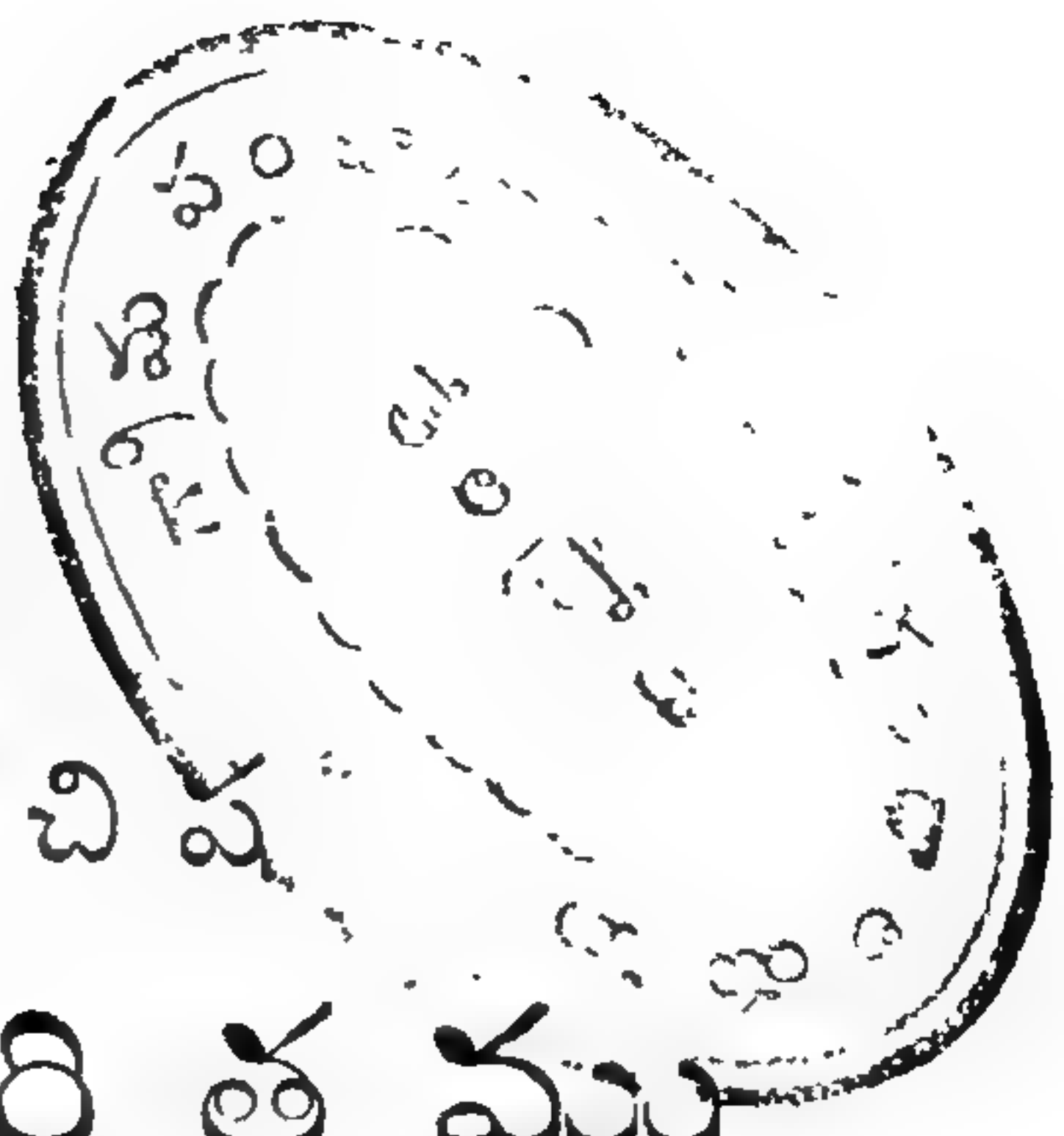
క. తిరుమల జేవీచరణో
దరలాక్షాకల్పకల్పితస్థలకమల
స్ఫురదిందీవరబంధుర,
హరి హయ మణివతయ కూట హర్మ్యవిహారీ. 143

ఉత్సాహ

వర్ణనీయ కీర్తివైభవా! ప్రభూత భూతదృ
క్కర్ణకుండలా ! విఠీరకర్ణ ! దీర్ఘహృద్భ్రమ
దురయారి మానహారి ! దుర్భరావకారభ్రటి
ఘోరమాన కొండపల్లి కొండవీటిమండలా. 144

ఇది శ్రీ మదాంధ్ర కవితాపితామహాసర్వతోముఖాంక పంకజాక్ష
పాదాంబుజాధీన మానసేందిందిర నందవరపుర వంశోత్తంస
శతకోపతాపస ప్రసాదాసాదిత చతుర్విధకవితామతల్లి
కాల్లసాని చొక్కాయమాత్యపుత్ర పెద్దనార్య
ప్రణీతంబయిన స్వాశోచిష మను సంభవం
బను మహాప్రబంధమునందుఁ
తృ తీ యా శ్వా స ము
సంపూర్ణ ము

ప్రచురించినది.

శ్రీ
స్వారోచిష
మనుచరిత్రము

చతుర్థాశ్వాసము

శ్రీకృష్ణరాయ గుణ

రత్నాకల్ప ! కల్పకద్రు మాధికదాన
శ్రీకుతు కాగతలోకా
లోకాంతర సకల సుకవి లోకస్తుత్యా.

1

వ. అవధరింపుము. జైమినీ మనీంద్రునకు బంగపుంగవంబు లిట్లనియె.

2

సీ. మున్ను విప్రకారమునఁగూడుచో శంకఁ
గనుమూయఁబనిచె నా ఖచరభర్త
యవ్వరాశోహయ నాస క్తకావునఁ
నిచ్చలో నటుసేయ నియ్యకొనియె
నాప్రతిష్ఠాపూర్తియయ్యెఁ దనంత న
వ్వనితకు రతి పారవశ్యపటిమ
నపుడు తత్ప్రవర దేహసమిదశిఖిదీప్తి
కాంబరీమహిమచే సంగ్రహించి

గీ. నట్టి గంధర్వమూర్తి సౌఖ్యానుభూతి
జలనమేదినమానసాబ్జమున నిలువ
వెలసెఁ దేజోమయం బైన వృద్ధి నట్టి
మేటిగర్భంబు వెలలు తొమ్మిదియు నిందె.

౪

వ. అనంతరంబ యొకానొక పుణ్యదివసంబున.

4

కా. తేజం బబ్బధవాండ గేహమునకున్ దీపాంకురచ్ఛాయమై
రాజిల్లన్ గ్రహపంచకంబు రవిఁ జేరం బోని లగ్నంబునన్
రాజీవాక్షికుమారుఁ గాంచె సుమనోరాజన్యమాన్యున్ జనుల్
జేజే వెట్టఁ బ్రసూనవర్ష మమరశ్రేణుల్ ప్రవర్షింపగన్.

5

క. స్వరుచిస్ఫురణను శశిభా

స్కర పావక తారకాప్రకాశము లెల్లన్

విరళములు సేయు నితనికి

స్వరోచి యను నామ మిడి రచటి మును లెల్లన్.

6

చ. మఱియు నతండు సంయమి సమాజ వినిర్మిత జాతకర్ముడై
నెఱిఁ బరివరితుండు నుప నీతుఁడు నై వివిధాయుధంబులన్
గణకరియై రణస్థుల గద్దరియై నిగమార్థవేదియై
నెఱతనకాడు నై మెరసె నిర్మలకాంతివిలాసరేఖలన్.

7

—ప్ర గ్ధ ర—

గ్రుద్దు న్గోత్రాచలంబు ల్లలగులలయిపో, గోతము ల్గుడ్డులీలన్
ఖండి చెండాడుమాకుల్ కవుగిటి కొడుకుల్ కత్తిన్కొక్కొక్క ఘాతం
బ్రోద్దామప్రాధి వాతాద్భుతగతిఁ బరచున్, భూమిజవ్వాడఁ గాని
టడేవీనందనం డత్యనుపమబలుడై. యావనారంభవేళన్.

8

క. వేదండము తొండము సరి

కోదండముఁ దివియుఁ నెడమఁగుడి నిబిడజ్య

నాదము రోదసి నిండఁగ

భేదించున్ గండశిలలఁ బృథుపాణములన్.

9

క. అతఁడు మఱి తనకు మంధ

క్షీతిభృత్తటి విశ్వకర్మ చేసిన నగరిన్

వితతాటవికచ మూసే

వితుడై సామ్రాజ్య మమధవింప నొకతఱిన్.

10

క. కరకాచిటపటరవభీ

కరమై పెళపెళనినాద ఘనమై ఝంఝూ

మరుదుజి తబిలమంద్ర

స్వరమై యక్కొండ నొక్కవర్ష ము గురిపెన్.

11

- క. తెల తెల వేగిన నగ్గిరి
జలజలఁ బ్రవహించు నెలల చప్పుళ్లు శిఖా
వలకులకల కేళాకల
కలములు గలతలపాలంబు గనుఁగొను వేడ్కన్. 12
- ఆ. అన్న గాగ్రమెక్కి యందొక్కశశికాంత
వేదిఁగతిపయా ప వేషితుండుఁ
గుటజవిపినపవన నటదలకభరుండు
నగుచుఁ బ్రొద్దు జరపు నవసరమున 13
- అ. ఒక్కయెఱుకుజేడు నక్కకొమ్మును నిట్టి
గోరజంబు జొన్న జాఱపప్పు
బీలిగఱులయంప కోలలు నెలవిండ్లు
గాను కిచ్చి కరయుగంబు మొగిచి. 14
- వ. యుగవిగమసమయ సముద్భూతజీమాత పటలంబునుం బోలెఁ గైలాసగిరి
తంబ ప్రాంతకాంతార పర్యంతంబు నిరంతర బై కాఱుకొన్నయొక్కగహన
రేఖం గరాంగుళిం జూపి భూపతి కిట్లనియె. 15
- క. అల్లది కంటె పొనపొన
దెల్లనిగట్లుఱుత మబ్బుదేతెడు పాల మం
దెల్లడఁ జూచిన ధరణి
వల్లభ ! శ్రీరాముసేన వాలుమెకంబుల్. 16
- సీ. కందూతిక్త రాయఁ గర్కశం బశతుంటిఁ
బీటవెట్టినమాను పెల్లగిల్ల
జెవి దార్చి విని చీమ చిటుకన్న నొకసారి
నెలవి వెంపరలాడు జిట్టలెల్ల
జప్పరించు వెదుళ్ళు సటలుబ్బ దంష్ట్రాగ్ని
చొంగపై బడి చుంయిచుంయిమనగ
జండ్రనిప్పులువోలెఁదీండ్రించుకనుమించు
లెసఁగనొండొంటిపై నెక్కఁబాఱు
- గీ. వెట్టడినముల మడుగుల మట్టికలఁప
బుడబుడ ధ్వని వెడలు బుద్బుదములందు

జిలుప చిలుపని నేతులు జిడ్డుదేలు
నేమిచెప్పదుఁ గ్రొవ్వి న యేకలములు.

17

చ. బలమింక నేమి నెప్పవిను పండువెదు శృవలీలమోరత్రో
పులఁ బడఁజొప్ప వంచికొను పోలిక వంచి తదగ్రధాన్యములో
సెలవుల ఫేనముట్టిపడ జిట్టలతోడ నె చప్పరించు న
ప్పొలము వరహాపోతములు భూవరతొండములేని యేనుగులో.

18

క. దొడిచిన కైదువునకుఁ జము,
రిడఁ గావల దగ్గికాఁక యించుక యిడినం
జెడుగట్ట గ్రుచ్చిన నం
జుడు మంటలఁ దగిలి నెయ్యి బొటబొట వడియున్.

19

తే. వతిదు కుక్కల విడువంగ వలవ దేయ
నడిచి మొలపిడియమ్మనఁబొడువవచ్చు
బంకమున గొరిజ దిగఁబడఁ బటవలేవు
మన్ను లివ్వేళ రేగటి మన్నులందు.

20

క. పొడ చెదరి బోదచరచిన
యొడశ్శతో నాల్గు రెండు నొకటియుఁబ్రంగల్
వెడలిన కొమ్మలబరువున
నడుగిడఁ గాలేవు బలిసి యందలి దుప్పులో.

21

ఆ. చలము లొదవ ముండ్లు గల మ్రాఁకుదీపములఁ
గరలితాఁకికొమ్మలురుతఁ దగిలి
వాని లేవ నీడ్చి కానకే కొనుపోవుఁ
బోతరించి యిఱిపోతు లచట.

22

ఆ. కప్పువెట్టి వెన్ను కందమ్మ సమముగాఁ
బొదలి జోళ్లుగట్టి పోరుచుండి
మలయుఁగాని పోవు మానిసిఁ బొడఁగన్న
నేమిచెప్ప వాని యీసు లధిప.

23

క. కట్టియఁ జేకొని దేగం,
బట్టి యుబుసుపోకఁ బొలము మట్టిన జాలున్
దొట్టిన క్రొవ్వులు గలయవి
చెట్టడచినఁ జేటఁ దేమి చెప్పం బులుగుల్.

24

తే. ఉడుముగరిమిడికొక్కుదండడియవెల్ల
యెలుకకల్లెల్కతలుచును నేమిచెప్ప
నడవి నెల్లడఁ జూచిన నవనినాథ
జల్లెడయుఁబోలెఁ లాఁగల నుల్లసిల్లు.

25

క. ఆనుటయు మృగయాకాతుక
మునఁ జిత్తము చెంగలింప భూధరశృంగం
బుననుండి డిగ్గి నగరికి
ననిమిషకాంతాకుమారుడరగి రయమునన్.

26

వ. నగరు సొచ్చి యచ్చటం గత్యంతరకాలాంతరాశంబుల నందంద తిండ
తండంబులై వ్రేలు నత్తెంబులం జము రంటు పలకండంబుల మండితంబు
లగు నిడుదవెదురుదండెంబుల బర్హి బర్హనిబద్ధాగ్రంబులై కొమరారు
దోరపుద్రాశ్యతోడం దిరుగుదుల పెడంగువడి వడిదప్పునట్లు తాశ్యంగట్టు
వడి పొట్ట లదురంగ నిక్కిపరిసెనంబులు వేయనవియును, నపహాసిత
కార్దులకుటిల నఖకోటి పాటవంబులగు త్రోటిపుటంబులం జటక సరటాది
జంతుకశేబరంబులం జరణనఖరాంకురంబుల నప్తికి చీటుచుం గేరునవియును,
నాఁడు నాటికిం బాటించి వేటగాం ద్రదనెఱింగి మేపుమేపులచమ
త్కారంబుల నిరాకరించి వీక్షనం దిరిగి దిరిగి యీక దీర్చుకొనునవియును,
బద నగ్గలించి కూయుచుం గడుపు నకనకంజడం గనుకట్టుతోడ మోములు
మలంచుచుఁ బంజరస్థితి కీరకారికాపారావతాదులపలుకు లాకర్ణించి యెగసి
యెగసి నిజావస్థితతాదృగ్విధాధార వేణుయష్టులకుఁ జిట్టుపలుచెదరం బ్రద
క్షిణ భ్రమణంబులం బరిభ్రమించి మగుడ నెట్టకేలకు మట్టుకొనుననియును,
మేరమీఱం దిన్నయెరల నన్నుకొని యరగన్ను వెట్టి బోరకడంబొటమరింపం
గూరుకుచుం గుతికెలంబడునవియును నై పలుగు పలుదెఱంగుల దేగమొత్తం
బులను గుత్తంబులగు మిగుల మెత్తని జలపోత తోలుపట్టెడలు మెడల
సమరం బసుపార్చి కట్టుగంబంబులకుం దార్చి బంధించిన కుందనంబు గొలు
సులు గల్లుగల్లుమనంగ నొడఘృ జాడించుకొనుచుం గొనసాగి సోగలై
ముంగిసమోరలు బోనిమోరలు సారెసారెకు నెత్తి బయలు పసిపట్టుచుఁ
గట్టెదుట వాజికాలలం గట్టినపొట్టేళ్ళకై యాదికొనినీలికాలుద్రవ్యిఘనఘన
నాఘనఘ్న రధ్యాన సమధ్వనులు చెలంగ మ్రోగుచు నింగిఁ బ్రాకుచు నిం
గలంబు లుమియు నయనగోళంబుల నాభీలంబులైవివృతవదనగహ్వరవిలంబ

జిహ్వ పల్లవంబులకుం గ్రూరతర దంతకోణ కాంతికలాపంబులం గోరక
స్తబకయోగంబు గల్పించుచు నల్పేతర గ్రస్తకీలాలపలతజాతాగ్రాసంబులు
నెన్నడుముసన్నదనంబున నట మిగులడిగ్గి చనకునికిం గటితటంబులకంటె
దారె పుటపుట నయ్యెననం దోరంబులగు బోరల గందంబుల నందంబులు
గని బిరుగు లంకించి తమ్ము నుపలాలించి పరిపాలకులసంస్తవంబులకుం జెవి
దార్చెననం గర్జకీసలయంబులు వ్రాలంబడి పెండిగుండులుం బోలె గన్న
పండువులై గండభైరవు పూజావారంబులన మెండు కొనియుండు జాగిలంబు
లునుం గాంచి యందు నందుచు వేటకు నుత్తవైనవాని నేర్పఱిచి తెచ్చు
టకు ననుచరుల నీవు నీవని నియమించి తానును నాభేటకోచితపరపాటి
సన్నద్ధుండయ్యె నయ్యవసరంబున.

27

సీ. పచ్చనిహురుముంజి పనివాగె పక్కర

పారసిపల్లంబు పట్టమయము

రాణ నొప్పారుపైతాణంబు సింగిణి

తరుకులకోరుల తరకసంబు

మహిపసిండిపరుంజు మొహదా కెలంకుల

తావుగుజ్జరిసేత కేవడంబు

డాకెలంకున సిరాజీకరాచురక త్రి

కుఱగటఁ గ్రొవ్వాడి గొరకలపాది

గీ. పీలికుంచెతలాటంబు బేరజంబు

మణులు మొగముట్టు వన్ని సాహిణి యొకండు

కర్తయెదుటికిఁ గొనివచ్చె గంధనాహ

బాంధవం బగునొక మహాసైంధవంబు.

28

క. తెచ్చుటయు నిచ్చ మెచ్చిను

రుచ్చటులకురంగరయనిరోధిస్యదగ

రోచ్చంబగు నత్తేజి ను

హృచ్చక్రం బలర వేగ యెక్కి వెడలిసన్.

29

చ. జడలు మలంచి చొల్లెముగ సన్నపురబాగ లడంగఁ జుట్టి చ

ల్లడములు పూని మీఁదఁ బదిలంబుగఁ గట్టిన మట్టికాపెలం

బిడియములంటఁ దోపి పృథుభీషణబాహులసాగువంబులన్

దడవి కెరల్పుచుం జనిరి నాఘనిమ్రొల నృపాలనందనున్

30

సీ. ఇవి కంఠపాశంబు లింతడుస్సినమీద
 బడి దికాకరినైన గెడపజాలు
 నివి మింటఁ బఱచు పక్షింద్రుఁ జూపిననీడ
 బడివాలునం దాఁక బఱవజాలు
 నివి గాలి కనినమూఁక వరాహదనుజేంద్రు
 నైన జట్టెంటిలో నాగజాలు
 నివి కాటుకొల్పిన వృద్ధకూర్మమువీపు,
 జిన్నెన నెఱచి కై చింపజాలు

గీ. ననగఁ ఘర్షణ రగళ గ తజనిత భూరి
 భూభృదురుబిలభరిత భౌభౌ భయంకర
 రార్భటీదీర్ఘ దిగ్భిత్తులగుచుఁ జెలగఁ
 సరిపెఱలఁ బట్టి తెచ్చిన జాగిలములు.

31

చ. పులియఁడు బూచిగాఁ దసురపోతులరా జనుమంతిగాదు చెం
 గలువ నివంగి భైరవుఁడు కత్తెర సుపఁగి వెండిగుండు మ
 ల్లెలగుది వాయువేగి చిటి శింగడు సాల్వడు వత్సనాభి యే
 కలముల మిత్తి గబ్బియనఁ గాఁగలవాని గ్రహించి యుద్ధతిన్.

32

ఉ. కట్టిగ నీలిదిండ్లు సెలకట్టియవిండ్లును విండ్ల గౌసెనల్
 చుట్టికొసళ్ళపై నిడిన జంజులుబల్లసిగల్ గటితటిన్
 బెట్టిన యోటకత్తులును మేనుల గార్కొనుకప్పులేర్చి చే
 బట్టిన వేటయమ్ములును బా గగువాగురికుల్ మహాధ్వనిన్.

33

సీ. సట లెత్తుకొని యొత్తుకిట్టినైన మోటస
 వడియెయఁబొడుతు నీపాదమాన

కలగుండువడఁ జెందు, కరినైన జెవిపట్టి
 బలిమిమై దెత్తు నీపాదమాన
 సెలనెప్పు కొనిరొప్పు పులిసైనఁ బీడించి
 పడవైతుఁజొచ్చి నీపాదమాన

తెరదూఱి వరఁబాటు గురుపోతు పైసైనఁ
 బడియెక్కి పొడుతు నీపాదమాన

గీ. ఇతరదుర్బలమృగపంక్తు లేమి లెక్క
కండగరువంపుమాటలు గావుసుమ్ము
చూడు మమ్మని పంతంబు లాడుకొనుచు
నవ్వయాధినిసుతుఁ గొల్చి యరిగిరపుడు.

ఆ. మువ్వగ దల నత్తెములనుండి యెగురుచుఁ
బదనుమీఱ నెరల వెదకు డేగ
పదువు వట్టిదండపాణులై నడచిరి
విభుని గడలు డేగ వేటగాండ్రు.

35

ఆ. గూనివీపు లదర గొణిగితిట్టుచు నేమిఁ
గఱచినట్టికుక్క గండ్రనంగ
మూతి నరపమీసముల బోయముదుసళ్ళు
పందివలలుమోచి పఱచి రపుడు.

39

వ. ఇట్లరిగి యమ్మహారణ్యంబు సొచ్చి విచ్చలవిడి నచ్చటం బచ్చికబయళ్ళ
మచ్చిక లచ్చపడం దటిచ్చటులంబగు లోచన ప్రభాపటతంబు దిక్టటం
బులం బర్వ తారుమాటుపడ నిడికొనిన మెగంబులతో వేణీజిహ్వపల్లవోల్లి
హ్యమానాంగంబు లగు సారంగంబుల ఖురళికారంగంబు లనంగనుపట్టు
చెలికపట్టులును బిట్టెసంగునాకటం దట్టువడి పొట్టకై పుట్టకూటికిం జీమలకుం
డెరలునకుం నెలుంగులు గుల గులంబుట్టు నిశితనిజనఖదకులిశ గోటు
లం గోరాడ నాదండ గాచుకొనియుండి నెడలిచను విషవిస్ఫురద్భుజగం
బుల నల్గడిం గబళించి గెంటకుండ దంటు చప్పరించుగతింజప్పరించుచు
నొండొంటికిం బేరెంబులు వాటికుప్పించి తప్పించుకొను దుష్టల ఖురజర
జశ్చటలనెసక మెసంగు మసమసకల మఱుగుపడియుండు గండోపలంబులును
పరిహాసితసి తేతరలపాషాణపాటవంబులగు విషాణ పరిఘంబు లొండిటికిం దాకి
పెతిలు పెతిల్లు మనంబోరు కారుపోతుల కోలాహలంబులం బ్రబలశబ్దంబు
లీనుకోనలును మదమొదవ సెదపదనునం బొదలు పెట్టలకుంజాట్టంబులై చిల్ల
రపలుగులం బిల్లలం జల్లరంబుల సాగనిచ్చి గమికి వెనుకయై మలయుచుం
బిఱుందం దిరుగు చిరుగున్నలకు వెన్నాడు లోడేశ్చ నివంగులం దిరిగి తిరిగి
మొత్తి పోనెత్తి చరియించు నేకచరంబుల ఘుర్గురధ్వనంబుల ఘూర్ణమా
నంబులగు పరిగె పక్కపలు మేరు రేగు వేము పులుగుడు గురివెంద
యూదుఁ గేలంగి మోదు గోరు కోరింద కరుము కారుగు మొదలగు పొదలం

బాడువగు నానావిపినపాదప కలాపంబులును మాటిమాటికి మానిసికాటు
 మఱిగి తెరవులు కాచి కాచి దగ్గుతికవడందెను పెద్దపాలవలనం బుటపుటనై
 త్రుప్వశ్శు దుశ్శి క్రశ్శిగంతులిడు గబ్బిబెబ్బులులం నలఁబెడుల దొడ్లజనం
 బులు మంత్రించి పెరకదిగిన నీరుమేపు డిగి గిరులు క్రక్కదల వాపోపుచుం
 దిరిగి తిరిగి వాకట్టు విడిచినప్పుడు దప్పికై పాఱి నెలయేటిటెంకులం బాఱ
 మ్ములు తొమ్మ కెలంకులం గాడ గాండ్రు గాండ్రుమని రొప్పిరొప్పి కుప్ప
 రంబుగా వియత్తలంబునకు పెల్లెత్తుపాడవునెగసి నెత్తురులు గ్రక్కుచుఁ
 గూలుక్రోల్పులుఁ ఘుర్ఘురధ్వనుల గుండియలవిసి కలగుండువడు కారండవం
 బుల పక్షపుట పటాత్కారంబుం బోరుకలంగు నెలయేటి టెంకులును
 మేఁతవెంబడిం బాలముపల్లంబులం దిరిగి తిరిగి పెంట్రికలువెట్టు, పంటపట్టు
 నకువచ్చి యచ్చటం గ్రుచ్చి కానరాకుండు మనుమున్న మృగయుండు బిస
 యొడ్డి సంఘటించిన కాలిబోసులం బడి బెగడక యద్దారు వీడ్చికొని యీర
 ములఁ దఱియంబడి యవ్వలికై వెడలిచనలేక గడచి తన్నుకొను మన్నుమే
 కంబుల యాక్రందనంబులం గ్రందుకొను విషమప్రదేశంబులును జిలుతగండ్ల
 గమిచేతదైవికంబున డాప్రక్కమీఁదు వడ దాటువడియవి గొంతు క్రొన్నె
 త్తురు క్రోలి విడిచి చన మార్కెడలు పడి మశకవన దంశమ్ములు మూఁగ
 మాగంబాఱిన కొండగొఱియంబురుగుడు బొందులకుసందడించు గళంకృ
 ధ్రావశుల మొల్లంబుల ముసుంగుపడు పల్లంబులును మేయుతఱి వీఁపెక్కి
 తేఁచొకటి మూపురంబు కరచి కరచి యెఱచి పడ్డవెన దోడి యొక రెండు
 మూడు వెనుకమందఱ నందంద గాళ్ళం బెనఁగుచు దత్తునక లేఱియేఱి
 తిన్నగావెడలిన యెడమండు తద్వేదనకుం గాన మట్ట లెత్తుకొని యెత్తుగల
 పాదరుటడవులు చొరంబారు పిడికడిలి కగుపునురవడికి విఱిగిపడిన విటపి
 విటపంబులఁ దగుకు పొడిచిన గతినొండు నెడలును బదులు పదులు నూలులు
 నూలులువేలువేలుగుములుగట్టిదట్టంబగు నెయ్యంబున నెదురు బియ్యంబు లాం
 దొంటికొసంగ గరివరకరేణువులు వంపముంపు చెడి యిట్టట్టు తిట్టలగుజిట్టల
 సంకటంబులగు దొంకలు నీక్షించి హర్షించి యెక్కుడుఁదమి నొక్కయెడ
 నడుగవెడలని టెంకిఁగని వాఱుగవులునకు మెకము దిగదని యెన్నిమన్న
 దూర్పత్తించిగాలి పరికించి దిగువదెస దొడ్డివలపన్ని యెగువ పాలిమేరబారా
 దియగు దూరంబేఁగ బోగువాఱించి యత్రాణ వలమోవం బెరలెత్తి యెత్తి
 నేతెరఁ దుత్తుమురుగా, జించుకొని పాఱినం బోసక బారి సమరుటకు వల
 చుట్టునుం జెట్టు దండగొని నిలువ నలుపుగల పుళిందులఁగొందఱనిలిపి

యన్మందపిఱుండ జాగిలంబుల లోడ వాగురికుల నిలువ నియమించి తెరకు
లోనగు వానినందుఁ బడంగొట్టించియు గట్టువెంట దట్టంబుగాఁ బ్రజ
నెక్కించి మఱి కలయ గహనతలంబున నెల్లంబెల్లుగా విల్లువేటకు
నేటుదప్పని మేటివిలుకాండ్ర మృగములు వెలువడుటకు హరిచ్చదచ్చటా
వృతశిరఃకటిధనుష్కొట్టులై కొట్టుకానిం జూపెట్టుకొని యెదురుమాలులు
గాకుండ నుండి చెదరి పొరచెరువులం బఱవకుండ నీరముల సందు
సందులం దమతమ కట్టిన మోటకత్తుల నొంజొండ ఖండితంబులగుమండగల
కంపమండలు ద్రోచి మునుములంగనును లొనరించుకొనంబంచి తాను
నొక్కొక్కయెడఁ బాదచారియు నొక్కొక్కయెడఁ దురగాధి రూఢుఁ
డునై యెల్లయెడల మెలంగుచుం గూత లెగయఁ బఱవమృదంగ దుందుభి
ప్రముఖతూర్యంబులుగొట్టించియు గాహకులువట్టించియు నగ్నియంత్రంబులు
ముట్టించియు రొదమిన్ను ముట్టంబోపు వెట్టించిన

మ. చక్రితైజాహుతిదావ మావళితపు చ్చస్వల్పగచ్ఛత్తర
క్షౌకమద్రిగ్రహయాశుభల్లకము వక్షోభాగనిక్షిప్తడిం
భకవల్గత్ ప్లవగీకదంబము హ్రదాం భః ప్రోత్థితక్రోడనా
యక మాభీలముఖద్విపిస్థపుటితం బయ్యె న్వనం బత్తఱిన్.

38

క. నెలవెడలియు నెఱిసడలియుఁ
జలము డిగియు నిదుర సెడియు జంట లెడనియుం
గలహము లడగియు బఱచెం
బులి కిరికరి మన్నుదున్న మొదలగు మెకముల్.

39

ఉ. అత్త టివేటకాండ్రు యము నాంబుతరంగ పరంపరాకృతిన్
ముత్త రమైన సూకరసముత్కరముంగని మోటుకాండ్రు వి
లైత్త కమున్న రాజామది కెక్కడునట్లుగ దీని ముత్తికిం
బుత్తమిటంచుఁ బట్టెడలు బోరన దుయ్య భయంకరాద్భుతిన్.

40

క. జాగిలములు మొలసడములు
జాగెగలసి చాపము కశరగతినం దా
జాగిలములెదిరె బందుల
కగోధాదికముగాలి కడరె నితరముల్.

41

సీ. ఎగుచు కూతలుముట్టెయెత్తి బిట్టాలించి
 గమికే గన్నాకయి గాలియరయ
 వడిగుక్క లంటంగవచ్చిన మెడద్రిప్పి
 ఘురురించుచు బయల్ కొమ్ముజిమ్ము
 దారనించినచోట దారునఁజొరఁబాటి
 యొకటి రెంటినిదొబ్బలురులనడచు
 బాలచేరులు వట్టి తూలింప బలిమి నీ
 ద్దుకొని దొంకఁతఁదూఱి చుట్టబెట్టు

గీ. నీటెపోటులఁబడి ప్రేవులీదులాడఁ
 బోయిపోలేక దగ్గొట్టి పాదలు సాచ్చి
 బెండువడయును జొరనీదుపీట వెట్టి
 చూపులనుయేర్చుఁ బ్రజనొక్కసూకరంబు.

42

క. ఆట్టియెడ నొక వరాహము
 బిట్టడచిన మెఱసెఁ గుక్క ప్రేవులు దంష్ట్రం
 జుట్టుకొని రొంపిఁ గలఁపగ
 నిట్టలముగఁ దగిలినట్టి యెఱ్ఱలు నోలేన్.

43

మ. హరిణంబొక్కటి కుక్కతండముఁ బులిందానీకముం ద్రోచి యు
 ర్వరఁగా లూదకదాట నేటలవికిన్ వాహంబునడ్డంబు నూ
 కి రసావల్లభుఁడేసె భల్లమున నింగిం గాళ్ళు జోడించుచో
 గొరిజల్ నాలుగుఁ ద్రెవ్వ సేన వొగడెం గోదండపాండిత్యమున్.

44

క. పఱచు నొకకడితిఁ బతిముకుఁ
 జెరమలకై యేయఁజిప్ప చినుఁగఁగ నది యు
 క్కఱఁగాఁడి డున్నీ పాతిన
 నఱిముఱి జాపరువాటి యల్లటు వడియెన్.

44

మ. గవిలో బెబ్బులి దాఁగి గ్రుడ్డు మెఱమంగాఁ గాంచి రాజేసె నే
 య వడిన్ బాణమువెంటనే నిగిడిపై కట్టేచి రానేసె రెం
 డవకాండంబుఁ దదస్త్రముం గొనక దాయన్ వచ్చి కాత్మేయక
 ప్రవిభిన్నంబయి నేలగూఁతఁబవిధాఁరాచిన్నశైలాకృతిన్.

45

తే. శ్రావ్యనడగొండ కయినడి నునువ నొక్క
యొంటిగాని మహీనాథుఁ డొదిగి యేను
గొరక మేనుచ్చి ధరఁగాఁడ శరము విసరె
లేదస్పృశ్వాన మనుచుఁ బెల్చెడు ననంగ.

46

తే. ఒక్కడనుగట్టి గొరక వేముయను దాఁచి
నట్టరిగి టెంకిఁ గని వీక బట్టుటయును
మృగయు లందఱుఁ జని వెల్వరించి శశిత
కాండములఁ జెండి రొక పెద్దకాఱుపోతు.

47

తే. ఆసమయంబునం జకితమే మెక మెన్వొమ్మిఁద బాతె వాఁ
దేసినయమ్ము వమ్ముయి మహిం బడకొక్క టి కొండచాలి నీ
తాగులఁ జేనుమెచ్చి వసుధాధిపత్యుఁడు మాట్లచున్న బా
ణాసనభృత్పులిందులకు నర్థినొసంగ నభిప్సితార్థముల్.

48

క. వలఁబాటినవానిని భటు
లలుగులపాల్కాడి రధిపుకైపట్టిరి బె
బ్బలి మహిష మెలుఁగు కిటి దోఁ
దెలు మొదలగువానిఁగొన్నిఁని వేటకేరల్.

49

తే. మున్ను జాగిలములఁ గూడి చన్నఁజాట్టి
యొడుప కుక్కలు కుండెల్ల నుందురువుల
నుడుముల గ్రహింపఁ బుట్టలకడలఁ బొదల
గిరులసతీయలఁ బసివట్టి తిరుగుచోట.

50

చ. బరవసమొప్పు గాలితడఁబాటు మెయింగనిఁ దూఱి యొక్క కు
ర్కరము దమంబులో వెరఁజి కోఱలచేఁ గబళించి పొట్టపెం
జరనుఁడు మంచుఁ బెచ్చి కని చేవ దొరంగక గ్రుంచివైచేద
ద్దురుబిరుదప్రమాదములకుం బలి మోదవిషాదశాలిగాన్.

51

క. ఒడలుబ్బ నిక్కి ముందటి
యడుగులు ధర నూడి చిందు నలబలమునకున్
జడియ కొక గబ్బిగందె
వ్కుడుఁగడిమిం దివిచే గ్రుంగి కొమ్మలయుడుమున్.

52

౧. కంపతొడు గీడ్చిన క్లేదు గాన బన్న
దరు నెలుంగుచు నొకఁ డేగి పరువునొన
పడి యడఁగి నుండఁ గాఁ బట పటనముఁడు
గాలిఁ గదలుట గని పంపు కోలఁబొడిచె

58

౨. అత్తఁటిం దత్తఁబున మొత్తంబును చోపుకుఁ గోలలు గొని కలంకుల
పొలంబులం బులుఁగులం బోపుచు దేగ నేటకాండ్రు వేలుపడి వేటాడం
దొడంగి రందు.

54

౩. లీలఁ బులిందుఁ దొక్కఁ గలిందనునోర్కి సహజరీతకాం
దోలితకోక రేఖఁ దన తోరపు నల్లనిదీర బాహుపై
హాలహాలంబ పోలె విడి యత్తెమునం దల యెత్తి చూచు బో
సాగువము నృపిం బను శశంబుపయి నివ్విడిచెన్ మహోద్ధతిన్

55

౪. మొలదట్టి యెఱఁగుఁ జెప్పఁచు
బలుదిట్ట కిరాతుఁడొకఁడు పటునగు మాష్టిన్
పెలకటెబట్టి వేటొక
పెలకటెం గొట్టివెచ్చె జెమరు, గాకిన్.

56

౫. పెనుదవ్వు దగగొట్టఁ జనిరెట్టవడఁగొట్టె
నుకవీధిచెళ్ళగువ్వ లొక్కయలుజ
తొక్కతాఁకున స్రుక్కినిక్కి ప్రక్కలునొక్క
నాఱకకల్లేటి నొక్కొరణంబు
పొదఁదూలు నొక మేటి పూరేటి పరికిఁబోఁ
దోలికకొనె నొక్కతోఁచిగాఁడు
తను నేలుదొర చిత్తమున మెచ్చఁ దీసువుఁ
జనిపటె ఓట్టొక్క జాలెదేగ

౬. విజౌజౌఁ దన్నంగ విడఁవ కలమిఁ
గఱుకుటంఘ్రులనెఱికించి గజె గదల
గఱికి నెఱి నెఱి కోలెక్కుకయును విరుగ
విఱిచెవడెఁగజునొక పెద్దవేడంబు.

57

౭. నింగికయి కుంచెయొత్తి నె
సుంగో యని యార్వఁ బక్షి సుహతి గాడ్పుల్

తీంగని మ్రోయఁ గుజాగ్రపుఁ

గొంగల నొకలగుడు డిగ్గి కొట్టె నిలఁబడన్.

58

త. ఇట్లా భేటభేటనంబున వివిధమృగ విహగవధం బాచరించి చాలించి యంచె
లంచెలగ బంచతాపతిః చమర సృమరకిరహరిణ గురుమహిషప్యపదంశగోధికా
శశ పిశక ఖాడంబు లొండొండ యువ్వెత్తుగా నాకుఁ బొత్తరలం
గట్టియు గుగులుకట్టియుఁ జిక్కంబులనించియుఁ గావడు నుంచియు సవ
రించి దిగదిగన విసరి బక బగన మంగు చిగుఁగుసోదమంటల కడ్డంబుగట్టి
మీనంబులు చూడిచూడి వాడులగు కత్తులనిత్తులొలిచి కత్తుకలుగోసి నీత
ముఖంబులకు నఖంబులం బెరిలించి విపులవపురపహానీత మహాశైలంబులగు
కార్దులంబుల బొందుల నందందఁ బడవైచి యంతంత గాంతారంబున
దంతురంబుగా బడిన దంతావళంబుల దంతంబులు గైకొనియు దత్కుంధ
నిర్గత మాక్తికంబులేటికొనియు గోరజంబుం జమరవాలంబుం బర్హి బర్హం
బులం బరిగ్రహించియు మరలియత్తఱి గడిందినెత్తురుం బ్రాద్దగుట వెఱ
చఱనం జఱవ నేడు పెనుమాండ్రఁ బడ్డసరియలు నెఱియలు వారి బోరనం
గారు ధారాశరుధిరాసార పూగంబు నాకి నాకి నాలుకలు దిగజ్జచి యేచిన
మహాతపోష్ణంబునం దృష్టపాడమిదగ నిగుడవగ రడరి యొడలం దొడలను
మెడలను బెడిదంపు నిడువకోటల నలుగులడచిన యెడలం బొడ బొడను
పెడలెను నుడువ పెత్తుటం బడలి తూలు కాలేనుకమ్మల యంగమ్మ లార్ద్ర
కర్పటంబుల గప్పి దప్పి నిగుడ నప్పలంబు పశ్చిమ దండనుండు పెండి
కొండల జండకగకర హిండనంబున బాండుప్రభలు నిండిపఱచు తఱచు
కులయేరుల నూరెలం గారుకొను భూయహ నిశాయంబుల దాయంజని తద్గు
నచ్చాయల నిలిచి యచ్చటం గ్రొచ్చి గరువు నేలల గుటలొనరించి లోన
నుమ్మగిలి గబ్బునలవక కమ్మతావుగల నావుగాకులు పఱచియొఱచి లోమే
లేటి కారిజనుం గందనకారు క్రొవ్వు మొవలగు మిగుల మెత్తని పలల
భిత్తంబులందుఁ గ్రందుకొనం గ్రక్కి యెక్కువ తక్కువలు గాకుండ గండ
గల తింత్రితీ శలాటు సంఘాతంబులామీద నెఱయం బచిరించి యెసరుగాఁ
లేటలగు లేటి నల్లలు గ్రుమ్మరించి లవణకణగంచయంబు నించి లావుగాఁ
గావుగప్పి యుపరిప్రదేశంబులఁ గారెనుప పెటకట్ల నీరారు నేలుఁ బుడు
కల దాల్చిడి నెలికొయ్యలద్రచ్చి నుచ్చులంటించిన బెచ్చుపెరుగు చిచ్చులా
త్రంపులం దనిరించి చినుడనుడికిన వెలుఁగిరించి ఉప్పును పెప్పునుంగలయప్పిశిత

ఖండములు గనగననిప్పులంజమురుచిర్పిలం గాలించిన కమ్మకణకుట్లం
జటాతిపయిం గాప్రేకిండుదువువెట్టి పిదపఁ బాశ్వమెబడిం బంచుకొని
తారు నుపకొనించి తద్దేవతా ప్రీతికై తలఁచు దోకలు దొక్కలు నచటి
విటవిటపంబుల వ్రేలంగట్టి శిశిగ మధుర కలిలమ్ములు ద్రావి వాగురికులు
విశ్రమింప నిలింపఁగ నా గుతుండును సహసమాగత చతుర కలలకృత
ఫలమూలాది కుచినుధుర వృక్షయోచితాహారంబులం దృష్టి కహించి పరిజ
నారచిత పల్లవాసనానీ పండ్లై గండూషిత పూదరిక మగు రసాసారంబులగు
నిర్మలా నిల కిశోరంబు లాలయ నలముకలు దీనియున్న సమయంబున, 60

మ త్త కో కి ల

నిందె గానిది కటంబుల నింగి గుండలి చండరు
బృందలి గనుగొను మ్రోసెనా మాలకాకులమూలక ల
య్యండసిల్పె యదల్పె పుల్ల శివాళి యూళలఁ బద్మక
ర్ణాండ ఛాండము ధూళిఘాసఁ నుయ్యె నుద్ధత వాత్యలన్.

క. ఆకొటగాములఁ గనుగొని

కాకునికుండొకఁడు లేట సంభ్రమ మొదవన్

జ్యాకలిత శరాసనుడై

వీకను నెనికులఁ దిట్టి విభుహో నినియెన్.

62

క. తిఱచుగ మెకములఁ బొరిగొను

మఱపున వచ్చితిమి దవ్వ మఱపాల మిడికి

త్తజీనగు నిమిత్తములు నృప

కొటగా విదె మెనద బెద్దగొడవగుననినన్.

63

మ. అతఁ డాస్ఫలిత సజ్యకార్ముకు వాహరూఢుఁడుం బార్వ్యసం

భృతతూణాహృతచండకాండుఁడు నిశాప్రేఖత్కటాక్షంచల

ద్యుతిజాలుండునునై పుళిందభటసందోహంబుతోడన్ మహా

ద్ధతినుండన్ జనులాభమాచకనిమిత్తంబుల్ మెయిందోచినన్.

న. ప్రాణరక్షాసంశయంబగు సుహృదాచార్యభంబొక్కటి గలుగుమీదు నెట్ట కేలకు

మితి వెట్టరాని జయమంగళంబు లగునని యంతరంగమున నిశ్చయించి యూహ

డిలుసమయంబున.

65

క. ఆవిపిసాంతరమున హా

హావనిత ననాథ నబల సార్త విపన్నం

గావరే యీ పుష్కరిణి
బోవవె యని పలుకు నాకు మొఱి విఁబడియెన్.

66

క. ఆమొఱి వేమొఱి జెవినిడి
ధూమండలభర్త కరుణ పొడనుగ నయ్యో
యేమానిని కవ్వనిచే
నేమాయెనో యనుచు నచట నీక్షించుకొనిన్.

67

కా. మట్టెల్లోయగుఁ బల్కిచ న్నగప గ పు బంద వేగీధరం
బట్టిబయి కటిఁజిమ్మచీకటుఁగా నశ్రువ్రజం బోడి క
లటం జూపులు చిమ్మిరేగి గిరిగో లాచాళి నల్పింపఁగా
విట్టాడంగ నరుండు లేయడపన్ మీనాక్షి దీనాకృతిన్.

68

క. ఒక్కటె భయశోకంబుల
వెక్కుచు మెయిగల విలాస క్రమమెట్టులో
దక్కుటయును నొకయొఱిపై
నెక్కిన ధరణీకు నెదుట నలిచి పసితన్.

69

క. పలుచని వాలెఱి మొఱుగునఁ
బలుమొఱుగులు సుకడింపఁ బాపటపైఠం
జలిఁజేన్చి జగుకుఁ జూపులఁ
బలుకుల బులకండ మొఱుకఁ బలికె గలకన్.

కా. ఓరాజన్యమహేంద్ర యోమణిఁ బ్రోతాసివాతాశన
ప్రారజ్యత్కటి చక్రయోమాఖి శార్ఙ్గకూర భూవర్గళా
యో రుక్మాచలకల్ప యో వడితవృథా గ కావం గదే
యోరాచుత్తశోభిణీ నిరఃధిప్రోద్వృత్తాపాణి.

71

క. అనినఁ దలంపున నింపిన
యనుకంప నిలింప చంపకామోదగుతుం
డచుననుమొప్పుగ నోడకు
మని నిజకృతాంత మడుగ నది ముట్టమినున్.

72

సీ. విసుమానములుగాఁగ వెనకేడఁ బెక్కిట్టి
నెట్టెగులుగాఁ బ్రేవుఁ జుట్టినాఁడు
బండికందెనచాకు బైసిమాలినమేన
మెదడుగందపురొంపి మెత్తినాఁడు

స్వారోచిష మనుచరిత్రము

తనఖంపుదాచేతి పునుకకప్పెరనిండఁ

బ్రాణికోటుల నల్లఁ బట్టినాఁడు

కొకిలిగివేసంపు గూనిమూపులమీద

మూడుపంగలయీఁటె మోపినాఁడు

గీ. నిట్టతాడఁ బాడవుచే నక్కినాఁడు

నిడుదకోటల విడిగడ్డ నెడినాఁడు

నరకరోత్తను వేడు మూసాశ్చయంతి

యగురుగొన వెంటఁ గరిగడు నసుర యొకఁడు

78

క. ఏయెడ ననదల మొల వా

లాయము వినకలయు 'దుర్బలస్య బలం రా

జా' యన వినవే ధరిచీ

నాయకులకు నార్తక్షణంబులె క్రతువుల్.

74

క. మరుదశ్యపుతి కిందీ

వరాక్షగంధస్వరాజులఁ బాడమితిన్

నరకర వెలసితిఁ గళలం

దు రమించుటఁజేసి భువి మనోరమ యఁగన్.

75

కా. రారాపిళ్ళభుజాంబులనాబుల్ రాలంగవిద్యాధరుల్

గారా మొప్పుగ నెత్తికొండ్రు ననునంకస్థానానిం జేతుఁగా

వారి న్నిడ్కొని నించుపీతకఁ జలత్సంబొందు మాతంద్రు మం

జీరం బించుక గల్లుమన్న నవి దాఁ జెప్పంగ నింకేటికన్.

76

తే. దేవ పాదర్షి నట్టిఁ భావతియును

నల్లమందావిద్యావరాత్మజన్మ

యగు విభావసీయును నాకుఁ బ్రాణఁబులు

వారు నేనును నొకనాఁడు గారవమున.

77

నీ. నెత్తమ్మి లేకుండ నెత్తక్మలం దాడు

విద్యాధరీకోటి విటులతోడ

నెచటిగాడ్పులఁ బుట్టు విచికలామోదంబు

శరీరకాంతల గుట్టు గల్గెటెట్లు

నన్ను గేంద్రపుజకుల్ మిన్నందిపెన్నంది
కోరాదుఁ దన గుచ్చకొమ్మ లొడ్డి
యొందుండు గురివెంద పందిళ్ళపూదేనె
జడియందు శిలలందు జాలువాటు

గీ. నట్టి కలధాతశిఖిఁ బుష్పపచయము
సేయువేడుకఁ బొదరిడ్ల చామలంగుఁ
దిరుగుచుండి యొకానొకదెసఁ దృణంబు
దళముగావార మొలచినబిళమునందు.

78

ఉ. ఊసర వెల్లిచందమున నొక్కొట బీజనరాలు దేజగా
మీసలు గడ్డము జడలు మే నుదరంబును వీసులన్ జరా
ధూళరమైన కోమకలితోఁ బెసఁగంబడి దూదిరాశిగాఁ
జేసివరిలి నున్నయొక జీర్ణమునిం గని కాతుకంబున్.

79

అ. ఇతని వదనవహరమెల్లి నేత్రవ్యయం
బెల్లి కర్ణయుగళ మెల్లి యనుచు
బూచివోలె నున్న వాచయముని మోము
బాల్యచాపమునఁ బట్టుటయును.

80

క. ధ్యానస్థిమితుండగు న
హ్మాని మదీయాంగుళీనిమగ్నములచే
మేనెఱిగి తొంటియనుసం
ధానము చెడి కన్ను దెరిచి దాగుఁ ఫణితెన్.

81

ఉ. ఓసి దురాత్మురాలి గృహమొల్లక సర్వసుఖంబులున్ నిరా
యాసమునం దొఱిగి మహిరాంశువును చ్చవనీరనీరస
గ్రాసము దేహధారకముగా గుహలం దపమాచరించు మ
మ్మీపరణిన్ స్పృశించి నగ నేమి ఫలంబొనఁ గూడెఁ జెప్పమా.

82

క. తిమిరంపువయసు గుబ్బల
కొమరాలపు నీట దగిన గోవాళ్ళ మహిన్
నెమకి నగరాదె ముదిసిన
నుము జెనఁకిన నేమి కలదు మద మేమిటికిన్,

83

క. మామరుకొను జరభరంబున

నను రుగురై యున్న మమ్మ నడకించితి వి
టు గురు మనఁ బట్టుపడు మొక
యసురకు నీవనుచుఁ బలిక నాగ్రహమెసగన్.

84

క. జననాథ యేమి కెప్పుడుఁ

గనలుచు నవ్వగుతపని కటము అదరఁగా,
దనచేతి నాఁగ బెత్తును
గొని పసురముఁ గొట్టినట్లు గొట్టె నదయురై.

85

క. కొట్టువడి యటకు మనుపే

తిట్టుంబడి యేడ్చు నాడు దెసఁ గని నుదిలో
గట్టులుక వొడమి నాగలు
లిట్టనిరి మనోద్రుతోడ నెత్తిన పెలుచన్.

86

ఉ. ఓయి దయావిహీనమతి యూరక యీపనీబిడ్డ గొట్టఁ గాఁ
జేయెటు లాదె నీకు నిది చేసినదేమి వృధా శపింతురే
బోయెద యాఁడుఁ దోఁడు నను బుట్టవె కాపనిమిత్త మేరపం
బీయెడ నున్న శాంతిపరులే మఘవా రిక నీచరిత్రకున్.

87

క. పాము కడు ముదిసి కడపటఁ

గామగు చందమున వారకంబునఁ గ్రోధం
చేమియు మానక నుండెడు
నాముని మునియే తలంప నదియుఁ దపమే ?

88

క. పరుల యపరాధ గతులకు

గెరలక తనుఁ బొగడచోటఁ గీడాదెడుచోఁ
బరితోషము రోషము నెదఁ
జొరనీని తపస్వి కుమ్ము సుకృతి ధరిత్రిన్.

89

తే. ఒండొకడవైన నిపుడు నీపిండియిడ మె

బ్రాహ్మణుడవౌట మాచేతబ్రదుకుగంటి
తడవ బనిలేదు నిన్ను గౌతముని గోవ
ననుచు వాదించి విడిచిన నాగ్రహించి.

90

క. ముఁలి శపియించె నపుడ

య్యసి తాజేక్షణల రాజ్య యత్కృత్తోభం

బెసఁగ నశియింప నగు నె

ద్దసఁ బాటుడు సుగుణి గామి లెల్లమిరుకదా ?

91

క. ఆరుజ యప్పుడ య య్యం

భోరుహలోచనల బొందె భూవర నన్నున్

వారత్రయమున నుండియు

దారుణగతి నొక్క యసుర తశేమెను వెంటన్.

92

సీ. ఇచ్చెద నీకస్త్రహృదయంబు స్వాద్య

నరనాథ మిగ్గు పి నాకపాణి

యగు రుద్రుఁ డిచ్చె స్వాదు భూమనువున

కతఁ డిచ్చెను శీ వసేషాన్య మికి

నతఁ డిచ్చెఁ గరుణఁ జిత్రాయుధు డను పేరఁ

దనరు మదీయ హతా మహనకు

నతఁ డిచ్చెఁ బె డ్లియా నపు డరణాబుగా

మాతిండ్రి కళిఁడిచ్చి మునుత నాకు

గీ. పకలరిపు నాశకరము శుశక్లము నైన

దీని పేనేగ నానేఁ బ్రతిప్రహించి

యపుడమాద్యైశు వీరు నానెగ మన

దనఘ సద్విద్యయెందున్ గొనగ నలయు

93

క. అనుటయు శుభయై నిలిచిన

జననాథునకుంబయోగ సుహారంబుల్

వనిత రచాస్యంబుగఁ జెప్పిన

నాతఁడు నెఱిగె నంత భీషణుడంగిన్.

94

మ.ప్ర. గళగ ర్త్రోదనిర్యత్కహకనా నదో ద్భృతంబు భూభృ

ద్భిలమల్మోముంప గాదు బిగలించు నా లె మిశ్చిలమిగఁ

జలితాస్య క్రూరదంత క్షతచివన , కనకేనా కీర్తి

జ్వలనబ్బాలాభిజిహ్వం చలుఁ డనుచు నన్దాశైల్యైర్వృకాయన్.

95

ఉ. దానవుఁ డదరారహుఁ డాక నుకగ్రపదాగ్రఘట్టన
గ్గావిసపాటమై యుచటి కాన ఘట్టఁ ఘట్టితాశ్చరిం
బూని చెడం గరీరగర్ మూలహలాలకాలకాంతిగో
మేఘజీకంబు లాదు తన మేటి త్రిశూలముఁ బూని యుద్ధతిన్. 96

తే. నింగి నొరయు రాకాసిమి న్నివిమేని
నీడఁ జీకటి గొనె నవతితి కంబు
చంద్రికలు గాంచె నట్ట హాసముల పెడలు
నిశితదంష్ట్రులచే నవనీతిలంబు 97

పంచ. కలాసి దాసిరాజు పల్కె నోరి ! నోరఁజూచినన్
పొలానఁ బెన్ బా లాస లేక లేక పోననీవు దోచి తా
జలా బలాలితోడ బాలఁ బట్టిబిట్టు చుట్టి నిన్
మాకాపాళిన్ మాలామాలాధ యా బుధుక్ష దీర్చుదన్. 98

మ. స్రు. అనిబాహాస్సోఽరావా మాతఃపతఃకులం బహునీకాభికాఖా
జగత వ్యాకీర్ణ జీర్ణ చ్ఛదకులకరణిన్ జల్లనన్ రాల భూషా
ర్చి నదీగ్ధాలతిచక్రాక్యతిగఁజఱిజఱిం గ్రిప్పివైచెంగదన్ బై
చినఁజేజిన్ రాజాగృహిం చెదొలగ ననియ స్పృశకాంతారమేర్చున్. 99

వృద్ధి. గదాహతికి నాత్మ గొంకక యొనిర్చి రాఁ గా నిదా
గగా యనుచుఁ గ్రిప్పి రాక్షసుకు వై చెంధధ్రువా
నదత్కనకకింకిణీ నటనహాగ్రసుగ్రాస్ఫటి
తనానదమహాసుహా కలశ్శయ్యెన శూలమునన్. 100

కా. ఆశూలం బవనీశమాలిలలికాహంకార మహంకారకృ
న్నైశిశ్యం బభినుశ్యమై నెడు బాగు శ్రేణి జెందాడి నే
కాశశ్వేతగరుత్పరంపరల నాకాశంబు దుగ్ధాబిసం
కాశంబై వెలుగన్ శరాశులచే గప్పెంగ పప్పుత్తులన్. 101

క. అవి యాతని పైలోలును
కవియంపక లే మిడిసి యల్లుటవడఁ జా
చి కనే చరు లేదిన కల
దవిలిసమలి నద్విగ్ధ్య దయ్యం బనుచున్. 102

నీ. పక్కపక్కన సంఘిపాశముల్ వెసఁద్రెంచి
దేగతండముల మింటికిని విడిచి
గళగళ ధ్వనులతోఁ గంతశృంగుల లూడ్చి
కుడివడ గుక్కల నడవి గలిపి
గుప్పుగుప్పున మోచికొనియున్న వలలతోఁ
బలలంపు బొత్తరల్ పొణవైచి
కంగుకంగున నేలగదస్సుగా బగు
వేబుమ్ము లేరక దాటి దాటి

గీ. తిరిగిచూచుచు దల్లెఁ దీసికొనుచు
దగలు దొట్టి యథాయుధ లగుచు విరిగి
యొకడు వోయిననొక వే లొకడు పోక
ఇట్లొకడు గాఁగ బడిచిరి చెంచు లపుడు.

103

క. ప్రోవుఁదలపోసి నిలువక
పాపాత్మకమై కిరాత బల మటుపొణన్
ధూపతి యయ్యింతిహయ
స్థాపితఁగా జేసిపలిక దమ్మఖ్యులవన్.

104

ఉ. కైగువు గున్న పూజ్యములు కంటఁక భేటశిరస్థులత్రముల్
లే దరదంబు తత్తడి హుళక్కి సహాయులు సర్వమంగళం
దీ దనుజుడు చిక్క భయ మేటికి లుబ్ధపహర యాత్మకుం
చేవితనంబు మేలే మనీ మృత్యువు దాఁగెడివోట లే దొకా.

105

అ. నీడఁ గడవఁ బాణి నేలకు కలిగాఁక
నగుగు పెట్టి తిరుగ నాత్మ మొఱఁగి
యొకటి దలప నరుల కొదవిన నొదవదే
కరణి మృత్యుజేవిఁగన్న బ్రామ.

106

క. చావుఁ దలపోసి మానవుఁ
జేవగ దమ్మీ ర్తివారయ కే దినములు పాం
కైవెడలునట్లు నడవఁగ
తెనం బటమీద మేలు తాన ఘటించున్.

107

సీ. బుద్ధింద్రియక్షోభ మలట బెట్టని కోట
విపదంబురాశి దుర్వికృతితోడ
ఖలదురాలాప మార్గణ వజ్రకవచంబు
రణమహిసతికి శ్రీరామరక్ష
కాత్రవదుర్గర్వ సంస్థానావధి
మొనయు చింతాశ్రేణి మూకివిప్పు
యోగాదిసంసిద్ధు లొనగూర్చు పెన్నిధి
తూలు నే కాటల తోడునడ

గీ. సకలసుగుణ ప్రధానంబు సకలకార్య
జాలసాఫల్యకరణైక సాధనంబు
దైర్వ్యగుణ మట్టిదైర్వ్యంబు డక్కి పోరఁ
దత్తరింతురె యకట మీతరమువారు.

108

క. అని తెలిపి తిరుగు దుటయు

మనమున లజ్జించి యెఱువ మన్న లింక నీ
జనపతితోడిద లోకం

బని తమతిమ మొనలు గ్రప్పి రవియును దిరిగెన్.

109

చ. ఇట్లు తిరిగి యుక్కిక్కి రక్కసు దెక్కడ నని యక్కట బలంబులగు
డంబులు గటారులీలెలు బాదీలెలు విడ్లుగండ్ర గొడ్డుడ్లు జిల్లకోలలుఁ
బంట్లగోలలు మెరయ రమసుద్ధూత ఘోషాసరిత ధారాధర పథం
బగుచు నొక్కపరియ చీనుపరి యనంగివిసె నందు.

110

మ. శరసంధానముతోనె కొన్నియడుగుల్ జొజవ్వనం బాటి య
ద్రణిం గాల్కొని ద్రోణముల్ దివియు దొర్లండంబులంజేది యే
నీరి బోయల్ దిను మంచు నార్చి విరగంజిట్టాసలన్ దాముచున్
గొరవకల్ ముఱవెట్టి ట్లుగంబుల్ ఘోషిపగోషిపుమన్.

111

తే. శరవళి నమ్ముచు బాశంబు

శీత స్పృహదంశకము మళ ముద్రా

చప్పురొయ విధంబున కాలి

వండ్రికలఁ జప్పురించి కౌశల్య నేల

112

సీ. గళిత శృంఖలమైన గంధ వాగమువోలె
బ్రజలపై బేరుసుల్ పొటిపాటి
కలకాబ్ధి మదియించు కైటభాంతకు
లీలఁ జవ మొప్పు జేతులు సాచిసాచి
కన లూను కీనాశ కాసురిమ్మునుబోలె
గమిచి తల్లుగగువు జనురి చనురి
యమృతాపహరణార్థ మరుగు పక్షిస్వామి
గతిఁ బులింద్రశ్రేణి గమిచి కమిచి

గీ. నెలవులు బిగించి నేత్రదంష్ట్రికలు మెరయ
నిడుద మొగ మెత్తి మీసల నెత్తు రొలుకఁ
బటపట కపాలపంక్తుల బురుగు గొటికి
బలము నెల్లను గడియలోపలన మ్రొంగె.

118

క. ఆసుమయంబున గీర్వాణీసుతుఁ
డయ్యింతి నొక్క నికటనికుంజా
వాసమ్మున నిడి క్రమ్మటి
వే సురిపుఁ దాకె దురగ వేగము మెఱయన్.

114

వ. ఇట్లు తలపడి యమ్మచుడనుజులు బీగంబులు దోరంబులుగాఁ బోరుతఱి
భూరమణుండు గ్రుమ్మడై సమిద్ధరణిద్ధరంపర యగునంపఱం తెంపఱం
జంపరాదు నిలింపారాతి నని వితిర్కించి కించితురు గొంచక కాంచనద్రవ
కంచుకీతంబును దాణి ఖరకిణ కాండచండంబునునయి యాఖండలవోర్దండ
సముజ్జ్వంభిత వజ్రాయుధచకచకంబక పకనశ్వనజ్రభేదియలుంగు వెలుంగు
మత్తారులకును తలంబిడున తలంబును బచ్చరామణిమాడబు కేదెంబునుం
గొని వేదెంబునందురంగంబు బఱపి తెఱపిగని తెఱటుచేసి యొరనిచన
నుతీకించి కఱకుటరిబరి బఱి నువడం బాడిచి కడచి నిలిచినం బెలుచగనం
బరిగోలపోటున నాటోపించుమత్తకరివృత్తి నెత్తురొలుకనక్తంచరుడుదంచితగతి
సవ్యశక్తికొత్తిశలుమునపరశ్వ తిన్ బాలెంబున హనుంబుఁ బోనిచ్చుచునచ్చెర
కొడుకు దిరిగితిరిగి సింగిశి నే గుమఁ బట్టుకొనిరా మునుబాకి గుట్టుట వెనుక
వెనుక కడుగిడును నడంబు నడంబునకొత్తికొనినడచి యెదుదొగుకగుడు
బెడిదంపునడక నడరి నడకాశ్వ కొడియడిక్కి రక్కసువధం గుకారం
బను నాలోన నడిపంబునంబడంబు వేదపసువిసరి యసురవరుక రాంగు

స్వారోచిష మానుచక్రము

శంబులు దెగనడిచె నడిచిననుడిపడక మడపలం దాటిచిన ఘోటకంబు
 పెగలంబుగ మ్రోగియు నగలిక చెడక మోరించుకొని శాన్పియగుగులు
 చనిసేరించుకొని కంచుమించుగం జలనట గుంచుల వెలుగు నజీచె
 నట్లుపరచినం గండంబుఁ జలచి మొగంబునుడిచి ప్రస్తుతులగునరించి
 యతిరథసభాత్కార ఘోరాఃకుబునఁ ఘోరాంధ్రఃశ్వాఃగంధవాహ
 ప్రవాహంబు వెడలు వాహంబు దగనుట్లునడ నట్టియు నటంచుచు నా
 స్వరోచినికాచగు నుద్యోగంబు చాచికొనవలసి నిలిచియంతన నరిందొక్క
 తరువుఁ గరయుగఁగినిజీయంబట్టి పెల్లగింపనల్లామనాలోనన గలుగం గిఁకి
 ణులుమొరయ మెనుఁగు మెఱసేనగతి మరల హరించఱిసి యొటి రెండు
 మాదు గొరకల నెఱపలు నాడ నుచ్చొలంగికిం దివైచి మానవిడిపించి
 యెలయించుకొని బలులు వెడలిచి దోషచక్రంబు పాపాఘ్నము కెపు
 దెపుడు వంగ నపుడెల్ల దురగంబు నాటంబోలి గంటి యిడి వెంటబగు
 టయు గండించి లేనుజంపియన్న యట్లలఁత నండి వాగ నడలించి
 పుతునిపై నిగిడివాగఁ గునియుప గుం గాన్పు గగంబునరా మగిడించి
 యం దెచప్పుడుం గింకణీ రవంబును నెరును గీసిగఱిం దెట్టిమోసిన
 క్రియ నానాఱక యేనిక్కణించిన నానక్కః నీ విసంబడ నెక్కడజూచి
 నం దాఁయై నీడ యేడ్వక పార్శ్వంబులంబు కె బల్లలాలసరి సనుకట్టు
 తొక్కుం గాయాతు ధానుం డను కొండచేరవ నొడిగు నేలకఱపుగా నాదు
 గరుడుండఁం బాయుచు డాగును దప్పులఁబొలిసి కఱగటందోచి
 కుఱంగట నని గూడ దన్నలఁ బొలిసి దప్పువేలకఁ నిర్భాగ్యంబుగా మెలగం
 దేజకాశ్వంబు మెలంపుచు పింటును బుద్ధికోల నడిదంబున నత్తంబున
 నేసియు క్రేసియు నడచుయం బొడిఁ గు గడచుయ గడపలంగానక
 మిడిసి మృగుండుమంగాని దానవుని జూడ నేసరి రోసంబున. 115

౪. ధూపతి పాతక భాగం

తేవున సంధించి తిరిచి యేసిని మెయిఁ గి

లాపటలి పొదువ నతిఁ దా

యాపం బెడఁబాసి భేదయులు వెలుగందన్.

116

అ య వి భా తి

ధగధగవి దేహరుచి నిగనిగనికందనపుఁ

దగడు దొడం జిగురు జిగినెగుమ మోగన్

నగవునిగుడం గురులు పొరయ మునుడన్ నయన

యగళి కలితామరల ముగల ముగలె దా

తెగఁత మృగనాభి భుఁభుఁగ తెనుగఁ జామరలు
మగున రిడ మాలిమణి మిగులగ వెలుంగన్
తెగఁతల మోగముల బిగిఁ జెలఁగఁగా గొవఁచు
మొగుల దగుయానమున గగనచతుఃదయ్యెన్.

117

క. నవనాసారధముల నె

క్కువకువలయఁగ మపును గురిసెన్ మొరసెన్
రవరివ మురజ రవంబులు

దివి దివివజ్రజఘ్నులు తెలిసి నటింపన్.

118

ప. అనిన విని తనువాశ నృతాంతంబు వినుటకు దివుటమై మడియ మానసంబు

కాతుకాధీనం బయ్యెడు వినిపింపుడని యడుగుటయును.

119

కా. శామాలంఖన బాంఘికోజ్వరగుణాంతకార ఘోరకార హీ
సామోషోద్భటధాటి కాగజఘటా శ్వతుణ్ణ విశ్వంధరా
మాఘీధూతిభుజంగ భోగధర సంపుల్లబుప్రతేక్షణా
ద్రాఘీరాఃప్రతిభావిచక్షణ త్రయీ ధర్మైకసంరక్షణా.

120

క. బహువీరహననమిశ్రద

భువహన భ్రమకృష్కలంక వర్ణో గ్రావి

గ్రహిళ భుజయుగళ నిజప

త్యహిఃహరణతార్మ్య గజ్జ నా వనదత్త.

121

వృద్ధ్య. శుభీమధుగవాక్సధా గుణుఖ ! నాగమాంబానుతా !

మధు సగనసాయక స్మృతవిరామరమ్యాకృతీ !

దిధీచవిధు కామధుగఃపదగుగసింధుప్రవా !

తధీరఃతరామణోజ్వలతదాన్యతాలంకృతా !

122

ఇది శ్రీ మదాంధ్రకవితా పితామహ సుర్యోముఖాంక పంకజాక్ష

పూదంబుజాధీన మానసేందివీర సంజవరవంకోత్తంప

శతకోపతాపస ప్రసాదాసాదిత చతుర్విధవితామతల్లి

కాల్లసాని చొక్కయమాత్యపుత్ర పెద్దనార్య

ప్రణీతంబయిన స్వాగోచిష మనుసంభవం

బను మహాప్రబంధమునందు

చతుర్థాశ్వాసము

గుంపూర్ణము.

శ్రీ
స్వారోచిష
మనుచరిత్రము

పంచమాశ్వాసము

శ్రీనందన సౌందర్య సు

ధీనందన వితరణావధీత బలి రా

ద్భానుజ పరరాజ్య స్వ

ర్భానుభూహింద్ర కృష్ణ రాయ నరేంద్రా

1

వ. ఆవధరింపుము జైమినిమునీంద్ర మాదారత్నంబునకు నీదోద్భవంబు లిట్లయె.

లే. అపుడు గంధర్వపతి మహాకవితరి చి

రాజా విస్మయమున హయ రాజాడిగ

నక్కు నేర్చి మదంబుతో ననియె దంతి

కిరణములు హార కాంతులు సరసమాడ.

8

సీ. భద్రమా నీకు నీ బాహుధృతిక్షితిఁ

బ్రజలకు లెస్సలా రాచవారు

ధన్యండైతి నీ దర్శనంబున జేసి

నాదుమ్మృతము లెల్ల నాశమొందె

నీదగ త్రియ నన్న నిందీవరాక్షాభ్య

గీర్తించు నప్పుడో గీతసరణి

గారాపుమిత్రులై కడవాడ గాని నే

గణులింప గలవాడఁ గాఁ జూచున్య

గీ. పెండ్లికొడుకవు మాకు నీ బిరుహక్షి

కూర్మినందన యొకమాని ఘోరశాప

వికృతి మానిసినిండినై యకట దీని

ప్రాణముల కల్గె దలఁచితి బాపబుద్ధి.

4

క. అనునెడ వచ్చి మనోరమ

జనకుని పాదముల కరగ సన్నహమతిం

గనుగవ నీరొలుకగ నం

దనమూర్ధప్రూణ మతడు దయఁ గావించెన్.

5

ఆ. ఆపుడు విస్మితాత్ముడై వరూధినిసుతుఁ

డేమికారణమున నేతపస్వి

యిట్టిశాప మిచ్చె నెఱిగింపు వినవేడు

కయ్యె ననఘ యనిన నాతఁ డనియె.

6

మ. కలఁడుల్లోకయశఃపురంద్ర జగతిన్ గంధర్వవంశంబునన్

నల నాభాహ్వయఁ డే దదీయతనయండన్ బ్రహ్మమిత్రుండు

ఘృలకుం గంటను వత్తి బెట్టుకొని యా యుర్వేద మారంత ప్రా

ద్దుతఁ జెప్ప నివసుచుండి మానసమునందుం దజ్జఘృతారతిన్

7

తే. మానివరుఁ జేరి భక్తి నమస్కరించి

చెప్పవే నాకు నీవిద్య శిష్యుకోటి

తోడఁ గూడంగ నే గృతార్థుండ నగుదు

ననుచు బ్రార్థింప ననుఁజూచి యపహసించి

8

క. నట విట గాయక గణికా

కుటిలవచ శిధురసము గ్రోలెడు చెవికిం

గటు వీశాస్త్రము వలది

చ్చట నినుఁ జదివింపకున్న జరగదె మాకున్.

9

తే. అనగ నే నట్టివాడఁ గా ననఘచరిత

.యించుకించుక మీవంటి యెరుకగలుగు

పెద్దవారలకితఁ బెరిగినాడ

నవధరింపుము శిష్యుగా ననిన నతఁడు.

10

క. ధన రాజ్య రమోమదమునఁ

గనుగానని నిన్ను శిష్యుఁ గాఁ గైకొను కం

టెను నేరమి గలదే ననుఁ

గనలించుచు ప్రేలకీక బాకాలు మటన్నన్.

11

- క. అచటన్ “దేవ్విగతాయు
శ్చ చికిత్స” మను నయోక్తి చర్చను నుచ్చా
వచవచనంబుల దోషము
ప్రచురముగానీక మాని పతి కిట్లంటిన్. 12
- తే. నీవు సదివింతు వనుచు నిన్ని యును విడిచి
బిచ్చి మెత్తంగరాదుగా బేలతపసి
కడవనాడకుఁ జాలు నీ గొడవ యేల
వెజ్జఁ దనమేల యన మది లజ్జవొడమి. 13
- కా. కంటే బ్రాహ్మణుఁ డెన్ని కాలు లఱచెన్ గర్వించి వీరెల్ల నా
కంటెం బాత్రులె విద్య కల్లె విది నేగకొందు నంచు న్మదిన్
నెంటెంపుంజల ముప్పతిల్ల గపటాంతేవాసి నై శాంబరిన్
గొంటుంజందము మీర శిష్యులఁ గడం గూర్చుండి చర్చారతిన్. 14
- తే. కాయబాలగ్రహార్థ్యాంగకములు నాల్గు
శల్యదంష్ట్రాజరావృష సంజ్ఞ నాల్గు
నైన యష్టాంగకము తావు లారఁగల్గు
వైద్య మెనిమిది నెలల సర్వమును నేర్చి. 15
- క. ఇరుమాడురుచుల దోషపు
విరసత మానన్ జ్వరాది వృష్యాతంబై
పరఁగు చికిత్సయుఁ గని శాం
బరిఁ బాసి తపస్వితోడ మదఘన నంటిన్. 16
- కా. తండ్రి నాకు ననుగ్రహింప గదె వైద్యం బంచుఁ బ్రార్థించినన్
గండ్రల్ గానటులాడి ధిక్పతులఁ బో కాల్యంటి వోహోమదిన్
దీండ్రల్ గల్గినవారి కేకరణి నే నిన్ విద్య రాకుండునే
గుండ్రా డాఁచినఁ బెండ్లియేమిటికిఁ జిక్కుం కష్టముష్టింపచా. 17
- మ. ఆనినం గన్నులు జేవుఁటింప నధరం బల్లాడ వేల్పునః
పునరుద్యద్భృ కుటీభుజంగయుగళి పూత్కారఘోరానిలం
బన నూర్పుల్ నిగుడన్ లలాటఫలకం బందంద ఘర్మాంబువుల్
చిలుకం గంతుదిదృక్షురూక్ష నయన త్వేలాకరాశధ్వనిన్. 18

వ. జటిలుండు గిటకిటం బండ్లుకొరికి హుమ్మని కటమ్మ లదుర ముకుఁ బుట
మ్ములు నటింపఁ గటాకటా కుటిలాత్మా యటమటమ్మనవిద్య గొనుటయుం
గాక గుట గుటలు గురువుతోనా యని కటకటం బడి కకపాలలోని బూది
కేలం గొనియాసురియగు మాయ మాయెడం బ్రయోగించి యపహసించితివి
గావున నసురవై పిశితంబును వసయును నస్మగ్రసంబు నశనంబులుగా మేసవి
వసుధ వసియింపుమని బసుమంబు సల్లగుండెజల్లుమనికల్లువడి మునితల్లజు
పదపల్లవంబులం ద్రెళ్ళి యిట్లంటి. 19

శా. నాయజ్ఞానము నైచి సంయమివరేణ్యా! కావవే రాక్షసుం
డై యే నెట్లు భజించువాడె దురితం బయ్యో నృమాంసంబు కూ
డై యే నెట్లు భరించువాడె నుదరం బార్ద్రాంతరంగుండవై
యో యయ్యా! దయసేయవే యవధి యే నోపంగడే హింసకున్. 20

చ. అనినఁ బ్రసన్నుడై ముని కరాబ్జములన్ నను నెత్తి వత్స! మ
త్సునిశితకాపకూలహతి స్రుక్కిలిగా యిఁక గొన్ని నాశ్శృపైఁ
దనయను మ్రింగఁబోయి యొక ధన్యుని దివ్యశరార్చి బ్రేలి వే
కనియెదు భద్ర మన్నఁ దురగంబు పయింబడి ప్రాద్దు గ్రుంకగన్. 21

క. సన్నఁపుఁ దలయేరున మయి
యన్నకొనుచు నాము దిన్న యట్లయి రాఁగా
ఖిన్నుడనై పురి కేగితి
దిన్నదనం బుడిగి కొన్ని దివియలు వెలుగన్. 22

క. అంప దగువారి గసరుచు
నంపి నగరుసొచ్చి వెలదు లారతు నీఁగి
నింపఱ గళాభిహతులం
జంపించితి వారి నన్ని కామధ్యమునన్. 23

సీ. అభ్రమండలి మోచు నందాక నూరక
పెరిగినట్లొ మేను నరవరేణ్య
యవధిభూధరసాను వందాక నూరక
పరచినట్లొ మేను పార్థివేంద్ర
యబ్జభూభువనంబు నందాక నూరక
యెగసిన్గట్లొ మేను జగదధీశ
యహిలోకతల మంటు నందాక నూరక
పడినయట్లవు మేను ప్రభువతంస

గీ. యఖిలజగములు మ్రింగునం తాఁకలియును
నబు లేడును జెడఁ గ్రోలు నంత తృప్తయు
నచల చాలన చణమైన యదటు గలిగ
నసురభావంబు నను జెందు నవసరమున.

24

క. రక్కసుఁడనై నెపంబిడి
యొక్కొక్క యపరాధమునకు నొక్కొక్కడుగా
బాక్కఁగ లోకము పురపురఁ
బాక్కఁగ బాడయ్యెనంతిపురంబున్ పురమున్.

25

తే. దారుపాదైనఁ గళవుల యూశ్మకరిక
మెసవదొరకొంటిబ్రజమారి మసగినట్లు
తీతఁగతిపయదినముల దేశ మెల్ల
మల్లె వట్టినచేని క్రమంబు గాగ.

26

వ. ఇవిధంబున విధివిధానంబున యాతుధానుండనై ధారాధరోత్సేధంబును
నతినిశితరోమసుం బాధంబును ధూమసమధామంబును ధృతాంత్రదామంబును
జలత కపాలకుండలంబును జ్వలితసితదంష్ట్రామండలంబును నాగాయుత
త్రాణంబును మస్త కోత్తుంగఘోణంబును నై యనవరత హింసానురూపం
బగు రూపంబుఁదాల్చి శకటాంగభంగికమ్ములై యింగలమ్ము లొలుకు నపాం
గమ్ములం బిశంగమ్ములగుచు బశ్వబ్జనాను మోచనమ్ములగు లోచనమ్ములు
వెలుంగ బభ్రుకేశమ్ములు దూల సకల భూత భయంకరమగుపటిమ నచటి
యుటజమ్ముల కుఱికి జటియనక వటువనక యతివనక క్రతియనక గృహి
యనక సతియనక శిశువనకభక్షించిభక్షించి కుక్షింభరత్వంబునం బ్రవర్తిల్లితి
నదియట్లుండె వినుము, తారలకు వర్ష ధారలకు నిసుములకుఁ గసవునకులెక్క
గలిగినం గలుగుగాని మదీయ జతరానల జీర్ణజంతుసంతానంబునకు లెక్క
యిడ నక్కమలగర్భండునుఁసమర్థండుగాడిట్టి కృత్రిమదనుజభావాప్తుండనగు
నాదౌష్ట్యంబు సవ సవగాఁ నెలిసి ముదురకయమున్న ముత్తకత్రంబులం
బుట్టినింటి నా రుత్సహవలోక వ్యాజంబున ననిపించుకొనిచని నిజగృహం
బుల నునిచి రక్షించుకొనియొండి రిపు డే వశనంబుగానక కన్న యిక్కన్ని
యరి గైలాసకాననంబునం గుసుమంబులు గోయదానింగని కనికరంబుడిగి
కడుపుఁ జిచ్చునకు మ్రింగం దలుము కొని వచ్చి యిచ్చోట భవదీయ
దర్శనంబున వృజనరుజవలవిమాక్షుండనై నిజప్రకృతింబొంది కృతార్థుండనైతి.

క. ఈ యుపకారమునకుఁ బ్రతి
సేయగ శక్యంచె జంభ జన్నిభ శఫరా
త్యాయతలోచనయైన మ
దీయాత్మజ నీకు నిత్య దేవీమణిగన్.

28

క. ఆయుర్యేదముఁ గైకొని
యాయంతిం బెండ్లియాడు మెలమి రమా నా
రాయణపరిణయ గేయవి
గాయనగంధర్వమైన కవ్యపుఁగొండన్.

29

లయ. అన్నగము పైజరత పన్నగపతిస్పటల
నన్నెగనికోటతుదలన్నెగడుకొమ్మల్
మిన్నగతరాయరుచిఁ జెన్నగువిమానముల
తన్నగడపన్నగఁ బ్రభిన్నగజఘోట
చ్చన్నగహసాపణము లన్నిగనిగద్యుతి ర
విన్నగుమణిప్రకర మున్నగరిమం బే
రెన్నఁ గలయంగడుల వన్నెగనిసంపదల
మన్నగరియొప్పు బలవిన్నగరితేవన్.

30

తే. అని నిజోదంత మావంత యైన దాఁప
కంతయును శిష్ట నద్భుతం బంతరంగ
మంతయును నిండి హర్షించె నాస్వరోచి
యంతరవియేగఁ బశ్చిమాశాంతమునకు.

31

మ. వికనీల్లం బ్రజచక్రపాలనము గావించెం గరవ్యాపుతిం
గబంబంతంబుల నాక్రమించె బాసగం గా నేర్చవర్ణాభి గాం
లికిఁ బాశం బెఱరాజకోటిఁ దుది శాంతిం బొందె దైవంబు నే
తకుఁ దాపం విక నే లనంగ నిను దస్తప్రాప్తు దయ్యెం గడున్.

32

తే. అమరవరు డైన యిందీవరాక్షు మేన
నరిటుకొన్న స్వరోచి బాణాగ్ని వోలె
నంతఁ గనుపట్టె శుకకుండకాంతిదగడి
సాంధ్యరాగంబుపశ్చిమాచలమునందు.

33

క. తలచూపె నప్పు డభిలా

శల దట్టఁపుటిరులు చిలువ జవరాలు నభ

స్థల మండపోపరిసీఁ

మల నిడిన నీతాండపటలి మాడ్కిం జుక్కల్.

34

ఆ. సాంధ్యనటనచండ చండీశపదహారిఁ

ధరణిచక్ర మొరగి శరధిఁ గ్రుంగ

దోర గల్లువడియె భూరధేతరభాగ

చక్రమనగ నపుడు శశియు దోఁచె.

35

క. తమ మనుకాలహి ప్రపం

చము నెరగొని యోషధీశ సద్యఃకృదం

డమున మగుడం గ్రక్కెడు

క్రమమున నొయ్యెయ్య విచ్చి కడలకుఁ దొలగన్

36

వ. ఆనఁతరంబ క్రమక్రమంబున,

37

సీ. కలయ వెలువఁ గట్టి జలజలఁ బ్రవహించు

శశికాంతవాఁతనిర రము జలము

మలయానిలముచే దుమార్తంబున రేగు సా

గంధికంబు రజంబు కలుకుదుమ్మా

నిండా ర విరిసిన బొండుమల్లెల నుండి

వడియు మరందంబు గుడరసంబు

తొలఁకి మింటికిఁ బొంగు దుగపాధోరాశి

కరడులమీఁది మీఁగడల మెలుగు

గీ. తనకు రసవర్గములుగా సుధాకరుండు

సారెసారెకుఁ గరములు సాఁచిసాఁచి

యచ్చ తెలుపుగ నపుడు బ్రహ్మాండమండ

పంబు వెన్నె లసన్న సున్నంబు నేసె.

38

వ. ఆసమయంబునం బరిశ్రాంతుండను నమ్మహీకాంతుం దొక్కశశికాంత

శిలామండపంబున దట్టంబుగాఁ బ్రతిచిన చిగురుపటపుల గంధర్వరాజునుం

దానును సుఖాసీనుండై యిప్పకథాగోష్ఠి నారాత్రిగడపె నంత.

39

సీ. తనుఁబాసి శశి దవ్వు చనిన నెవ్వగఁ బోలెఁ
దొలిదిక్కుజవరాలు వెలుకఁబా
ప్రథమాద్రీసభయందుఁ బఱచిన కెంబట్లు
జముకాణ మనఁగ రాగము జనించె
ధవుఁగూర్చి కొసరుచున్నవివోలె ముఖరాలి
వనరుహాస్యములఁ బద్మినులు లేఱచె
భానూష్మభీతి మున్నడిన చుక్కలభంగి
దొరలె వేకువగాలిఁ దరులమంచు

గీ. కాలగుణయుక్తి మింటి చక్కటికి నెగయ
వాసపునిపట్టిపొడవుగా వైచియాడు
గచ్చుచమరిన దారుచక్రంపుబిళ్ళ
వోలె నొయ్యనఁ బ్రాచి లేఁ బ్రొద్దు పొడిచె.

40

క. ఈగతి నత్తఱిఁ దెలలెల
వేగిన గంధర్వపతికి వేగుట విని తా
రాగమున నేగి కాంచిరి
రాగమ్మున గొలిచి మనుపురాతన ఖచరుల్.

41

ఉ. గాంచినఁ బొంగి వా రొసఁగు కానుక లర్థిఁ బరిగ్రహించి మ
న్నించి పురప్రయాణరతి నిక్కనరేంద్రుఁడు మున్ను గాఁడటి
చ్చంచలవాహమై మణుల చాయల దిక్కు లలంకరించు పూ
న్నంచు రథంబు చాఁగు బళియంచు నకీబులు మ్రోయ నెక్కినన్.

42

క. నందనయు నుచితరత్న
స్యందనమునఁ జనియె నర్థి జనకునిబడి న
య్యిందీవరాక్షుఁ డీగతి
మందరమున కెగయ గగన మార్గమునందున్.

43

సీ. మండిగా లిడి దంత శుండాగ్రహతిఁ జించి
జలధరాంభముగరుల్ చల్లులాడ
నహిమాంశుహయ హేష లాలించి చెవివంచి
కెరలివాజులు బ్రయల్ గొరిజద్రవ్య

ధ్వజవాతహతి నార వైద్యుతాగ్నులఁ జూడి
పగలు దివిలయవారు పంజాలె త
బెటులు చప్పుడు లాత్మ భేరుస్వయం గ్రాహ
పరిరంభసుఖము భేచరుల కొసఁగ

గీ. జామరప్రభ గగనగంగా మరాళ
చకచకభ్రమ మొదవింప శంకరాద్రి
కాననము మోచి మందరా గంబు, చాకఁ
బాఁజా పెట్టిరిదన్నూల బలము దొరలు.

44

క. కుంజరశతాంగహయభట
రంజితమై పైరజఃపరంపర లలమన్
మంజాలకాంతిఁ గనీసపు
మాంజిష్ఠముఁ బోలె గగన మండప మమరన్.

45

తే. సారిది నీరీతి దివిఁ దోడు నూపినట్టి
దొరలు గొలువంగ ఖచరేంద్రుఁ డరిగి యరిగి
మింట గ్రహరాజు తనసగ మింటవెలుఁగు
మంథగిరిఁగాంచి పలికె నమ్మనుజపతికి.

46

సీ. జరతకచ్ఛపరాజు చరమాంగ గృహమేధి
భోగివేష్టనరేఖఁ బొలుచు జాణ
కులములోఁ దరిరీపు గలిగి మించివ మేటి
మై నాకు నొరనిన మాసటిడు
తొలువేలుపులవేలుపులపనుల్ గొను తేఁడు
కడలిరాయలలోరు గన్నగబ్బి
సురరాజునకుఁ బొందు కరిఁ జేర్చు మరకాడు
కల్పకంబుల పంట కమ్మరేఁడు

గీ. కంటె మధితసుధాధాత కటకజాత
చంపక వనప్రకంపనా కంపవిసర
దాఖరముఖరవమధుకర ముఖరశిఖర
నందరసుమరిదిరతి బగు మందరంబు.

47

శా. వెకుంతాంగదహేమ మాతతవల ద్వాతాశవాకృష్ణరే
భాకారంబులఁ జుట్టునంటి మొలనూలై మేటి యొడ్డాణమై
శ్రీకారప్రభఁ గంతియైశిఖరిరా ట్సింహాల్ల సత్పట్టమై
యీకొండం గనుగొంటెమా మునిపుడున్ హేరాశపుంగాంకులన్. 48

తే. వేదవేదాంతముల వేధ వెదకి కనని
పద్మలోచను శ్రీపాద పంకరుహము
లబ్ధరేఖాంకితము లవే యచలవంశ
వల్లభుని మేఖలాసీమ నెల్ల మెఱయు. 49

ఉ. నాలుకబంతి వ్రేలఁబడి నంజునఁ దోఁగి తమాలపల్లవ
శ్రీల హసింప నుబ్బి కనుఁగ్రేవతి జేవురు పుక్కిలింపగా
నాలికమేని పీఁ చెగయ వాడినమాల్యమువోలె నాదిమ
వ్యాళము దీనిపగ్గమయి నట్టి యవస్థఁ దలఁతు నెప్పుడున్. 50

చ. బిలముఖపంక్తి నీధరణి భృత్పతి వారిధి నిర్భర భ్రమిన్
దలముగ మున్ను ద్రావిన సుధారసధారగుణంబునం జుమీ
పలితవికారదూరనిరపాయసుఖసితిఁ గాంచె నాఁగఁగో
మలవిచలచ్చిరోరుహతమాలవినీలిమ రేఖ యొప్పెడిన్. 51

చ. జడధి మధింప జిక్కి సుధ సౌరభ మానుటఁ జావు దక్కితా
పడకులనుండి దుగభవ పాండిమ బొందుల నంద మొందనిం
దడవినికాలతోఁ గదుపులై చరియించును మేఁతకై బయల్
వెడలి ధులీకుశీరశకులీమకరీముఖవారిజంతువుల్. 52

మ. అనుచు జందనపంక పంకిలతలం బై కేతురుదాతపా
ధ్వనిరుప్తంబయి మంచకోపరికుటీ వాటినటన్నర్తకీ
జనమై యశావక సర్వతఃకలిత వీక్షాలోరణస్రఞ్చిబం
ధనమై యొప్పు పురంబు సొచ్చి భవనద్వార ప్రఘాణంబునన్. 53

క. మంతుల బాంధవ భట సా
మంతుల నాశ్రితుల నినిపి మహి కాంతు నిశా
కాంతమణికాంత కందళ
కాంతంబగు నొక్కదొర నగరి విడియించెన్. 54

వ. విడియించి యనంతరంబ యతపురకాంతాకరాంతతంతన్యమాన మణి భాజన
 నీరాజన మంగళంబు లంగీకరించి ప్రియాంగనల సంభావించి మగుడ నా
 సానమండపంబున కేతెంచి మతంగ మంకి మంకణ మందపాల మరీచి మాం
 డవ్య మా ర్కేంద్రేయాది మహామునుల రావించి లగ్నంబు నిశ్చయించి గగన
 చరజంఘాలకరఁ ప్రేషితలేఖతరు లేఖాముఖంబుల జిత్రరథ చిత్రాయుధ
 చిత్రసేనాదులగు గంధర్వులను వరాహకర్ణ గజకర్ణ సుకేతుమాణిభద్ర
 ప్రముఖయుత్తులను రేవంతి ప్రముఖగుహ్యకులను మందార ముఖ్య విద్యాధరు
 లను బిలిపించి వినయపూర్వకంబుగ విత్తాధిపతికి విజ్ఞాపనపత్రిక లిఖించి
 నిజప్రధానులం బుంచి నలకూబరు రావించె నంత.

55

క. పసుపుల నలుఁ గిడి రైదువ
 బిసరుహలోచనలు పెండ్లి పెద్దల యాజన్
 వసుధాధ్యక్షులుభుక్తున
 కనితాలకభరతుఁ బేరటార డ్రొగిఁ బాడన్.

56

ఉ. మజ్జనమాడె రాజు కృశమధ్యమ లింపున వంప గుంపులై
 గొజ్జగనీటివెల్లువలు గోనజవాజుల నిగ్గు జూప జం
 చజరతాహికంచుకము చాయమడుంగుల నొత్తెఁ జెమ్మనీ
 రుజ్జగిల న్వహించె మెయి నూఁదినఁ బాటు దుకూలచేలముల్.

57

చ. గరువునకొత్త జెంగలువ కచ్చుఘటించిన మార్చి జుట్టె జెం
 దిరిక చెఱంగునం బనీడి తీఁగలు నించిన జిల్లుపాగ బం
 భరసభవాసనా పవన పారణఁ దేల నలందెఁ గస్తురిన్
 మరకతమాక్తి కాది మణిమండన మండితుఁ డయ్యె నయ్యెడన్.

58

మ. కదిసెన్ లగ్నమటంచు మంత్రులు దొరల్ గంధర్వరాజాజ్ఞను
 న్మద వేదండఘటాభటాశ్వ రథసేనాజైత్రవాదిత్రసం
 పద మీఱం జనుచుంచి కాంచి ముద మొప్పంజేసి రారూఢుఁగా
 గదళికాంచనకక్కుల న్మెఱయు లేఖస్వామిచాదంతిపైన్.

59

ఉ. అత్తఱి బట్టణంబు వికచాంబురుహాక్షులు కాతుకంబునం
 జిత్తము లుల్లసీల్లఁ గయిసేసి గృహంగణసౌధమూలికల్
 హత్తినరేంద్రవీధిఁజతురంగబలంబులుఁ గొల్వఁగా మరు
 న్మత్తగజంబుపైఁ జను కుమారశిరోమణిఁ జూచి రుబ్బునన్.

60

ఉ. అంచెలు గట్టి కాలితొడు సైచన నీవు గదమ్మ ప్రోదిరా
యంచ లి వేటిసంగడము లయ్యెను దయ్యెను యేటివేడ్క నా
కంచు బదంబు నన్నొరయు నందియ యూడఁగ దన్ని పోయి వీ
క్షించె లతాంగి యోర్తు మురజిన్నిభు సాగరు మేఖలావిభున్. 61

చ. వలపులపల్లవుండొకఁడు వట్టిచలంబున నేప దీనయై
యలకలు తీర్చి తీర్చి యొకయచ్చరవచ్చి నృపాలు నన్నగ
ర్వెలువడి చూచెఁ గాముకుఁడు వెంట నె రా నపు డాత్మఘర్మయై
వెలువెలబాటెఁ దన్ముఖము వెల్వలఁబాటె విటాననాబ్జమున్. 62

చ. చిలుకలకొల్కి కల్కి యొక చేడియ నాటకసాల మేడపై
నిలువున నాడుచుండి ధరణీపతి జూడ దలంచి యంచునన్
నిలచిరహిం గనుంగొనుచు, నెయ్యమునం దనువల్లి యబ్బికం
చెల లెగిపడ్డఁ గేతనము చీఱచెఱంగున మూసెఁ జన్నులన్. 63

ఉ. కీరమనోజ్ఞవాణి యొక కిన్నరి కిన్నెర మీటిమీటి యొ
య్యారపులీల నేగిఁ వసుధాధిపుఁ గన్గొ నె జ్ఞిపయ్యెదన్
హారముఁ జక్కఁబెట్టెడు కుచాహితహస్తముపైఁడిగోళ్ళు హిం
సారతి సేయు దర్పకుని సంపెగముల్కాలుఁ బోలె మించగన్. 64

చ. పరవశదైన్య మాడుకొను ప్రాథలఁకానగు ఘర్మవారిచేఁ
గరిఁగి స్రవించు చిత్రకము గాన దనాదృతవీటిపాటలా
ధరమున సున్న మంటినవిధంబును గానదు నవ్వుటాల కా
భరణమి గొన్న గాన దొక బాల నృపాలునిఁజూచి నివ్వెఱిన్. 65

చ. అలికులవేణి యొక్కతె రతాంతమునం దనయంగవల్లికం
బులకలు చొక్కు లేజనురు బుట్టఁగ నేగి నరేంద్రుఁజూడ నా
పులకలు చొక్కు లేజెనురుఁ బోవక యట్టుల యుండె నట్టి దొఁ
జెలువగు వానిఁగన్గొనిన చెల్వకుఁ యాపుల గావె కూటముల్. 66

చ. ఆలరులబంతి జృంభికకు నడ్డము సేయుచు గర్ణపాళిపైఁ
కలకలఁ ద్రోయుచుం దరఁగలొ ప్రమదాశ్రులు గోటమీటుచుం
జెలిభుజపీఠ నొత్తగిలి చిల్కను దువ్వుచు వాలుఁగన్నఁ గ్రే
వల కుదధారచేర నొక వారవిలాసిని చూచె రాసుతున్. 67

- చ. జిలుగులబెట్టుచుం దొడలఁ జంద్రికపావడ యంట మైతడిం
బెళ షేళఁలేని చీరఁ గటి బింకపుజన్నులఁ జేర్చుకొందు వే
జలకము లాడి యాడి యొక చాన కరస్థితకేశయై నృపు
న్వేలువడి మాచె లోబడితి నీ కని బాసకు నిల్చెనో యనన్. 68
- మ. ఒక నేత్రాంబుజ మొక్కగల్ల మొక చ న్నోయ్యారపున్ లీల వీ
ధికఁ దోపన్ దలు పోరఁగా నొకపురంద్రరత్న మీక్షించె రా
జకిశోరంబుఁ దదీయ లై వెలయు భాషాలక్ష్మణం జూచి త్ర్యం
బకభాగంబు మొఱంగి మైత్రికి శివాభాగంబ యేతెంచె నాన్. 69
- మ. కలయం గూర్మిఁ జెమర్చు నంగముల లగ్నంబైన సన్నంపుమం
జులకా శేయమునందు మించు కమలస్తోమంబుచేఁ జూచెనొ
క్కలతాతన్వి చెలంగి పొంగుమది కాంక్షల్ దీఱ మే నెల్లఁ గ
న్నులు గావించి కుమారుజవ్యనము చెచ్చుం జూచుచందంబునన్. 70
- వ. ఇత్తెఱంగునం గరంగు నంతరంగంబులు గల కురంగాక్షుల యపాంగం
బులం దుఱంగలించు సి తేఱితరళదృగ్గోచలభంగశృంగార రసవీచుల
చాలునంబోలెఁ బొదువంబడియాలంబిత చీనాంబరప్రాలంబ మాలికాచిత్ర
మ్ములగు నాతపత్రమ్ములు మెఱయఁ బత్రమ్ముల డిగ్గిదుర్గాధిపతు లేమేమయని
త్రోపుత్రోయనాడుచు వీచువీచోపులచ్చమ్ములగు కౌముదీగుచ్చమ్ముల సంత
సింపనంతిక పైజయంతికలం గ్రాలువలువలంబొలయు చిరుగరువలిందూలు
నీలాలకలయలకలుభయపార్శ్వ సముత్తుంగమత్తమాతంగ మద సౌరభసంగి
భృంగసంఘంబుల నెలయింప నింపారుకలపంబులబ్బాటునం బేటులెత్తి
యొండొరుల యొత్తడిం బొడిపొడియై యైగయు విస్మయర పరాగపూగంబు
చదల నెల్లెడ నుల్లెడగట్టి నట్టమర దట్టదట్టముగ సాగునాగరుల వాగారవ
మ్ములు నిగుడ నెడవడక పొగడు పొగడికల కలకలమ్ములుచు పుంఖాను
పుంఖశంఖ భేరీపటహ కాహళ వేణువీణాది వాదనధ్వనంబును గల మధు
రకిన్నరీనిశ్వాణంబుల రాణంద్రాణ జెఱుచు విన్నాణంపుఁ గొల్పుటెలుంగు
లును వేల్పు గాణలుపాడు లక్ష్మీనారాయణుల కల్యాణంపుఁ బాటలం దీటు
కొన్నతిన్ననిరవంబులుం గలిసి బలిసికొనుకోలాహలమ్ము లిమ్ముగ సందడుల
నేచగలుగంజడియువేత్రహస్తు ప్రశస్తకర సాహో ని నాదంబు సంబంధించి
పెంపొలయ సత్యంత కాంతంబయి నిరంతరగతింగ్రంతనడవ నడదివియై
మకుటారవిందరాగంబులు వెలుంగ నలుగడలసామంత సందోహంబు క్రందు

కొన మందమందగమనంబునం జను బృందారక వేదండంబుపై నుద్దండచ్చా
యాకలాపంబు జంబేటి జంబాల కదంబుకంబు డంబువిడంబింపఁ దిన్ననిరవం
బునంగలసి బలసినకోలాహలంబు హంసాది విహంగమృదయంగమరావం
బును బెడంబువడ నడచు క్రంత నత్యంతదర్శనీయంబులై మెరయు మంగళ
ద్రవ్యంబుల నెడనెడఁ దీండించు పుండ్రేక్షుడండంబుల కడలఁ గడలు
కొను పసరుటాకుల డాలు శైవాలంబు నందందక్రంగుగా మండుచేదివియులు
చెందోవలునుంగాఁ బార్శద్వయసముత్తుంగ మణిసాధవీధికాకోదోంతరాళం
బున గంధ గజ ఘటాఘనాఘన కాంతిక భూళిమాగధ ప్రవాహంబునం
గూలంకషంబగు నృపతిపథయమునాహ్రదంబు గగనగంగావగాహనాభ్యా
సంబున నిండుకొనిపోవునదియునుంబోలె దనరదనముద్దామతేజోధరంబునన్
జడిసిన మేరుగిరిమోరులుంబోలెఁ దీగుగలభుజంబులందాటుమాటుగా నిడిన
తారతారంపుఁ బంచస్వరంబులుఁ దోరంతహారంబులుఁ గేయూరహారంబులుఁ
గరికంకణ కురువిందకందశంబులుఁగటికనక మేఖలాఘటితంబగుచారు కరా
చురీమరకతంబుఁబిడి మెఱుంగులుం దరిసి వెన్నెలక్రొన్నురువులు బోరన
న్నగు నరపడుగు జిలుగు కంచుకంబునమించి వెలుపలం దోఁప మంచుగవి
పిన గోహణమహీధరంబునుం బోలె రాజధవనాంగణంబు చేరవచ్చె నంత
నక్కడ.

71

క. కాంతాకదంబ కిసలయ

కాంతకరావర్జ్యమాన కనకఘటి ని

ర్యాంతసుగంధిజలంబుల

నింతి జలకమాడి జిలుగు లిడి తడి యొత్తెన్.

72

చ. తళుకు దుకూలకాటిఁ గటిఁ దాల్చి కుటీర మలంది హారకుం

డలమణిపారిహర్యరశనాకటకాంగుళిముద్రికాదిభూ

షలు తొడి పారిజాతవికసత్ప్రసవావళిఁ బూని యొయ్య న

వ్వెలఁది విహహవేది కలివేణులు దేఁ జనుదెంచె సిగ్గునన్.

73

తే. ఇట గృహద్వారసీమకు నేగుదెంచు

నాకుమారున కిందీవరాక్షుఁ డెదురు

గుని మరుత్కరిడిగ్గి వందన మొనర్చు

నతని దీవించి హితమంత్రి యాతముగాగ.

74

వ. ధూసురాశీర్వాదనాదంబులు రోదసి నిండ నభ్యంతరగృహంబునకుం దోడ్చొని
నంత నప్పుడప్పుడమి తేఁ దెడనెడం బుణ్యాంగనలొసంగు నీరాజనోప
చారమ్ములాదరించుచుఁ గఱ్ఱాంతరద్వార దేశంబుల మంగళార్థంబు గా
నిడిన పూర్ణకలశ ముఖరాదిపదార్థంబులఁ గనుఁగొనుచుఁ దోరణస్తంభాయ
మాన రంభాతరుకిసల యోత్తాలతాశవృంతానిలంబులఁ గుంతలంబులు చలి
యింప మంధరగతిఁ గింపురుష వృషభుండగు గంధర్వరాజు ప్రధానుం
డొసంగు కైదండగొనియల్లనల్లననడచి పురోహిత బ్రాహ్మణబంధుపురంధ్రీ
సందోహ నీరంధ్రంబులు వైవాహికక్రియారంభ సంభార సంభ్రమద్రంభాది
మరుద్రంభోరువులకలికనునసోగపలుకుల కలకలంబునం గొలగొల మనుకొతు
కా గారింబు సొత్తెంచి. 75

చ. ప్రభలు నభోవిటంకమున భానుమరీచులఁ బ్రోదిసేలుఁ గౌ
స్తుభనిభనూత్న రత్నపరిశోభితమై గరుడాత్మవేగు
గ్విభవము పొల్పుగుం జవికవిద్రుమపాద సువర్ణపీఠివై
బ్రభుత దలిర్ప మామ పయప న్వసియించె చుదంచితస్థితిన్. 76

క. విధియుతముగ ఖచరుఁ డవ,
న్యధినాగున కొసఁగెఁ బసిడి హరివాణమునన్
మధురమఖభృగ్వీదధి
మధురససంపర్కమయిన మధుపర్కంబున్. 77

తే. అంచితాకృతి సాక్షాత్కరించి నట్టి
రమకుఁ బ్రతివచ్చు సురమనోరమ మనోర
మ యనుదాని ననుంగుజామాతఁ గైట
భారిసరి గాఁగ నర్పించి ధారవోసె. 78

క. తదనంతరంబ హరము
పొదలు మదిన్ మెట్టుబ్రాల పుట్టికలయెడం
గదియం బట్టిన పెండెరఁ
గదియించిరి బంధుజనులు కన్యావరులన్. 79

ఉ. అప్పుడు తూర్యముల్ బారయ నమ్మిగునమ్ము విలోకనస్పృహం
దెప్పలఁ దేల పంపఁ బడు తెల్లనిచీర తెరంగ్రమంబునం
గొప్పు మొగంబు నట్లు, జను గొండిలుఁ దోపఁ లతాంగిపోలేఁ జె
ల్వప్పతిల న్సుధారసపయోనిధి పెండెరఁ బుట్టు నిందిరన్. 80

చ. కటకరవంబు బోయ కలఁగన్ రమణుల్ తెరచీర వంచినన్
దటుకున రాజు మోమెనుట దారసమైన లతాంగి నేత్రముల్
చటులత లజ్జఁ దల్లడిలె జాలరి చేపలఁ బాసి ధాత్రిపై
నటు నిటు మిట్టి మిట్టుపడు నంబుచరంబులుఁ బోలె నత్తరిన్.

81

మ. ఆవనీశత్రిదశేంద్రుజాపు బరి కన్యాగండపాళిద్వయా
నవలావణ్యరసంబుఁ గొల్లగొని యం తం జెంత ఫాలంపురా
జు విలోకించి చలించి కైకొనిన యా సొమ్మెల్ల ఘర్మాంబుకై
తన మొప్పు న్వేసడించి తూటెఁ గబరీ తాపించుకంజాంతమున్.

82

ఆ. రాజుమాడ్కి కపుడు రాజీవముఖిమాడ్కు
లెదురుకొనియె లజ్జఁ గొదిగికొదిగి
జడిసి జడిసి జహ్ను సంభవాంభో వేణి
కెదురులెక్కుమీల కొదమతనగ.

83

మ. తనుమధ్యత్రివళుల్ నటింప నిలమిఁ దన్ మట్టియై లోమఁగాఁ
గనుపాపల్ పయి తెప్పలం గదియ నుత్కంఠాగ్రయై నిక్కి నా
ధునిమాళిం దలఁబాలు వోసె నవలా దోయ్మాలకూలంకష
స్తనవిస్ఫూర్తికి సందిదండలధళిల్ సాహోనినాదం బిడన్.

84

చ. ముడివడు కంకణప్రఫల ముత్తెపునే సలు దోయిలించి యె
త్తెడుపటి బాహుమూలకు చ దీప్తులపైఁ బలిదృష్టి పర్వినం
బొడమిన లజ్జఁ రాణీయుగమున్ వెసవంచి య మాళిమిఁగి కై
పొడవునజల్లె లేనగవు పొల్తుక తెప్పల నప్పళించుచున్.

85

క. సకల క్షౌపతి యిడఁ గొ
మ్మ కచంబులనుండి రాలె మ్మాకికములుసా
త్వికజనితగండఘర్కాం
బు కదంబాసారగరిమఁ బునరుక్తములై.

76

క. పతి సతిపైనిదుముక్తా
వితతి పడం దొడఁగ వడి భవిష్యత్పురుషా
యిత నిర్దయరతిరభస
చ్యుతసితకబరీప్రసూన సూచకమగుచున్.

87

కా. కట్టె న్మంగళనూత్రమున్ శరధిశంఖ శ్రీలక్ష్మన్ బొమ్మలం
గట్టం జాలెడు కంఠపీఠ నిఖిల క్షౌభర్త కోణద్యుతుల్
దట్టం బైనఖకోరకోత్కరము తద్ద్రేవేయ హైమస్ఫుర
త్పట్టస్థాపితపద్మరాగముల పంఠంబుల్ విడంబింపఁగాన్ ! 88

క. అట్టియెడఁ బెండ్లిపనులన్
దిట్ట లగుపురంద్రు లచట నిలిపిరి వహ్నిం
బెట్టిరి మణిపీఠ సురీ
పట్టముపైఁ బఱచి రందుఁ బతీయున్ సతియున్. 89

క. ఆశుద్విజహుతహరితశ
మీశాఖాశకలనినద మేదురవిశదా
బీశుజ్వాలాజాలహు
తాశక్రోడమున వ్రేల్చి రాహుతు లెలమిన్. 90

తే. తోయజామోదలాజలు దోయిలించి
ప్రమదమున వేల్వనొకకొన్ని చెమటనంట
వ్రేళ్ళు గనుపట్టెఁ గంజాయవీతిహోత్రు
నాలుకలు సాటి రాకున్న న వ్వేననగ. 91

తే. స్తనగుళుచ్చవధూదేహ దాడిమీ ల
తామతల్లికపై హోమ ధూమమడఱ
భర్త నభిమత రతిమహా ఫలవిపాక
మగుటఁ గోర ఘటించు దోహద మనంగ. 92

మ. జగతీనాథవతంస మానతళిర సృష్టేశనన్ నెయ్యపుం
జగదంబుల్ ప్రియ మొప్పమాన్పెడు తఱిం జంచత్కిరీటాగ్ర ర
త్నగణస్పర్శసహంబు గావలసియో నాకోర్కి దైవాఱ న
మ్మగువం బాదతలంబు వట్టి సనెకల్ మట్టించె మోదంబునన్. 93

క. కడు నవ్వించుచుఁ బెఱఁగులు
ముడి పెట్టెన్ బేరఁటాండ్రు ముదితకనుబామల్
ముడిపెట్టె సాలి నీగ్గున
ముడిపెట్టెన్ సార బెఱకు మోగున మరుడున్. 94

సీ. పరిణమించిరి ధరామర పురంద్రహస్త
 ఘటితచేలాంచల గ్రంథికలనఁ
 బరిపూర్ణనిష్ఠఁ గొల్చిరి ప్రదక్షిణపూర్వ
 వినతి నాలుకలార్చు వేడివేల్పు
 వీక్షించి రుమవీధి నక్షీణసుస్థితి
 స్థాయిఁ దోషిత రమాధవుని ధ్రువునిఁ
 బరిణయ ప్రాప్తప్రప్తిప్రేక్ష్య
 సాక్షాదరుంధతీ సతీకరఁగిరి

గీ. సకల సంయమి గణ నమస్కరణకృత్య
 మాచరించి తదీయహస్తాభిమంత్రి
 తాక్షతలు మాలిఁ దాల్చి రత్యాదరమున
 దంపతులు బంధుకోటికుత్సవ మెలర్ప.

ఉ. కూరిమిమంత్రితోడ నలకూబరుఁ డేకత మాడి పెద్దబం
 గారపుఁ గోరఁ గల్పవని కాజనికాంతము లై సచీరలున్
 హారవిభూషణావళియు నమ్మిధునంబుఁకుం బ్రియంబుతో
 నారదమాని చేత నద నం జడవించెఁగుబేరు పేరుగాన్.

క. కలిమి మెఱయంగ మఱియుం
 గల బాంధవు లొసఁగి రపుడు కాంచనమణిభూ
 షలుఁ జీరలు నరపతికిం
 బొఱఁతికి నుడుగరలు ముడము పొదలఁగ నంతన్.

సీ. పొగడపూవంటి కంపులమదాంబువులును
 మధువర్ణదంత శంబములు మెఱయ
 భీకరస్వరచారు బృంహితంబులు ఘనాం
 గారకక్షహకాలి కన్నులమర
 నిలఁజాట్టువడు తొండములనుంచు పూర్వాంగ
 మెత్తకంబై పిఱుం దత్తనిల్ల
 గటము లుత్కటములై నిటలముల్ బట్టువులై
 సిద్ధింపు మొగముల నుబ్బుమీఱ

గీ. స్వర్ణకన్యాంకుశప్రాస శరధికాద్య
 భేటకుధఘంటి కాద్యలం కృతులఁ జెలువ
 మొసగు గంభీర వేది భద్రదేశతము
 నల్లునకు నిచ్చె గంధర్వ వల్లభుండు

98

కా. ఉర్విజానకి మామయిచ్చె శిఖిసింఘోద్భాస వర్ణంబుచే
 నర్వాచీన ఘనాళి శోహితసహస్రా కీర్ణగా మింటఁబూ
 మార్వస్తామముఁ జిత్రయానముల నూటాడించు గాంధర్వగం
 ధర్వవ్యాహు ము దీప్తచండమణి కాండస్వర్ణసన్నాహమున్.

99

క. తళతళని తఱణి మెఱుగులఁ

దలతల మను మణులు మెఱిసి తలఁచినచోటన్
 నిలుచు విమానము భేదర
 కలలెలకుఁడు కూర్మి పెండ్లి కొడుకున కొసఁగన్.

100

త. మఱియు రజత మహారజతశయ్యాసన భాదన డోలాకలాచికాఘట కటా
 హవీటికాపేటికాది గృహోపకరణంబులును, మరకతకురువింద పురుష
 రత్న పురంధరమణిమాక్తికాది మహారత్నఘటిత కటక తులాకోటి కంఠికాం
 గదై కావళి కాంచి కోర్మికాది కలాపఃలాపంబులును, విచిత్రనేత్ర పేశల
 కాళేయ చేనాంకుక ధట్టంబులం బెట్టిట్టి పెట్టియలును, ఆమాల్యాగరు
 మృగమదసంకుమదకుంకుమ పటీర కర్పూర హిమాంబుపూరంబులు దట్ట
 పునుంగునగరువత్తును మంచిగందవోడి చాఁదుదముభాస్కరంబు లోనుగా
 గల పరిమళ ద్రవ్య సంభారపరంపరలును, జవ్వనంపుఁ గ్రోవ్వనఁ నివ్వటిల్లి
 మువ్వంపు వాలెఱువివ్వనవ్వనునుసోగ వెన్నెలలంగలసిపిసాళించు చంచల
 దృగంచల ప్రభలం బచారించి మెఱుంగుఁజన్నులఁ గన్నెతమ్మిమొగ్గలనన్నె
 నటమటించి పెన్నెఱుల మెఱుంగుఁదుమ్మెదవన్నెఁ దటమటించి నెన్నడు
 ముల విన్ను వెన్ను దన్నివటువు మిగిలి విటనికాయంబు రాయిడింబడి పుట
 పుటనైన కూలంకషచాటువుల మాటకారితినంబు మెఱిసి నాగరికపుఁ బనుత
 గరగరికలగళరవచ్చలాలాపాచరణంబుల రవణంబుల మిసమిసలఁ బసగలిగి
 మేలిమైన కులుకులరిసికజనంబుల మనంబుల మనులుకొలుపంజాలి మురచిరా
 భరణ భూషితంబగు పరిచారికా సహస్రంబును గూఁతునకు నరణంబుగా
 నిచ్చిమఱియును.

101

నీ. అవనతాంగుష్ఠాగ్ర హార్యనిర్వద్రత్న,
 ఖనిఘనాంతరికశృంగాటకములు
 ముదముదావహదివ్య మై రేయధారేయ
 గోత్రభిద్విటపి నిష్కుటయురములు
 మహిళాకదంబ డింబగ్రాహ్యగృహచర,
 స్మృగనాభిసారభ్య నిర్భరములు
 ప్రఖరాఖునఖర ధారావిదీర్ఘోదీర్ఘ
 సౌవర్ణమృత్కీర్ణజాంగలములు

గీ. కోకకలహంసముఖరితాబ్జాకరములు
 సిద్ధచారణగంధర్వ సేవికములు
 మందరద్రోణిః గొన్ని గ్రామములు కూర్మి
 తనయ పసుపున కొసఁగ గంధర్వవిభుఁడు.

102

తే. పారయాత్రికసురసిద్ధ చారణాహి,
 యక్షగంధర్వసాధ్య విద్యాధరులను
 నిజపురంబుల కనిచె నిం దీవరాక్షుఁ
 దుడుగర లాసంగి విభవంబు గడలుకొనగ.

108

త. అనిస విని జైముని మునీంద్రుండు మీఁదటివృత్తాంతం చానతీయ కలయు
 నని యదుగుటయును.

104

కా. అతులక్షాంతి గభీర భీరహిత చిత్రాంభోజభోజక్షమా
 పతివిద్యాపరిపాక పాకరిపుటం భద్రోగ భోగాశిప
 త్రితరన్నార్త్యనుభావ భావభరిత శ్రీకాంత కాంతార పా
 లిత కాలింగజలేశ లేశరవృత్తి క్షీణవైరివ్రజా

105

క. నాగాంబాసుత జితకద,
 నాగతమదనాగసంగ మానూపగృహ
 భోగా భోగపురందర,
 భోగీంద్రశయాన పురుష పూజాప్రవణ

106

మాలిని.

సరభసజయధాటి చండ వేదండకోటి
కరవమధుహిమానీ కంపితాశావధూటి
పరమహితహసంతి భావభాగ్భూరి తేజః
పరుషదహనకీలా ప్రస్ఫురచ్ఛక్రవాళా.

107

ఇది శ్రీ మదాంధ్ర కవితాపితామహ సర్వతో ముఖాంక పంకజాక్ష
జూదంబుజాధీన మానసేందిందిర నందవర వంశోత్తంస
శరణోపతాపస ప్రసాదాసాదిత చతుర్విధకవితామతల్లి
కాల్లసాని చొక్కయామాత్యపుత్ర పెద్దనార్య
ప్రణీతంబయిన స్వారోచిష మనుసంభవం
బను మహాప్రబంధమునందుఁ
బం చ మా క్వా స ము
సం పూ ర్ణ ము.

శ్రీ
స్వారోచిష
మనుచరిత్రము

షష్ఠాశ్వాసము

శ్రీకృష్ణరాయమనుజేం

ద్రా కాంతాపంచబాణ సరసింహంధరి

త్రీకాంతగర్భవార్నిధి

రాకాహిమధామ కందర్ప దళవిరామా.

వ. అవధరింపుము శకుంతంబుల బావరాయణాం శీవాని కిట్టనియె నంతనొక్క
నాడు. 2

సీ. పాండురప్రభఁ గ్రిందు వడిన చీకటివోలె

జిగి నొప్పు నీలంపు జగతి మెఱిసి

యాన్నత్యమున మ్రింగినట్టి నింగులుగ్రమ్మ

కరణి ధూపము గవాక్షములవెడల

ధారుణీసతి సుగంధ ద్రవ్యములు దాచు

నరలపేటికవోలెఁ బరిమళముల

సెలవులై చెలువారు నిలువుల విలసిల్లి

కొణిగఁ బారావత కులము వదరఁ

గీ. పనిఁడిరేట లిఖించిన శ్రతిమృదుక

నీఁగ వాలిన నం దంద యెలుఁగులొసఁగు

నట్టి సకినలమృచము లొదిగాఁగ

మెఱయు పరికరముల నొప్పు మేడమీఁద.

క. రమణునికడ కనుప మనో

రమణన్ మజనముదీర్చి రసరవకచ

ఛమునకుఁ గాలాగరుధూ

పము వెట్టి జవాది నంటు వాపి నిపుణతన్.

4

సీ. చెంగల్యపూడండ సేర్చి పెందురముపై

ఘనసారమున నూకము ఘటించి

పన్నీటితోఁ గదం బయు చేసి మృగనాభి

బూసి కుంకుమ సేస బొట్టుతీర్చి

విశదముక్తాదామరశనఁ జందురకావి

కలిపపువలువపై నలవరించి

యులుత వెన్నెలగాయుహార మొక్కటిపెట్టి

మణులసొమ్ములుమేనమట్టుపజేచి

॥ కన్నుఁగవ గెల్చి డాకాలఁ గట్టెననగఁ

ఘల్లుఘల్లునఁ బెండెంబు గండుమీలు

గదల నల్లన నడిపించి పొదివిలెచ్చె

నెచ్చెలలపిండు యువతి నాన్యపతికడకు.

5

క. తెచ్చుటయుఁ గేలిధవనముఁ

బొచ్చెనొ చొరదో యనంగ గుదతులనీడం

బొచ్చిపయిఁ గొప్పు దోఁపక

నచ్చేడియ తలుపుదండ నల్లన నిలిచెన్.

6

క. తదనంతరంబ బోటులు

చదురుల నగవులను బ్రొద్దు జరిగినఁ గేళి

సదనము నొక్కొక్క పనినెప

మొదవఁగ వెడలుటయుఁజిత్తమున్విఘ్నరన్.

7

సీ. దట్టంబు నీకట్టినట్టి చెంగావికే

బాగు గాదని కేలఁ బయఁట నిమిర

గోరంటా గోళ్ళనిక్కువపుఁ గంపోయని

చెయిపట్టి నయమున పెజ్జనేర్చ

నగరధూపముచేత నయ్యోశనూగల్గి
 పెకసోక నని యెడఁ జెయ్యివల్లె
 మృగనాభికామకరికలఁ గప్రము మించె
 నని మూరుకొనుచుఁజొంబన మొనర్చె

గీ. హారమణు లిటునూపు నా యాతనున్న
 హారమణులకు గాంతి నీ దొనొ కావొ
 యచుచు నక్కనఁ గదియించు నా నెపమునఁ
 గంపమును బొందు సతిమేను గొఁగిలించె.

8

౭. అట్లు గవియం దమకించి త్రస్తరులఁ గుస్తరింప నింపు గలిగియు మునుమున్న
 మనంబునం బొడమియుండు నడలప్పుడు తలంపునంబాతిన సమర్థుండగు
 నతనిచేనది తీర్పించుకొనం గలయదియైనవోధగావున మాటలం దేటవడం
 జెప్ప శంకించి స్త్రీస్వభావంబునందొరఁగు కన్నీరు కంకణ కేంకృతులుమీఱ
 గోరఁ బాఱ మీటుచుం నూరకయున్నం గనుంగొని యవనిపతిపుంగవుం
 డంతరంగమునఁజెంగలించు కాతుకాంతురంబు కరఁగువడ వెఱఁగుపడి
 యుద్వేగసమన్వితుండై సంభ్రమించుచుఁ జెప్పటద్దంబులు నొక్కివరులు
 చక్కం ద్రోయుచుం దోయబాక్షి యక్షయానంద సుధాయకంబగునిట్టి
 క్రీడాసమయంబున నగపునకుంగారణంబేమి నాయెడంగల్ల యేమేనియుం
 బాటిల్లదుగదా యెవ్వరే మప్రియంబు గావించి రజింగింపువారిం దండించెడ
 నేమి సాధింపవలయుఁ జెప్పు మదివేళచే నున్న సాధించెడ మదీయంబులగు
 నరజీవితంబులు భవదధీనంబులుమృలికయింత యేటికనుటయునబోటిగ్రేటు
 చునిట్లనియె.

9

ఉ. అక్కడ నాయెడ నిగుల నక్కరగల్గి చరించు నెచ్చెలుర
 చిక్కి మునీంద్రకాపహతిఁ జెందిన దుర్దమరోగబాధలం
 బొక్కుచు నున్నవారు వన భూములఁ దద్దక మాన్పవేని నా
 కక్కడిసౌఖ్య మన్నఁ దరలేక్షణఁ జూచి స్వరోచి యిట్లనున్.

10

౮. పరితాప మింక నేటికి
 హరిణాక్షి మదీయసంచి తాయుర్వేద
 కుంగణమునఁ బరిహరించెడ
 నరు దనఁగ భవత్సఖి జనామయభరమున్.

11

క. నావెనుకరమ్ము నీసఖు

లే వనమున నున్నవార లిపుడు శికిత్సం

గావింతు ననుచు రయమున

నావనితయుఁ దాను నచటికరిగియొక యెడన్.

12

ఉ. ఆరజనీశ బింబరుచి రాశ్యలఁగాంచి తవామయవ్యథా

భారము మాన్పఁగా దమి నృపాలుఁడు శిశ్క లధౌతగోత్రికాం.

తారపదంబునందుపచిశం బగుమందును ద్భక్తి యోచిత

హారము నెమ్మి నిచ్చుచు న నామయధ్యులఁజేసె వన్నగాన్.

13

ళా. ఆ దివ్యాషధరాజిచేఁ దమమహా వ్యాధిస్మృధల్ దీక్షిసన్

మోదంబంది లతాంగు లంబుజకులంబున్ నవ్వుకఁదోయితో

సౌదామన్యభిరామదేహరుచితో సంపూర్ణ చంద్రదానన

శ్రీదళోన్నతితోఁ జెలంగి సుర నారీసూనుఁ గీర్తించుచున్.

14

క. మా కుపకార మొనర్చితి

నీకుం బ్రతిసేయ నెట్లు నేరుతు మైనన్

లోకోత్తర మావలనను

జేకొను కార్యములఁ గలపు చెప్పెద మెలమిన్.

15

క. మును మాదగువృత్తాంతము

వినిపింపగవలయు నీకు విశ్రుతముగ భూ

వినుత విను మనుచు నందొక

వనజేక్షణ పలికె మధుర వాగ్విశ్రుత్యై.

16

తే. ఆసఖు మందారవిద్యాధరాత్మభవను

నను విభావనీయంద్రు గంధర్వవరులు

తెలిసియుండుదు నిమ్మహీ తలఁచునందుఁ

బరగు మృగపక్షిజాతుల భావలెల్ల

17

క. అమ్మేటిపిద్య నాచే

నిమ్ముగ నంతయు నెళింగి వృష నన్ను విహ

సాన్ముగు మనవుడు రెండవ

కొన్ము మదిం బ్రేమ గడలుకొన నిట్లయెన్.

18

ఆ. పారుఁ డనగఁ బరఁగు బ్రహ్మర్షి మా తండ్రి.

యతఁడు విద్యలెల్ల నభ్యసించి

తపము నిచ్చజేయఁ దలపోసి కీరభృం

గాలిరమ్య మైన యాశ్రమమున.

19

మ. ఫలమూలచ్ఛదనాంబు భుక్తిఁ బవనాభ్యాస క్రియాయుక్తిని

ర్దశితాంతర్గత శాస్త్రవప్రకరజాగ్రద్ధర్వసర్వస్యైదై

చలికిన్ వానకు నెండకును మన మనుత్సాహంబుగానీక కం

దలితానందమునన్ ముకుందచరణ ధ్యానావధానంబునన్.

20

క. ఆంగుష్ఠము నిలమోపి ప

తంగునిపైఁ జూపు సాచి ధగధగ లర్చి

స్తుంగత నింగులు నా కెడు

నింగలములు నాలుదెసల నిడుకొని కడకన్.

21

క. గుర గరుడ యక్ష రాక్షస

నర కిన్నెర సిద్ధ సాధ్య నాగోత్కర మి

ట్లరు దనఁగఁ దప మొనర్చెం

బురుహూతుఁడు దాననాత్మఁ బొడమిన భీతిన్.

22

క. తనయొద్దఁ బుంజికస్థల

యను నచ్చర లేమయాన్న నమ్మునికడకుం

జనుమని యనిపిన పతికా

సనమున వని కేగు దెంచె సంధ్రమలీలన్.

23

చ. చిలుకలు ముద్దుఁబల్కులకుఁ జేరఁగరా నెఱివేణి కాంతికిన్

మలయుచుఁ బైపయిన్ మధుపమాలిక వాయక సంచరింపఁగా

నలసవిలాసయానమున నమ్మునిపాలికి వచ్చె వేల్పుఁదొ

య్యలి నునుసానఁబట్టిన యనంగుని మోహన బాణమోయనన్.

24

వ. ఆ సమయంబున

25

చ. అనువగు సుశృ నొప్పు మలయానిలవాహము నెక్కి తేంట్ల న

ల్లిన నిడువాగఁ బూని లవలీ నవవలిక లెమ్మెసొమ్ములై

పనుపడఁ జెట్లువట్టి మను ప్రాతదళమ్ములతోడఁ దోరె నా

కునీదొర మంచురాజు మడి మంచగఁ గోయిలగంట మోయగన్.

26

సీ. సానదేరి పొటమరించి నెఱెవాసినయట్టి
 యాకురాలుపు గండ్ర యందుఁ దొఱఁగి
 యతిబాల కీరచ్చ దాంకు రాకృతిఁ బొల్చి
 కరవీరగోరకగతిఁ గ్రమమున
 నరుణంపు మొగ్గలై యరవిచ్చి పికిలి యీఁ
 కలదండలట్లు గుంపులయి పిదప
 రేఖలేర్పడఁగ వర్తిలి వెడల్పుయి రెమ్మ
 పసరువాఱుచు నిక్కఁ బసరుకప్పు

గీ. పూటపూటకు నెక్కఁగప్పునకుఁ
 దగినమెఱుఁగు నానాటికినిమిద గిఱికొనంగ
 సోగయై యాకువాలంగ జొంపమగుచుఁ
 జగురుదళుకొల్లెదరులతాశ్రేణులందు.

28

క. హిందోళంబునఁ బాడిరి
 బృందారకసతులు విరహి బృందార్తిగఁ ద్రేఁ
 చెం దేటులు వాసంతిక
 విందునఁ బిక శిశువు దాది వెడలం దోలెన్.

28

సీ. చలిగాలి బొందుమల్లెలపరాగము రేచి
 నిబిడంబుసేసె వెన్నెలరసంబు
 వెన్నెలరస ముబ్బి వెడలించె దీర్ఘి కా
 మందసౌగంధిక మధునదంబు
 మధునదం బెగఁ బోసె మాకందమాలికా
 క్రీడానుషంగిభృంగీరవంబు
 భృంగీరవం బహంకృతిఁ దీగె సాగించెఁ
 బ్రోషితభర్తృకా రోదనముల

గీ. విపినవీధుల వీలెంచె గుపిత మదన
 సమదభుజనత సుమ ధనుష్టాంకృతములు
 సరసమగుపాన నిధువనోత్సవ విలీన
 యువతియువకోటికోరికల్ చివురులెత్తు

29

క. అత్తటి మురిపపునడఁ జెలి

కత్తియగమి గొలువ మృదుల కలభాషలఁద

శ్మోక్తైడు వెడనగవులతోఁ

జిత్తభవుం డార్వననలు చిదుము నెపమునన్.

30

చ. అలకనుజీబులోఁ గుసుమ మద్దిన పావడ వోఁపఁ గొప్ప చెం

గలువల వల్పు జన్నఁగవ కస్తురి తావియుఁ బ్రస్తరింప నం

దెలరొద మీఱఁ బెన్నిధిగతిన్ వ్రతికిం బాడకట్టె వేల్పుదొ

య్యలి చిటుసానఁ బట్టిన యనంగుని మోహనబాణమోయనన్.

31

తే. అత్తెఱంగున నదిరిపా టారజంపు

వన్నెఁ బాడకట్టి తాఁ బాడు సన్నరవళి

పాట లళిఝుంకృతి శ్రుతిఁ బాడుకొనఁగ

జాడకయ చూచుచూపుతో సుడియుటయును.

32

చ. తలకొని దానితమ్ములపుఁ దావియు మోవియుఁ గొను మేను న

గ్గలపు మెఱుంగు లీను తెలి గన్నులు జన్నులుభృంగమాలిగన్

గెలిచిన యారుతీరుఁ దగు నెన్నడలుం దొడలున్ వివేకముం

గఱఁపగ గాంచి పంచశర కాండవిఖండిత ధైర్యసాగుడై.

33

క. మేను గరుపాఱఁదమిన

మాని జసముఁ దపముఁ దన్ను మఱచి యనంగ

గ్గానిఁ బడి కదిసి వడఁకుచు హీనస్వర

మొసఁగఁ బ్రోవవే నన్ననుచున్.

34

తే. చెయ్యి పట్టినమాత్రాన శిరసి వంచి

యవశచందానఁ బైవ్రాలు నవ్వఘాటి

బర్ణకాలాంతరముఁ జేర్చి బ్రాహ్మణుండు

కెరలుకోర్కులఁ గందర్పకేళి చేరె.

35

క. తపమంతయుఁ బొలివోవఁగ

నపుడన్నియు నుజ్జగించి యయ్యంగనతో

దపసి మనోజక్రీడా

విపులైశ్వర్యంబు లనుభవించుచు నుండెన్.

36

క. ఈరీతిఁ గొంతకాలం

బారామ మహామహీధరారణ్యములం

దారామకలలఁ దగిలి వి

హారము సలుపంగ గర్భమైతఱి యగుగున్.

37

క. అంత ననుగాంచి యది విపి

నాంతరమున బారవైచి యరిగఁ గృపార్ద్ర

స్వాంతుఁ డగుసంయమింద్రుడుఁ

జిగితింపకబోయె నేమి నెప్పుడు నధిపా.

38

వ. అట్లు వైచి చనుటయు నాకటంగటకటం బడుచుండి తీండ్రించుచు శశిమం

డలంబునవెడలుశిరకిరణప్రణాళికామిశ్రదమృతరస గ్రాసంబునంజేసికొన్ని పూ

టలం బుటపుటనైన నన్నుం గనుంగొనిమునీంద్రుండు ప్రియంబందినిజాశ్రమం

బునకుంగొనిచని శశికళాసంవర్తితనగుటం జేసి నాకుం గళావతియను నామం

బిడి పెనుచుచుండ నేనును జనక సేవాపరతం బ్రవర్తిల్లుచుండు నంత.

39

ఉ. ఆసమయంబునం బాగులు చాకటిపెల్లున నంతకంతకున్

గాసిలి బైపయిన్ వదన గహ్వర మెండగ నేడ్చి యేడ్చి యే

మాసయుఁ గాన కంత దుహినాంకుఁడు దోచినఁ దత్కళారస

గ్రాసవిధిన్ శరీర మమరంగ భజించితి దైవికంబునన్

40

సీ. ఏ నవ్విధంబున మేను వెంచుచునుండ

నాచంద మంతయు నాత్మనెఱిగి

కడుసంభ్రమమున నక్కడకు నేతెంచి యిం

పెసఁగ మైనిండిన కసటుదుడిచి

తనయురంబునఁ జేర్చుకొని పోయి యాశ్రమ

స్థలమున నిజపర్ణ కాలనునిచి

విధుకళాంశాహార విధి వసించితిఁ గానఁ

నాకుఁ గళావతి నామ మొసగి

గీ. నయముమీఱంగఁ బెనుప నానాటఁబెరిగి

శైశవముమాని యావనోత్సవము జెంది

జనకు నేమైన నడుగుచు సంతతంబు

నోపి శుక్రూప చేయుచునున్నచోట.

41

క. ఎవ్వరు చూచిన జూపుల

చివ్వకుఁ బద నడఁగి నడచు సిగ్గున నొత్తపై

రవ్వకు మొదలగు పాపపుఁ

జవ్వన మెదిరించె జిగియెసగ నామేనన్.

42

కా. ఆవేశం బొడఁగాంచి భేచరుఁ డొకం దాసక్తి దేవాపి సం

జ్ఞానంతుండు సభాంధవుండగుచు నిశ్చంకన్ ననున్ వేడువా

దైవాచంయముఁ డగ్ని కార్యనిరతుండై యున్నచోఁ బర్ణశా

లావాసంబున కేగుదెంచి నిజభావాకాంక్షిసూచించినన్

43

సీ. శిఖిపింఛదళిపరిష్కృతములై సేమంతి

విరుల తీరగుళిరో వేష్టనములు

నెఱగంటిచూడ్కిఁ దాయెతులబాహులు వంచి

నారాజులల్లార్చునారజములు

గాదంబరీగంధ గర్భంబులై వల్చు

ఘనసారమిశ దాస్య గంధములును

దరహాసములఁ దోచుఁ తాంబూలసేవాంధ

కారితాధర రదక్షితులయొఱపుఁ

తే. జిటులు గంధపుఁబూఁతలు జిహ్వాకలకు

ననుపు నెఱవాది బంటుపంతపుఁ బదరులు

ఘనమగుజుగుప్స వెనుప నజ్జనముఁ జూచి

ఋషి మనంబునఁ గడు నసహ్యించుకొనుచు

44

కా. ఆహా ధన్యుడనైతి మద్విమలవంశాచారవిద్యాతప

శ్రీహోమాదులు నేఁడుగా తుది ఫలించెన్ నాగవాసంబు మ

ద్దేహక్షోణికి బిడ్డ వేఁడుటకు వే తేఁ గాంచుటన్ బ్రాహ్మ్యమిం

కోహో ! చాలు బాకాలిపోయెదరా పోరో నోటిత్రోవ్వేటికిన్.

45

క. మీతరమువార లేతఱి

నేతరితనమునఁ దపస్వి గృహకన్యకలన్

వీతభయవృత్తి వేఁడిరొ

కోతముఁ దర్కింప కార క్రోవ్వ లటంచునె

46

క. వసుధేశ ముక్కుడుస్సిన
 పసరముక్రియఁ గరలి తిట్టెఁ బక్కున ఋషి వా
 రుసురు మని వెడలిపోయిరి
 ముసలిగదా పుట్టినిల్లు ముఖ్యోష్ఠతకున్. 47

వ. అట్టియెడం దనమనోరథంబు విఫలం బగుటకుఁ గ్రోధాంధుండై నన్నభిల
 పించు గంధర్వం డిట్లనియె. 48

శా. నీవైశిష్ట్యము తిట్టులన్ స్మరయినే నీకంటె నేఁ దక్కువే
 యీవే కన్యక నీవు గాక మఱి మద్వృత్తాన్వయాచారముల్
 నీవాపేర్కొనుపాటివాఁడ విలగా నీ నిల్లుగా కేమి పో
 పో విప్రాధమ నిన్నుఁ బోల నిక నల్పుల్ లేరు దంభవ్రతా. 49

తే. అనుచుఁబగచాటిపోయినాఁడర్ధరాత్ర
 సమయమునశ స్త్రనిహితమజ్జనకుఁ జంపె
 నట్ల యగుగాక పుడమిఁ గామాంధచిత్తు
 దెవ్వరివధింపదెటుసేయఁ దేమిగాడు. 50

తే. అపుడు మెడ గోయ మునిరోజు టాలకించి
 మేలుకొని దివ్య యిడి సంభ్రమించి యేడ్చు
 నన్నుఁ బొదివిరి పొరుగిండ్ల నున్నతపసు
 లాదురాచారుఁడును బాతె నటకు మునుప. 51

వ. అంతం దెల తెల వేగుటయఁ బ్రభాతసమయంబున. 52

క. ధారాశక్తుతబోక్షిత
 ఘోరజరాధవళి తోరు కూర్చుముగఁ గరా
 చూరిని మెడ దెగియుట జా
 గారంబునఁ బడిన మాఁడు గాళ్ళ ముసలికిన్. 53

ఆ. అగ్నియిచ్చి యకట యాబాల్యముగ నన్నుఁ
 బెనిచె దల్లివైచి చనినపిదపఁ
 దానె తల్లిమాఱు నై నెమ్మినట్టిఁ మ
 జనకుఁడీలె నేటి మనికి యనుచు. 54

క. వందురి వగలన్ దేహము
 పొందెడలఁగ జూచు నన్ను బాడగని దివి దా

నెందుల కేగుచునో గిరి

నందన దిగి వచ్చి కరుణ నాకిట్లనియెన్.

55

మ. అతిసౌందర్యనిశాంత మీతను వలభ్యం బిట్లు శోకాతురా
న్వితవై దీని దొఱంగ గాఁ దగునె తస్వీచాలు నీసాహసం
బతిలోకుండు స్వరోచి నీకు బతియా నారాజుఁ జేపట్టి య
ప్రతిమ శ్రీవిభవంబు గాంచెదవు నా పల్కొండుగా నేర్చునే?

56

క. విను మదియుఁగాక పద్మిని

యనఁ బరగిన విద్య నేఁబ్రతుంబున నిత్తుం

గొను నీవు తత్ప్రసాదం

బున నీకు నభీష్టసౌఖ్యములు సిద్ధించున్.

57

వ. అని రహస్యంబుగా నవిద్య నాకు నుపదేశించి ముక్కంటివల్లంటి మింటి
చొప్పునం జనియె. నేనును తద్వచనామృత స్వాదనంబు యూతఁగా
బ్రాణంబులు పట్టుకొని యున్నదాన. నాస్వరోచి నీవ కాఁ దలంచెద.
వంచనా లాపంబులుడిగి యప్పద్మినీ విద్యా రత్నంబుతోఁ గూడ నన్నుం
బరిగ్రహింపు మనిన నంగీకరించి యమ్మహీవిభుండు.

58

క. ఏకాగ్రత నవిద్యలు

గైకొని పుణ్యాహవూర్వకంబుగా గుణర

త్నాకరుఁ డయ్యిద్దఱ న

స్తోతోన్నతిఁ బెండ్లియయ్యె సుముహూర్తమునన్.

59

ఉ. ఆసమయంబునన్ మొరసె నభ్రపథంబున దేవదుందుభుల్

నేసలు చల్లి రచ్చరలు సిద్ధనికాయము చేరి సన్నతుల్

నేనెఁ బ్రసూనవృష్టి గురిసెన్ జనరంజనకారివాసనో

ల్లాసములై చెలంగె శుభలక్షణదక్షిణగంధ వాహముల్.

60

క. ఈవిధమున నుద్వాహం

బై వేలుపు వెలఁదిపట్టి యంచితమతి న

ప్పువుంబోడులు మూవుర

తో వివిధవిహార సంగతులఁ దత్పరుడై.

61

సీ. గంగాతరంగిణీరంగ తరంగశి

కరశీతనైకతో త్కరములంగు

మందారమాకంద మకరందతుందిలేం

దిందిరానంద కృన్నందనములఁ

గాంతనిశాకాంత కాంతవిత్తి కా

క్రాంతభూభృద్భృంగ కందరముల

మస్మణబిసాహార మాంసలహానికా

సంసదాసారకాసారతటుల

తే. దమక తమక ప్రియుండని తమత మెసఁగఁ

బడతులుప్పొంగఁ గ్రీడించె బద్ధినీ ప్ర

భావఘటితాన్న పానభూషావిశేష

మాల్యవస్త్రానులేపసామగ్రిఁ జెంది.

62

మ. అరవిందాక్షులు దాను నిట్లభిమతవ్యాపారముల్ సల్పుచున్
ధరణీశుం దొకచోట గాంచె లఘుశీతస్వచ్ఛ వాఃపూరమున్
వరకీరవ్రజచంచుపాటితతటవ్యాకీర్ణమందారకే
సరమాకందవింస్సరత్ఫలరసాస్థారంబుగాసారమున్.

63

క. కని త తటస్థలంబునఁ

ననుమలి విహరించె సవిధ హరిహాయవరసం

దననందన హరిచందన

వనపవనార్భకవినోద వశగతుఁ డగుచున్.

64

ఉ. అంనొక యంచలేమ గహనాని లసంచలదూర్మిమాలికా

మందవిహారసౌఖ్యమున మత్తిలి దవ్వలనున్న చక్రవా

కిందగఁ జేరఁబిల్చి పరికించితె యెంతతపం బొనర్చి రీ

యిందునిభాస్యలుం బలియు నేకమతిం గవగూడి యుండగాన్.

65

క. మెలఁతకు బలిపై నైనను

మెలఁతుకపై బలికినైన మెలగు తెందున్

గలయది మెలఁతకు బలికిన్

వలపు సమంబగుట జన్మవాసన చెలియా.

66

ఉ. కావున వీరియందు నధికం బగుకూరిమి గల్గియుండు నీ
 భూవలయాధినాథునకే బొల్పుగ నీవిభునంగు నగ్గలం
 బీవనజాయతాక్షులకు నిచ్చఁ బ్రിയంబది గాన పూవునుం
 దావియుఁ బోలెఁ జాలఁ బ్రనుదం బొనరించిరి నాకు నెచ్చెరీ. 67

న. అని పలుకు నమ్మరాశలోలనయనపలుకు లాలంబుచేసి చక్రవాకియిట్లు
 నియి. 68

చ. ముదమున నమ్మహీశుఁ డొక ముద్దియ చూడఁగనొక్కకాంతతో
 సదమదమై కడంగిరతి సుబ్బుట తెల్లమిగా నెఱింగియున్
 మదివివరించి రోయ కభిమానము దక్కిన వీరికూరుముల్
 వదలక పెద్ద సేనెవవు వందిగతిన్ దగ నీవిచారముల్. 69

చ. పలువురయంగు నొక్కనికిఁబ్రాతఁయు నొక్కని యందుఁజూడన
 గ్గల మగు ప్రేమ పల్వురకుఁ గల్గుట యద్భుత మిట్లు గాన ని
 వ్వెలఁదులయందుఁ గూర్మిపస వీనికి నేయియు లేదు వీనియం
 దలవడఁ గల్గ దీ జలరుహాక్షులకుం బ్రతు మెవ్విధంబునన్. 70

క. మనజేకుఁడు కొలిచిన పరి
 జనములతో నిష్ఠనోష్ఠి సలిపెడిచో నె
 ట్లనురాగ మట్ల కూరిమి
 వనితలు పెక్కిండ్రయం దవశ్యము పలికిన్. 71

క. ఈనెలఁత లీమహీశున
 హీనగతిన్ దగిలిరేని నితఁడొక లేమన్
 దా నెలమిఁ గూడునెడ నే
 మానిని ప్రాణేశుమిఁదిఁ మనుత మెలంగున్ 72

క. కావున దాసీనికరము
 కైవసమైసంచరించు క్రమమున విద్యా
 ప్రావీణ్యవైభవోన్నతి
 చే వచ్చినవారి వీరిఁ జెప్పకు మింకన్. 73

చ. తగులు నెవ్వఁ డొక్క తరుణికి నొకనికి,
 మెలఁత నలచు నదియ మేలనంగ
 వచ్చుగాని పెక్కు వనితలపైఁ గూర్మి,
 గలుగు ననుట బొంతు గాదె తరుణి. 74

చ. పలుకులు వేయు నేమిటికి భాగ్యసమన్విత నేన మన్విభుం
డిలఁ గలధన్యుఁ డంచు నెలుగెత్తి వరూధినిపట్టిముందటం
బలుకు రథాంగమానవతి పల్కులతం డిల జంతుమండలీ
విలసదశేషభాషలఁ బ్రవీణుఁడు గాన యెఱింగి సిగ్గునన్ 75

క. తల వాంచి యుస్సురని మదిఁ,
దలపోయుచుమానరాని తమకంబున నా
నెలతలతో నూ తేడలు
విలసితగతిసౌఖ్య మనుభవించుచు నెలమిన్. 76

కా. కాంచెన్ భూవిభుఁ డొక్కనాఁడు కనకా భర్వప్రభామంజలా
స్యాంచ న్నే చకఃత్స విభ్రను సనాధానూన దృగ్రోచులన్
మించుంబ్రాయపులేడిపిండు తను గూర్మింజుట్టి రా దద్వనో
దంచమ్బూమి జరించుకొక్క నారినోత్తంసంబు నింపారగన్. 77

క. కని సతులకుఁ జూపెడుతజీ
ఘనముగ దను చెవుల వాలుఁ గన్నులుసోలన్
మొన నెలవి యెత్తి ప్రియు నా
ననమున్ మూర్కొనుచు న్నలు నాకడు వేళన్. 78

కా. చలంకారం బానరించి వే తలఁగుఁ డో హో నేను స్వారోచిష
పంకేశాక్షులతోడ నెల్లపుడు దృఢాస్థి గ్రీడింప ల
జాంకూరం బడగించినారు తలనోయన్ నాప శోత య్యుమి
రింకంబోయి వరింపుఁ డొక్కరుని భోగేచ్ఛన్ నివారించితిన్. 79

చ. బరువన కింతులం దనకుఁ బల్కుర గూర్చుట భోగవాంఛగా
కరయఁగ నొందుగాదు ధన మన్న ధ్రువంబు గనంగనాజనో
త్కరసమపార్జితం బటులు గావున వీనికి లే దిహంబునుం
బరమును నన్న నట్ల పలుపన్ బనిలే దిది చెప్ప నేటికిన్. 80

క. వీరిధంబున కనితా
ధీనుఁడనై పెంపుదక్కి తిరుగుచు నుండం
గా నే వెఱి నె తమకము
మాని చనుండన్న నవియు మగులక చనియెన్. 81

క. ఈకరణి దూఱ నాడియు

నాకృష్ణమృగంబుపల్కు లట మున్నగ న
కోక సతియన్న మాటలు
నేకంబై తనమనంబు నెరియన్ జేయన్.

ఉ. ఆరయ నిట్టిరోతలప నాలయముల్ జలజాక్షు లేటికన్

వీరలతోడి సంగమిక వీడెన నంచు దలంచి నొనరు
ర్వారములైన కోరికల వంక వివేకముచొప్పు దక్కియుం
పారంగ నాఱునూఱు గురహామనముల్ చరియించెగ్రమ్మఱన్

83

వ. తదనంతరంబ క్రమక్రమంబున మనోరమయూదు విజయండును విభావసి
యందు మేరునందనుండును కళావతియూదు విభావసుండు నను నందనులం
గాంచి పద్మినీ విద్యాప్రభావంబునం బాకళాసన దిశాముఖంబుక విజయనకు
విజయాఖ్యపురంబును గిన్న రేశ్వరహరి దంతంబున మేరునందనుఁడు గంధ
వతియును పుటభేదనంబును దక్షిణాబున విభావసునకు ధారాహ్వయోదార
మహానగరంబునుం గల్పించి యనల్పవిభవంబున నక్కుమారుల నప్పట్టణం
బులకు బట్టంబు గట్టి కృతార్థుండై యొక్కనాడు.

84

ఉ. కానితశత్రుఁ డాస్యపతి చంద్రుఁడు తూణధరుండు సజ్యబా

డాసన పాణిపంకజుఁడు నై మృగసంఘములెల్ల బెల్ల సం
త్రాసము నొందఁ గ్రూరత నరణ్యమునన్ మృగయాకుతూహలా
ల్లాసమునం జరించె జల లక్ష్మ్యవిభేదవిధావధానుడై.

85

వ. ఆనమయంబున.

86

క. కుటిలకృతసాంధ్యరజనీ

విటకోరక కోనల చ్చనిస్ఫుట దంష్ట్ర
దృట పోత్ర ఖిత్త్రాగ్ర
స్ఫుటితవనీధాత్రి నోక్క పోత్రిం గనియెన్.

87

సీ. జంభారి భీమర సురంధంబు వీక్షించి

జరుగు నంజన మహాశైలమనగ

ఝంఝాప్రభంజనా స్ఫాలనంబున కుల్కి

యరుగు సుందరకా లాభమనగ

గతినికంటేకాల కంఠమాలము వాని

వెసవచ్చు నుజ్వల త్వేళ మనఁగఁ

గలుషదూర్వహ ఖలో త్కరముపై బఱలెంచు

దండధరక్రూర దండమనఁగ

తే. ఘుర్గురారావసంఘాత ఘూర్ణ మాన

సప్తపాథోధిపాథః ప్రచండనక్ర

తిమితిమింగిల మగుచు సభ్రమాను మహియు

గ్రమ్మకొని వచ్చు నొక యేకలమ్మ గనియె.

88

మ. కని మార్వీనినదంబు సేయుచు భుజంగ క్రూరనారాచమం

దన దోర్దండకృతాంతదండనిభకోదండంబునంగూర్చి బో

రన నేయం దమకించుచుండ నొక సారంగాంగనారత్న మ

జ్జననాధాగ్రణిఁ జేరి పంచజనభాషా ప్రాధిమై నిట్లనున్.

89

క. నృప యీత్రోడము నీకే

యపకారము సేసె దీని నలుగగ నేలా

కృప మదిఁ జొనుపక నాపై

నిఘ డీశరమేసి నిగ్రహించుట యొప్పున్.

90

క. అని పలుక నతఁడు నీవీ

తనువుపయిన్ రోయ నేల తద్దయఁ గృశమై

యునికియు కాదె గదా చెపు

మనవుడు నాహరిణివల్కె నవసీపలికిన్.

91

తే. అన్యసతులయందు నాసక్తుఁ డగువాని

దమక మొదవికూడ దలఁచుకంటె

మరణమైన మేలు మఱి వితర్కింపంగ

ననుచు పలుకుటయును నవనివిభుడు

92

క. తావకహృదయం బెవ్వని

పై వదలక నిలిచె నీడు భావము తెలియం

గా వలయు బెప్పుచున్న ధ

రావల్లభుతోడ హరిణి క్రమ్మఱ ననియెన్.

93

ద. చెదరక నామనంబు నృప కేళర నీయెడ నిల్చి మన్మథ

ప్రదరపరంపరానిహతి పొల్పడ ప్రేగను నట్లు చాన నా

యద టడగింపు మన్న హరి ణాంగన నీవు నరుండ నేముదం
బాదవగ నీకు నావ మిధు నోచితకృత్యము లెల్లు చేవఱున్.

94

క. నావుడు నను నాలింగన

మీ వనురాగమున జేయు మింలియ చాలున్

భూవర యన్న గృహార్ద్రుడు

గావున నా నృపతి హరిణిఁ గొగిటఁజేర్చున్.

94

సీ. కల్లమతల్లి లావణ్యసర్వశృంబు

విమలాంగ రేఖ నావిగ్భవింప

మంజాలమంజరీ మహిత సౌభాగ్యంబు

సరివృత్తి కచవృత్తి బరిణమింపఁ

బల్ల వచ్చదచారు భావానుభావంబు

మృగుహస్తల మూర్తి భవింప

రమణీయముకుళవిభ్రమభాగ భేయంబు

కరరుహస్ఫూర్తి సాక్షాత్కరింపఁ

తే. జేసి మృగియై వహించు నక్షిద్యయంబు

భాసురంబుగఁ ననయంకపారిలోన

మించు క్రొమ్మించు నొకమించు మెలఁత యగుచు

నిలుచు నవ్వనజేవత నృపతినూచి.

95

క. పూనిన విస్మయరసమున

మానిని మృగిబై చరించి మఱి యంగనబై

కానం బడితిని చిత్రం

తే నెన్నడు నెఱుంగ జెప్పవే తెలియంగన్.

96

సీ. నావుడు నమర కాంతాతనూభవుఁ జూచి

యివ్వనజేవత నే నరేంద్ర

సుకలభూభువనరక్షాదక్షు మనువర్యు

నీయందు బడయ నెన్నికసమస్త

దివిజాలు నన్ను ప్రార్థించిన వచ్చితి

ననురాగవతి నైన నను వరించి

పడయుము నాయం దపశ్యంబు దీన నీ

కగు బుణ్యలోక సంప్రాప్తియనిన

గీ. నట్లకాకయని యశ్యంబు జాయతాక్షి
నేక చిత్తంబుతోడ నంగీకరించె
బాట లుట్లు నుఖాంబుధి దేలుచుండి
యంతగర్భిణియై శుభంబగు దినమున.

97

క. కాంచెం బుత్తు వికాల శ్రీగు బృహదక్షుః పీఠనిభాజితం
బంచాస్యోద్భవశౌర్యమర్హమన శుభద్భావం దేవోనిధిం
బంచాస్త్రప్రతిమాను మాఘమి సామ్రాజ్యైక హేతుప్రధా
తాంచల్లక్షణలక్షితున్ సుగుణరత్నానీక రత్నాకరున్.

98

క. వేడుక నయ్యవసరమున
నాడిరి సురసతులు కన్న రాంగన లర్థిం
బాడిరి గంధర్వులు గొని
యాడిరి సుతూర్య విదమగ్గల మయ్యెన్.

99

తే. ఆట్లు జయించి స్వామీచిషాఖ్యవతడు
కాంతిదాంతిదయాశత్యశౌచ నిరతుఁ
డై యకామతఁ జిరతపం బాచరించె
నచ్యుతుని గూర్చియంతగృహార్ధుడగుచు.

100

సీ. నీలమేఘము దాలు డీచ సేయగ బాలు
మెఱుగుఁ జామనచాయ మేనతోడ
నరవిందముల కచ్చు లడఁగించు జిగిహెచ్చు
నాయితంబగు కన్ను దోయితోడఁ
బులుగురాయని చట్టుపలకన్న నొరపెట్టు
పహంబట్టు జలుగుగంఠెంబుతోడ
నుదయార్క బింబంబు నొఱపు నడంబంబు
దొరలంగ నాడు కౌస్తుభముతోడ

గీ. జయజయధ్వని మాలి నంజలులు నేర్చు
శ్వశతధృతి శతనాన్య శమశతధి
పాలకలబిలాని దేవాలినోడ
నెదుట బ్రహ్మమయ్యై లక్ష్మీవగుండు

102

క. ఈ తెఱగున దోచిన హరి
కాతడు సాష్టాంగ మెరగి యంగము పులకా

నీతింబుగ హర్షాశ్రువు

లేలేరగ జూచి భక్తి నిట్లని పొగడెన్.

103

కవిరాజవిరాజితము.

జయ జయ దానవతారణకారణ శార్దూలధాంకరదాసిధరా

జయ జయ చంద్రదినేంద్రశతామృత సాంద్రశరీరమహాప్రసరా

జయ జయ తామరసోదరసోదర, చారుపదోజిత గాంగర్పురా

జయ జయ కేశవ కేశనిషాదన శౌరి హరీ దురితాపహరా.

104

నీ. అగ్ర యానంత విశ్వాత్మక విశ్వేశ

బ్రహ్మపు నీవ క పర్తి వీన

యింద్రుండ వీన వహ్నివి యనిలుడ వీన

వరుణుండ వీన భాస్కరుడవీన

యముడ వీన వసూత్కరము నీవ రుద్రులు

నీవ యాదిత్యులు నీవ విశ్వు

నీవ మరుత్తులు నీవమంత్రములు నోం

కృతివషట్కృతిశ్రుతి స్మృతులు నీవ

తే. శేష్య మీన యారచ్చిన విబుధగణము

సర్వమును నీకయెట్లన్న సర్వగతుడ

వశుట మఱి నీవు గానివాడగగ నెవ్వ

డరయగను శేషభూతసమస్త కేషి.

105

మ. పరతత్వం బగు నీకు మోక్షుగరములో పద్మాక్ష కీర్తించెదన్

బురుషాస్థితి నొప్పు నిన్ను గరుణాం బోధిన్ భవార్తున్ జడున్

శరణార్థిన్ నను గావగొదగు బ్రధానవ్యక్త కాలాత్మ యీ

శ్వరభూతంబుల కీవెక ర్తవును బ్రోవన్ భర్తవున్ హర్తవున్.

106

చ. విలయతమిస్రవేశ నతి వేమహంబుధి నూర్ధ్వలోక వా

ములు నకులై కనుంగొనెను చూశ్కున కార్యముతాశనక్రియా

కలితగతిన్ వెలుంగు ఘనకాయవిజృంభణ దోరమీనవై

కలయగ గ్రాలు నీవెడద కన్నులు ప్రోచు మమున్ మురాంతకా.

107

చ. చటులకృపీటసంస్థితర సాస్థి వీలక యుండ గార యి

చ్చుటకును బోలె శంఖముణి శుక్తికదంబును నగుగా విశిష్ట

కటచరమాంగ మంధగిరి ఘట్టవజ్రేసి ఘరట్టమై కృపా
పటిమ జగంబుబ్రోచు నల ప్రాక్కిమతంబ నినున్ భజించెదన్. 108

చ. ఉరుతరవిగ్రహస్ఫురణ నుబ్బిననీరుపరిచ్ఛిదాముఖాం
తరమున దోరమై యెగయు ధార నజాండము గాజాకుప్పెతో
నరియనగా దలాతలరసాతలసీమలు పించి ధాత్రి ను
ద్ధరణ మొనర్చినట్టి నిను నాదివరాహము నాశ్రయించెదన్. 109

మ. కరుణించున్ మము నట్టి నీను భుజయుగ్మం బెద్ది వూనెన్ నభోం
తరసీమన్ దితిజాంత్రసక్తనఖసంతానంబుతో నోన్మళే
నరి రాత్రించంభీతికై త్రిభువనా స్థానీయవీధిన్ విక
స్వరశోణస్రగలం కృతక్రకవ భాస్వత్తోరణ స్తంభతన్. 110

చ. దనుజకులేంద్రవత్తర తామసస్థిత దానధారచే
ననిమిషదైన్యదుఃఖితమహామనిమండల దృశ్యకశ్యపాం
గననయనాంబువుల్ గడిగి కంజభవాండము మోవ లీలమై
తెనిచిన దంభవామను నుపేగ్రుని నిన్ను సమాశ్రయించెదన్. 111

చ. తనదగు సంతతిం గనలి తానె వధించిన పాపముల్ చెడెన్
మునిగెడు నాగుణోగ్రకిణముల్ మొనయంగ శమంతపంచక
మ్మున చితృశర్వణచ్చలన మున్కలు వెట్టు భవద్భుజాయుగం
బున కిదె వందనంబు భృగుపుంగవరూప విహంగవాహనా. 112

మ. పవిధారాపతనంబు గైకొనని యిప్పొలస్తున్నై సప్తధా
తువులం దూలు పరిశ్రమంబునకు నుద్యోగించె నాసప్తసా
లవిభేదం బొనరించి నిల్వక గలీలం జన్న యుష్మత్కరు
జ్జరనాస్త్రంబొసఁగున్ నీమర్రఘుసలస్వామీ రమావల్లభా. 113

క. పెరుగుప్రలంబునివీపునఁ,
గరిపై హరివోరె విశద కాంతి నిలిచి త
త్కరణం బారాటముగా,
బరిమార్చిన నీదుబలిమి బ్రణుతింతువారీ. 114

జే. కొలుతుఁ దాదృగ్భరద్బాహు కలిశయస్థి
నెద్ది గిరివోరె గడుపులో వృద్ధిపొందఁ
బగిలి రాకాసిదేహంబు మొగపుముత్య
మియ్యె ముంగారురారి రంగైమురారి. 115

క. కృతయుగ మేతేర నలం,
కృత్తికై కాశ్మీరపంకమిడి యలుకు క్రియన్,
క్షీతియెల్ల మేచ్చరక్త
పుతముగ గావించురాతు బాగదెద నిన్నున్. 116

వ. అని ప్రస్తుతించినం బ్రసన్నుండయి పాంచజన్యధనుండు వాత్సల్యంబున
వత్సా! వరంబు వేకునురుటయుం బ్రసాదంబని స్వారోచిషుం
డిట్లనియె. 117

క. దేవ భవద్దాస్యసుఖం,
చేజేదెద దయకుడగుదు నే సాలోక్యం
దీవే యితరము లొల్లన్,
నావుదు నాతనికి బద్మనాథుం దనియెన్. 118

క. సాలోక్యము దుది నిచ్చెద,
నేలుమల ద్వితీయ మనువ వీవైనయధ
రౌఢ్యలోలబుద్ధి దిరముగ,
నేలుపులకు దపసులకును విధికి బ్రతుముగాన్. 119

చ. అని మహిమన్ మనుత్వమున కాతని బట్టము గట్టి పద్మలో
చనుడు విరించి శర్వముఖ సర్వగుపభ్యుత్తో నదృశ్యుడై
చనియె నిజాలయంబునకు కాస్త్రవినిశ్చయముక్తి దండపా
లనముల నవ్విభుండు బ్రజలం బ్రజ లట్లరసెం గృహమతిన్. 120

సీ. వానలు గరవితోనర్చి యెచే సస్యముల్
వ్రేళ్ళగొల్చుగ విట్టవీగి పందె
నానోగ్య పుత్రపాత్రైశ్వర్యవంతులై
బ్రదికిరి నూటేండ్లు బంచజనులు
పూవుబోడులు కలి దేవతలై రగ్ని
భయ తస్కర వ్యాధి భయము లడగ
ఫలపయఃకుసుమాది బహుపదార్థంబులు
రసగంధ సామగ్రి నెసక మెసగ

తే. నీత్యుపద్రవ మృత్యురాహిత్య యుక్తి
ధరః బ్రజావృద్ధి తామరతంపరయ్య

న్యాయపథమున స్వాగోచి షాఖ్య మనువు,
శ్రీల బెంపాని పాలించు కాలమునను.

121

క. కోరిక నీస్వాగోచిషు,
చారిత్రమువినిన వ్రాముఁ జదివిన ధనధా
న్యాగోగ్య పుత్రవంతులు
నై రూఢిగ గండ్లు పిదప నమరత్వంబున్.

122

తే. అని మృకండుతనూభవు డనుగుశిష్యు
డైన క్రోష్టికి వినిపించి నట్టియూ క
థాసుధాధార నింఁచిరి దయ దలిర్ప
జైమిని శ్రుతిపుటముల శకునివరులు.

123

కా. వ్యాయామస్థిరసంధిబంధ కటకాధ్యక్షానుగక్షోణిభృ
త్కాయగ్రా వభిదావిధాభిదురదోః ఖడ్గాగ్ర యుగ్రాచిత
జ్ఞానుఃకీర్తిభరప్రపంచవరపంచా గామరామామణీ
గేయామేయజయాంక పంకజ దృగంగీకారధీరాకృతీ.

124

క. కాంతాలతాంతశర యే
కాంతిఃభ కప్రతోషితాంభోధి సుతా
కాంతా ప్రతాప రవి శశి,
కాంతాయితవిమతన్యసతి కాంతాహృదయా.

125

వనమయూరము :

రాజపరమేశ ఫణి రాజబల.పుల్లాం
భోజముఖ భోపముఖ భూప విపులాంసో
తేజితధరాధిరణదీక్షిత భుజా ని
ర్యజ్ఞజఙ్గయదాజి విజితారి నృపరాజీ.

126

ఇది శ్రీ మదాంధ్ర కవితాపితామహ సర్వతోముఖాంక పంకజాక్ష
సాదాంబుజాధీన మానసేందిందిర నందవరపుర వంశోత్తంస
శతకోపతాపస ప్రసాదసమాసాదిత చతుర్విధకవితామతలి
కాల్లసాని చొక్కయమాత్యపుత్ర శైద్ధనార్య
ప్రణీతంబయిన స్వాగోచిష మను సంభవం
బను మహాప్రబంధమునందుఁ గుర్వంబును
మ షా క్వా స ము
సం పూ ర్ణ ము.

(శ్రీ కొండవల్లి ముద్రాశాల, రాజమండ్రి

పౌరాణిక నాటకములు

సుందోపసుందుల వధ అను		చింతామణి	1-75
తిలోత్తమ	1-50	సామ్రాజ్య పట్టాభిషేకం	
పద్మవ్యూహం	1-50	రామరావణ యుద్ధం	1-50
సావిత్రి (శ్రీ. స.)	1-50	కృష్ణ జాంబవంత యుద్ధము	
తులసీదేవి	1-50	నాటకం	1-50
కృష్ణలీల (బళ్ళారి)	1-50	దశావతారములు	1-00
భక్తకుచేల	1-50	ప్రమీలార్జునీయం	1-00
విభీషణ పట్టాభిషేకం	1-50	రుక్మిణీ కల్యాణం	1-25
గయోపాఖ్యానం (చి. ల.)	1-75	ప్రహ్లాద	1-00
చతురచంద్రహాస	1-50	శశిరేఖ	1-00
సారంగధర	1-50	భీమప్రతిజ్ఞ	1-00
సంపూర్ణ భారతం	1-50	జయంతజయపాల	1-00
కనకతార (చం. కే.)	1-50	రామదాసు	1-00
చిత్రాభ్యుదయం	1-50	పాండవ అజాతవాసం	1-00
ప్రసన్నయాదవం	1-50	శ్రీకృష్ణ తులాభారం	1-00
సత్యహరిశ్చంద్ర		అర్జున ప్రతిజ్ఞ	1-00
(బ. ల. కవి)	1-75	గులేబకావళి	1-00
భక్తకవీరు	1-00	కురుక్షేత్రం	1-50
మధుసేవ	1-00	బాలనాగమ్మ లేక మాయల	
దానవీరకర్ణ	1-00	పకీరు (కణ్వశ్రీ)	2-00
సతీసక్కుబాయి	1-50	గర్వభంగం	1-00
ఊర్వశి (జంపన)	1-50	పాదుకా పట్టాభి	
కృష్ణ రాయబారం	1-50	షేకము	1-00
లవకుశ	1-50	పాండవ విజయము	1-75
భక్తతుకారాం	1-50	పాండవ వుద్యోగం	1-75
మహాకవి కాలిదాసు	2-00	స్త్రీ	1-50
పారిజాతాపహరణం	1-50	హనుమద్రామ సంగ్రామం	
బాద్దీలియుద్ధం (శ్రీపాద)	1-50	(బ. గో.)	1-50
సంపూర్ణ రామాయణం	1-50	సీతారామాంజనేయం	
మహారథి కర్ణ	1-50	(తా. సు.)	1-50

కొండపల్లి వీరవెంకయ్య ఆండ్ సన్సు, బుక్ సెల్లర్సు, రాజమండ్రి.

శ్రీ మహాభారతము - వచనము

18 పర్వములు - 16 వాల్మీకీముల

మంత్రి లక్ష్మీ నారాయణ శాస్త్రి ప్రణీతము

అదిపర్వము		రు. 4-50
సభాపర్వము		1-25
అరణ్యపర్వము	1 వ భాగము	3-00
డిటా	2 వ భాగము	3-00
విరాటపర్వము		3-00
ఉద్యోగపర్వము		3-00
భీష్మపర్వము		4-00
ద్రోణపర్వము		4-00
కర్ణపర్వము		0-00
శల్యపర్వము		
సౌప్తికపర్వము		
స్త్రీపర్వము		
శాంతిపర్వము		
ఆనుశాసనికపర్వము		4-00
అశ్వమేధపర్వము		1-50
అశ్రమవాస, మౌనల, మహాప్రస్థానిక,		
స్వర్గారోహణ పర్వములు		1-50

పూర్తి శెట్టు వెల రు 43-25.

వలయువారు :-

కొండపల్లి వీరవెంకయ్య అండ్ సన్సు

శ్రీ సత్యనారాయణ బుక్ డిపో, రాజమండ్రి

మహిళా ఫౌండేషన్ పుస్తకాల పరిశీలనావట్టిక

పుస్తకం పంఖ్య	TPLA116B110
పుస్తకం పేరు	మమ చరిత్రము
తారీఖు	26/10/24
ముందు లభ్య	Yes
వెనుక లభ్య	Yes
మొత్తం పేజీలు	139
పెద్ద పైకా పేజీలు	No
భాక పేజీలు	No
లేని పేజీలు	No
కయారు చేపెనది	P. Daveen
పేజీలు విడదీసినది	Praveen
స్కాన్ చేసినది	Haseema
పరిష్క చేసినది	prathyusha
పేజీలు పరిశూనినది	
లైండింగు చేసినది	
ప్యాకింగు చేసినది	
పరిస్థితి	Good